

ПОГЛЯД СПРАВА

Сам міністр внутрішніх справ Юрій Луценко заявив, що він особисто зацікавлений у перевірці фактів, викладених у статтях, які стали підставою для рішення парламенту про його відсторонення з посади.

“Я перша людина, зацікавлена у перевірці, але щоб це робила прокуратура”, — сказав Луценко в ефірі каналу “Інтер” у четвер увечері. На питання, чи не збирається він звільнитися за власним бажанням, заявив, що “працюватиме міністром стільки, скільки відчуватиме можливість захищати свої принципи й ідеали — закон рівний для всіх”.

Ну, власне — те, що в нашій країні закон рівний не для всіх, залишилося ілюзією, можливо, тільки для самого Луценка. Прийшов час прощатися з ілюзіями. Якби пан-товариш Луценко був послідовніший у своїй революційній безкомпромісності чи хоч би чесніший із собою, то міг би передбачити подібний кінець ще тоді, ко-

МІНІСТР-СОЦІАЛІСТ — ЖЕРТВА ЛІБЕРАЛІВ

Тимчасове відсторонення від функцій Юрія Луценка — кара чи випробовування?

Минулого четверга Верховна Рада рекомендувала Кабінетові Міністрів відсторонити Юрія Луценка від виконання обов’язків міністра внутрішніх справ на час перевірки парламентською комісією фактів, викладених у газеті “2000” про начебто зловживання керівництва МВС. Перевірка триватиме, за прогнозами парламентарів, до двох місяців. Ну нарешті — набралися хоробрості як не з’їсти, то хоч покусати.

ли йшов на роботу в уряд Віктора Януковича. Яка вища мета мала б виправдати такий вчинок? Захист ідеалів революції? Блокування доступу до каральної машини тим “бандитам”, котрі давно мали б “сидіти в тюрмах”? А може, просто небажання випасти на маргінес політично-урядового життя?

Юрія Луценка можна зрозуміти. На момент прийняття цього не легкого рішення він залишився

практично на самоті — без опори на партійних авторитетів, без політичного запліччя... Його багатолітній партійний лідер (а може, й кумир) став “юдою-зрадником” національного масштабу. Його колишній майданний лідер й ідол перетворився на звичайного царственного пасічника. А ось його ідеологічні вороги, котрих він марно, хоч і завзято, намагався посадити в тюрму, перетворилися на

впливовіших від нього урядовців і законодавців.

Триматися за посаду для пост-помаранчево-рожевого керівника МВС стало одним із виявів банального інстинкту самозбереження. “Здача без зброї таких силових структур, які можуть перейти в руки попередників, — це небезпечно”, — сказав якимось Луценко журналістам. Однак річ не лише в “попередниках”. У сьогоднішній владі різнокольорових лібералів для міністра з соціалістичними цінностями немає союзників. Може, не розуміючи цього, соціаліст у душі Луценко останнім часом служив лібералам про-західним і був опонентом для лібералів про-східних. Вочевидь, минулого тижня ліберали одні порозумілися з лібералами іншими і вчинили з Луценком так, як чинять із прислів’ям “Мавром”, який, зробивши свою справу, може йти геть. Хіба що такі самі ліберали йому запропонують наступну роль — “Мавр-2”. Побачимо незабаром.

● Володимир ПАВЛІВ

ПРОДОВЖЕННЯ ТЕМИ

ТТ — ДО СКРОНІ ПРЕСИ

Одразу розшифрую: ТТ — не марка знаменитого пістолета. Але те, що державній пресі, якщо не приставили пістолета до скроні, то принаймні взяли її за горло, засвідчила прес-конференція у понеділок в УНІАН. Журналістам давали прес-конференцію... журналісти. Мало не в повному складі — редакція газети “Вечірній Київ”.

Відсилаю читача до публікації Валентини Давиденко в попередньому числі “Слова Просвіти” “Бухгалтерський розрахунок чи монополія на слово?” Там детально розказано про черговий скандал у столичному медіа-просторі: несподіване звільнення міськдержадміністрацією головних редакторів трьох газет столичної влади — “Вечірній Київ”, “Українська столиця”, “Хрещатик”. Журналістів найстарішої, зі 100-річною історією, газети “Вечірній Київ”, мабуть, влада “дістала” найбільше. Тому в понеділок уранці в колективі завирували журналістські збори, а прийняте на них звернення і все, що наболіло, колеги вихлюпнули на цій прес-конференції. Говорила переважно три тижні тому призначена в. о. редактора Людмила Воробйова та її заступники. Що говорили? Найгірше з того, що ми бачили в комуністичні й посткомуністичні часи: тотальний контроль влади над пресою. Безкінечні вказівки редакції. Повна заборона критикувати міського голову. Спотворення позиції опозиційних до нього фракцій Київради. Заборона давати пряму мову опозиції. Вказівки, що друкувати, і ще категоричніші — що не можна. Грубе осмикування редактора за те, що надрукувала кілька слів неугодного політика. І таке інше... Нарешті, слова в. о. редактора про новітні “темники”. Два роки тому з надр адміністрації Кучми вони виходили хоч би в письмовому вигляді, відверто. Нині це підлі усні вказівки, стосовно яких потім і не доведеш, що тобі їх давали. “Телефонні темники”, як сказали колеги. Оце і є оте “ТТ”.

Сумно було все це слухати. Як і слова багатолітнього редактора колись знаменитого “Вечірнього Києва” Віталія Карпенка, що навіть у комуністичні часи не було такої сваволі. Щоправда, Віталій Панасович резонно запитав молодих колег, чи готові вони боротися за свої права, за свободу слова?

Я в цьому сумніваюся. Тому й запитав в. о. редактора: що хочуть журналісти газети? Її роздержавлення? Щоб влада не давала вказівок газеті? Щоб давала їх делікатніше, “узгоджуючи” з редакцією?

Схоже на останнє. І на приказку: “І хочеться, і колеться”. Хочеться отримувати гроші від міської влади і не залежати від неї. Так не буває в країні з ненормальною, цебто “державною” пресою.

Правда, і влада ця неоднорідна. На прес-конференції пролунало, що “Вечірній Київ”, взагалі, орган не міської держадміністрації, а Київської міської ради. Тоді, строго кажучи, на якій підставі КМДА знімає редакторів? І що ж тоді таке — Київрада, столичний парламент чи порожнє місце? Нехай навіть і її більшість — за мера, але ж далеко не всі. І щоб депутати Київради не давали сказати два слова в своїй газеті? Щоб депутат Бондаренко роздавав нам на прес-конференції якісь сенсаційні матеріали, які він не може надрукувати у своєму “Вечірньому Києві”? Це така в Україні модель самоврядування і влади на роду?

Загалом — бідна наша преса...

● Петро АНТОНЕНКО

VOX POPULI

7 листопада 2006 року — визначна дата: минуло 100 днів відтоді, як уряд Януковича керує країною. Чи змінилися настрої, погляди, надії громадян? Кореспондент “Слова Просвіти” звернулася до перехожих із такими запитаннями:

1) Як Ви прожили ці дні? Чи відчували, що обіцянки уряду здійснюються?

2) Чи поділяєте Ви мовну політику цього уряду (зокрема позиції Азарова, Табачника)?

3) Ваш прогноз — чи довго протримається цей уряд?

Євгеній, студент:

1) Обіцянки не здійснюються. Я не довіряю цьому уряду.

2) Я не поділяю мовної політики, тому що в Україні повинна бути одна мова, а не дві.

3) Думаю, не дуже довго протримається цей уряд. Можливо, ще рік.

Тетяна, мистецтвознавець:

1) З нашим “специфічним” урядом я ніколи не булаю спокійною. Не довіряю політикам, які обманюють на кожному кроці, мені навіть не цікаво дивитися на них.

100 ДНІВ З УРЯДОМ В. ЯНУКОВИЧА

2) Вважаю, що це вигадана проблема. Я спілкуюся і російською, і українською мовами. І навіть якщо мій співрозмовник говорить іншою мовою, то ніякої агресії між нами немає.

3) Хочеться вірити, що не довго. Не люблю брехунів.

Юрій, військовослужбовець:

1) Нічого не відчув. Усе залишилось як і було. Жодної різниці між попереднім і сьогоднішнім урядом. Сподівався, що буде “помаранчевий” уряд, але якщо вже так склалося, то придивлятимуся і слідкуватимемо за кожним його кроком і дією.

2) Основна ознака політика — його професіоналізм. Якщо ти спеціаліст, то яка різниця, якою мовою говориш? Головне — результат. А щодо Азарова, то він просто повинен виконувати свою роботу, і мова тут — не головне.

3) Цей уряд протримається 5 років.

Олександра, спеціаліст:

1) Власне, я не відчула якихось значних змін. Якщо брати особисто моє життя, то нічого не змінилося з приходом нової влади. А щодо країни, то об’єктивно сказати нічого не можу. Народ сам обрав собі таку владу.

2) Вважаю, що кожна людина має право розмовляти тією мовою, якою вона хоче розмовляти. Щодо мовної політики загалом, вважаю, що цю так звану “проблему” вигадали самі політики, а не люди. Ми і раніше всі спілкувалися і російською, і

українською, і тільки зараз навколо цього — наганий ажіотаж.

3) Думаю, що довго. Принаймні до наступних виборів — це точно.

Юрій Михайлович, співробітник Академії наук України:

1) Поздоровляю Януковича з цим святом. Якщо чесно, то я не дуже знайомий із загальною програмою цього уряду. Мене, як простого громадянина, не дуже хвилюють якісь власні вигоди, мене більше цікавить, чи буде Україна розвиватись. Я бачу, що є незначні порухи вперед і це мені подобається. На жаль, не слідкую за статистичними даними результатів роботи, але поділяю ті заяви, що зараз виголошуються, вони прогресивні.

2) Я за те, щоб в Україні була одна мова — саме українська! Говорять “державна”, але я більше люблю слово “українська”. Звичайно ж, вільна людина повинна спілку-

ватися рідною йому мовою, чи то українська, російська, грузинська, молдовська, єврейська і т. ін. Але в Україні повинна бути одна мова!

3) Складне запитання. З моєї точки зору, це залежить від загальнополітичної ситуації в країні після прийняття бюджету-2007. Але, думаю, що 2—3 роки точно протримається.

Світлана, пенсіонерка:

1) Нічого позитивного сказати не можу. Помітне обмеження для преси. А обіцянки щодо підвищення зарплати так і залишились обіцянками. Черновецький дав аж по сто гривень малозабезпеченим сім’ям, увів субсидії, і взагалі весь час дивує “приємними” новинами. Не розумію, чому Янукович не звертає уваги на київського мера? Можливо, він не буде оформлювати цю субсидію, але робітники його апарату в робочий час стоятимуть у чергах. Тож і працювати буде цей уряд погано. Хоча — ворон ворону ока не виклює.

2) Мовної політики не існує. Проблема не зникає, навіть якщо її не помічають. На заклики громадськості ніхто не звертає уваги. От якраз Азарова потрібно буде запросити 9 листопада на свято дня захисту української мови. Краще б він не перекручував цієї бідної української мови у своїх виступах, бо це жахливо. Із задоволенням дивимось його виступи по телебаченню — це просто вечір сміху. Нехай краще розкаже, де подівся його професіоналізм, хоча б ламаною мовою.

3) Так. У них достатньо коштів, за які вони зможуть купити будь-що і будь-кого. А ми житимемо як і жили. Те, що не можна змінити, треба прийняти і полюбити.

● Опитувала
Марія СКРИННИК
Фото
Олександра ЛИТВИНЕНКА

ЧОРНА ДАТА

7 листопада 1917 року відбулася Велика Жовтнева соціалістична революція. Перебуваючи в системі координат іншої епохи, хтось із нас цього дня таки обов'язково згадав і Жовтень, і Леніна, який завжди молодий. Це зайвий раз доводить, що наша історична ситуація неоднорідна й нестабільна. Висновок такий, що ми й досі не розвінчали культу попередньої доби. Комуністичне минуле й досі живе в Україні.

Є представники нації, які живуть конвульсійними згадками про паради-балагани, про доброго дідуся Леніна, мають віру в світле комуністичне минуле. І в кризові історичні ситуації привиди минулого впливають на поверхню. Пригадуєте, як під час політичної агонії під кодовою назвою: хто ж таки буде прем'єр-міністром України? — перед Верховною Радою зібралось багато людей, які співали *“Широка страна моя родная”*. А якийсь дідусь навіть дістав із “закромов Родини” портрет Йосипа Віссаріоновича і сказав, що Віктор Федорович — другий Сталін.

Невже має померти останній, хто хоч у якийсь спосіб свідомий попередньої червоної доби, хто був *октябрюнком, піонером і комсомольцем*? Страшне запитання. Та й що ж це за дивовижна система, яка не може спокійно увійти в історію? Ми не змінимо минулого, не перестроюємо тоталітаризми, не зупинимо молодих хлопців, які стали в Крутах на захист України, не зупинимо Чорнобиля, який запустила комуністична система.

Британський знайомий, продюсер фільму про Чорнобиль Філ Грабскі сказав, що 1917 рік — це старт Чорнобиля. А ще Чорнобиль — величезний етноцид, винищений *етнополіс* поліщуків.

XX сторіччя мусило пройти через це. І сьогодні ми перетнули 89-річний Рубікон після взяття Зимового палацу. Ця подія, як і все минуле *червоної доби*, має величезну кількість міфів, пов'язаних із кількістю загиблих під час штурму. Насправді історики вже підтвердили, що взяття цього історичного об'єкта не було таким масштабним і кровопролитним. І все одно комуністична свідомість не хоче (не може!) відмовитися від деміфологізації. А звідси випливає те, що сучасна Україна, орієнтована на вступ до СОТ, ЄС, НАТО, — це не єдиний соціокультурний і геополітичний проект. Є Україна *incognita*, яка прагне до братнього Союзу, жадає повернення в колиську спільних слов'янських народів. І такий Україні потрібні “Союз” Костусева, блок Наталі Вітренко, компартія Петра Симоненка.

Цікавий парадокс хіба що в тому, що наш комунізм не хоче прощатися з культовими догмами, з якими розпрощався Захід. Європа сьогодні має потужні соціал-комуністичні партії, за якими — свідомий електорат. Але їхній комунізм — це не утопічна ідея “загірної комуні”, а конкретний план утвердження економіки і державотворення. У нас комуністична партія може “демократично” єднатися на спільній політичній платформі з олігарха-

MADE IN THE USSR, або 89-а ДЕКОНСТРУКЦІЯ 7 ЛИСТОПАДА

ми — і в цьому нове розуміння марксизму-ленінізму, тобто історичного хижацтва, за яким більше немає ідейного підґрунтя. Є лише нестримне бажання до наповнення гаманців. Школа тільки тих, хто по-дитячому вірить у гасла Петра Симоненка, в його промовисті виступи перед Верховною Радою. В небуття ідуть вірні прислужники *системи червоного терору*, а приєднуються натомість уже ті, хто ніколи і “Капіталу” до рук не брав, і дату народження Владіміра Ілліча вже не назве...

Для історичних поминок по комунізму має відбутися оновлення всього суспільства, а для цього потрібно легітимізувати привабливий національний історичний проект. Такий, як, наприклад, у 1898 році розробили іспанські інтелектуали А. Мачадо, П. Бароха. Проект, який розробив іспанець Мінендес-Підаль... Ми не зможемо стерти комуністичну пам'ять; розмови на кшталт “думай по-українськи” для носіїв посткомуністичних ідеологем перетворюються на пустослів'я. Потрібна система нових мотивацій, але хто захищений у такій системі? Віце-прем'єр із гуманітарних питань? Прем'єр? Хіба що такі люди як Іван Дзюба, який дав чітку відповідь пану Табачнику на його нещодавнє інтерв'ю Бужині в газеті “Сегодня”.

Пан Табачник укотре вказав на своє племінське бачення української нації. Цитую слова Івана Михайловича, звернені до віце-прем'єра щодо мовного питання: “Ви дуже слушно говорите, що “наступлення на свободу вибору мови будь-яким громадянином України являється різновидністю інквізиції”. Чи маєте ви при цьому на увазі факти дискримінації української мови і українськомовних, скажімо, у Криму чи Донечку? (Як-

що вам такі факти не відомі, то це не робить вам честі як урядовцеві.) Або фактичне “очищення” цілих регіонів України від української книжки й української (українськомовної) газети? Або обмеженість українськомовного репертуару телебачення, сумну долю українського кінематографа (про який ви згадуєте, але в дуже дивному контексті — поставивши все з ніг на голову)? Взагалі, чи реальні “можливості” українця в Україні задовольняти свої культурні потреби рідною мовою? Чи це, на вашу думку, не є “наступленням на свободу вибору”? І свій державний список ви кидаєте тільки в один бік?”

Пан Табачник зачепив, у принципі як завжди, мовне питання, тобто проблему функціонування в Україні (?) російської мови, на що Іван Дзюба запитав: “Чи проаналізовано можливі наслідки надання російській мові статусу “другої державної”? Враховуючи її безсумнівно панівні позиції в більшості сфер суспільного життя, — чи не стане вона дуже швидко реально першою, а потім і єдиною державною, а нібито “першої державної” залишиться суто декоративна функція?” Отже, російська мова в руках нинішньої братії може суттєво допомогти повернутися до системи, в якій 7 листопада було “красным днём календаря”...

Сперечалися й про інше — чим було 7 листопада для України? Про це сперечаються й зараз, а соціологи щороку “вимірюють” громадську думку. І більшість дивуються: чому визначна історична подія як сам факт зійшла нанівець? 7 листопада перетворюється на історичний нуль. Дата наближається до категорії історично другорядних, але занадто міфологізованих.

Цікаво осмислювати цю подію в контексті другої річниці Помаранчевої революції... Може, колись і ця революція перетвориться на порожню дату? Думаю, нинішня гуманітарна політика, за яку відповідають ті, проти кого постали на Майдані, цьому активно сприяє. Вже немає в Києві на колонах біля Поштамту надписів людей із різних кутків України, які з'їхалися, щоб утвердити демократію і сказати “Так, Ющенко!” Сьогодні, в добу народного розчарування віра в Президента розчиняється. І знову історичні фігури вплинули на імідж Помаранчевої революції.

Що тоді казати про події 89-річної давнини, яку нівелювали як знак нових змін кати, що запустили маховик масових винищень? Що ж: культурне виховання вершителей історії відіграє велику роль. Попри весь консерватизм і вчорашність постаті Романова, він, на відміну від Владіміра Ілліча, не розписувався на наказах: *“Расстрелять эту б...”*. Але саме Ленін для мільйонів мав уособлювати новий історичний розвій. Сьогодні після приходу демократичного та інтелігентного Ющенка для решти люмпенів дорвалися до влади “іхні” обранці. Кожен вибирає *свого* керманіча.

Пригадую, рік тому на новорічній імпрезі на РТР на початку почув музичний витвір російського співака Олега Газманова “Сделан я в СССР”. Ідея зводиться до пропаганди тоталітарного режиму, який заподіяв неймовірної шкоди в минулому столітті державі й совєтському народу. Хочу звернути увагу на текст цієї пісні: *“Украина и Крым, Беларусь и Молдова — Это моя страна”*, і далі: *“Я рожден в Советском Союзе, Сделан я в СССР”*. Сама поява такої пісні — нонсенс, але Росія не здивувалася. Це політичне замовлення, потрібне для нашого “брата”. Тільки от там і Україну, і Крим окремо, до речі, згадують, бо для Росії Крим — російська земля. Цікаво, що Олег Газманов наводить не менш цікаві рядки, в яких: *“Рюрики, Романовы, Ленин и Сталин — Это моя страна”* або: *“Даже Европа объединилась в союз, Вместе наши предки сражались в бою. Вместе выиграна Вторая мировая война, Вместе мы самая большая страна”*. Що ж, Ленін і Романови поряд в одній пісні. А про роль українців у Великій Вітчизняній також забули, бо ж, напевно, всі воювали “за Родину, за Сталіна!”

В одній передачі на радіо “Свобода” підмітили: “Важко уявити, щоб відомий німецький виконавець вийшов до мікрофона і заспівав щось на кшталт: “Франція, Польща і Чехословаччина також — це мій Третій рейх”. Усе це — результат нової політики міфотворення. Бачите, мабуть, таки слушно казати про дату 7 листопада, якщо ми всі *звідму*?”

“Повертаються знаки біди”, — написала Ліна Костенко. Чи довго чекати на єднання з імперією? Давно щось не було соціалістичних революцій?

● Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ, Національний університет “Києво-Могилянська академія”

МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ

Серед великих народів, мабуть, немає такого, щоб його історія була так стерилізована, сфальсифікована, а в багатьох випадках і замовчувана, як це зробила “керівна і спрямовуюча” з історією нашого народу. З неї було акуратно вичищено, витравлено або препаровано все, що пов'язано з його свободолобним духом, національно-визвольною боротьбою, державотворенням. Це призвело до того, що історія України в радянські часи була безликою. З неї викинули імена борців за волю України, від гетьманів і до “дисидентів”, нависвши на них ярлики “націоналістів”, “сепаратистів”, “ворогів”.

Не пощастило в цьому і багатьом українським компартійним керівникам. Зі 153 членів і кандидатів у члени Політбюро ЦК Комуністичної партії України, 47 були репресовані сталінським режимом або доведені ним до самогубства. Їхні імена було кинуто на поталу комуністичній анафемі й забуто. Нині вони реабілітовані (за винятком двох), їхні імена повернуто історії, незалежно від їхніх місця і ролі в долі українського народу. Тут слід вітати недавню появу книжки “Політбюро ЦК Компартії України: історія, особи, стосунки (1918—1991)” (автор В. Лозицький, кандидат історичних наук, директор Центрального державного архіву громадських об'єднань України). За висвітленням документального історичного матеріалу, зокрема персоналії найвищої партійної верхівки Радянської України

ЯК ПЕРЕВИХОВУВАЛИ ПАРТКЕРІВНИКІВ З УКРАЇНИ

— ця праця унікальна. Матеріал, наведений у ній, дає можливість глибше зрозуміти сутність політики, яку проводив В. Ленін, а потім Й. Сталін щодо України, капеерсієвської політики в Україні, політики Кремля на викорінення в Україні будь-яких “самостійницьких ухилів”, на витравлення самого духу “націоналізму”. Як свідчать документи, наведені в книзі, з цією метою використовувалися різноманітні методи — організаційні і навіть репресивні стосовно окремих керівників і навіть всього українського народу. Варто навести хоча б окремі з них. Так, Політбюро ЦК РКП(б) своєю постановою від 20.03.1920 р. розпустило склад ЦК КП(б)У, законно обраний IV конференцією КП(б)У (березень 1920 р.).

Причина? Делегати конференції не підтримали список членів ЦК КП(б)У, підготовлений і запропонований Московію.

Серед інших організаційних заходів, які розкриває автор, була т. зв. “допомога” Москви в “зміцненні” української парторганізації. Під приводом цієї “допомоги” вже у травні 1920 р. ЦК РКП(б) направив в Росію в Україну на постійну роботу 674 комуністи. Ця “допомога” Москви Україні носила постійний характер, вона здійснювалася до кінця існування КНРС. Справжня її суть полягала в русифікації Украї-

ни, посиленні впливу російського елементу в Україні.

Ефективним методом впливу на стан справ у КПУ і посилення ролі в цьому ЦК РКП(б) (КНРС), як свідчать документи, наведені В. Лозицьким, було відкликання найвищих і високих партійних керівників з України до Москви на “перевиховання”. Типовим прикладом цього є звільнення з посади першого секретаря ЦК КПУ П. Шелеста в 1972 р. Російські шовіністи не могли миритися з тим, що Петро Юхимович не служив запопадливо Москві, а намагався відстоювати економічні інтереси України. Відкликання П. Шелеста до Москви було початком кінця його партійної і державної кар'єри. До речі, вправно служив московським “боярам”, як він сам їх називав у колі близьких, його наступник В. Щербіцький.

З інших подібних аспектів проведеного В. Лозицьким наукового дослідження видно, що Ленін, Сталін, верхівка КНРС із самого початку створення КПУ крок за кроком обмежувала, звужувала її внутрішньопартійні права, перетворювала і таки перетворила її на звичайну обласну організацію Російської Федерації. Цей статус КПУ був закріплений і в Статуті КНРС. У цьому Москві активно допомагала частина росіян, що були в КПУ, і зрусифіковані українці.

У часи Леніна і Сталіна Москва все робила, щоб не допускати на першу роль у ЦК КПУ українця. Виняток становить зрусифікований Д. Мануйльський, який деякий час очолював ЦК КПУ (кінець 1921 р. — початок 1923 р.).

Історичні факти, які аналізує автор, переконливо свідчать, що національна політика Кремля щодо України була далеко не “братерською”, як її зображували.

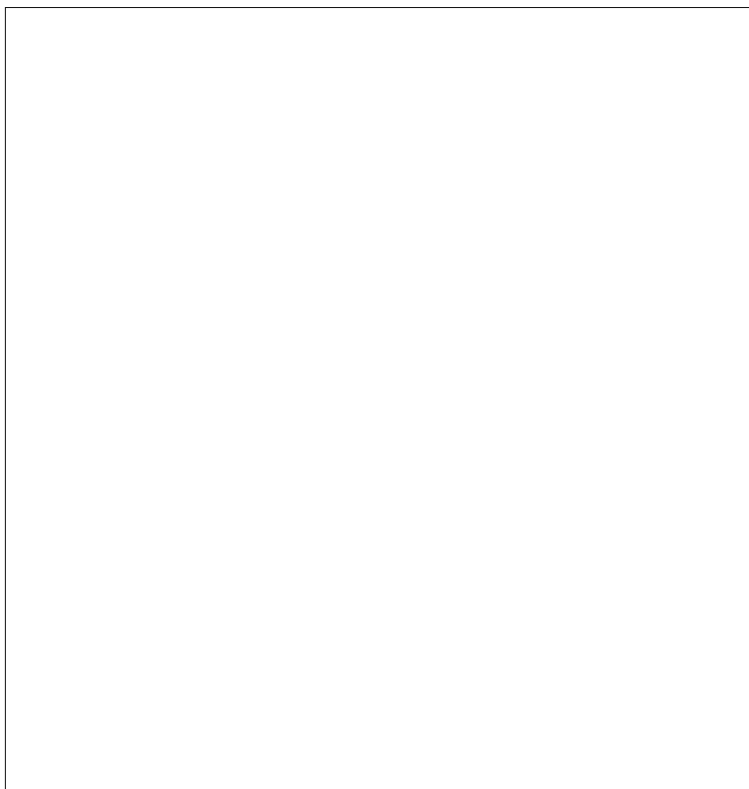
Книга допомагає глибше побачити ту тяжку “національну” та іншу спадщину, яку отримала незалежна Україна, ясніше зрозуміти політику зигзагів, що мають місце в українсько-російських відносинах сьогодні. Нарешті, В. Лозицький своєю книгою допомагає розпізнавати сутність демагогії керівників нинішньої КПУ.

Слід зауважити, насамкінець, що автору не все вдалося зробити при підготовці першого, сподіватимемося не останнього видання книги. Хотілося б бачити на її сторінках відповідь на питання, чому компартійна верхівка України (за винятком Л. Кравчука), з перших днів і досі не стала на бік незалежної України? Автор, по суті, обійшов мовчанкою ту негативну роль, яку відіграв В. Щербіцький, в історії України (досить згадати його запопадливе проведення русифікації української освіти, науки та ін.). Слід було б ширше і глибше висвітлити прогекачевську діяльність Політбюро ЦК КПУ і окремих його членів і кандидатів (у період ГКЧП).

● Олексій ГАВРИЛЮК, кандидат історичних наук

Володимир ЯВОРІВСЬКИЙ:
**«ВОНИ НЕ МАЛИ
ЖОРСТКИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ
ПЕРЕД СУСПІЛЬСТВОМ»**

РЕЗОНАНС ПУБЛІКАЦІЇ

Шкода, що в “Слові Просвіти” (ч. 35, 2006 р.) у статті “Києве... чий?” Т. Гаврилюк (він чи вона?) не вказав (-ла) повних прізвищ задааних у статті журналістів К. і З., так само як і тих газет і радіоканалу, де вони сіяли нерозумне, недобре і, хоча й давнє, але, сподіваюся, все-таки не вічне. Якби не те, то можна було б спробувати відповісти їм на їхньому ж інформаційному “полі”. А так — уклінно прошу надати можливість відповісти їм за допомогою вашої газети.

Але відповісти хочу не своїми словами, а словами Володимира (Зєєва) Жаботинського. До речі, 18 жовтня — чергова річниця з дня народження, хоча цього разу й “некругла” (народився 1880 р.). Набуток цього видатного діяча не лише єврейської, а й світової національної думки дуже помічний для свідомих українців. Недарма в нас стали такими популярними деякі його твори в 1988—1992 рр. Але то були твори, де Жаботинський відкрито висловлював симпатії до українців і їхніх національно-визвольних змагань. Однак і твори Жаботинського, присвячені рідній єврейській тематиці, багато в чому виявляються придатними й для українських проблем — варто тільки замінити слова “євреї”, “єврейське” на “українці”, “українське”. Як-от, наприклад, у творі “Язык просвещения” (цитую за виданням: “Моше Бела. Мир Жаботинського”. — Іерусалим-Москва, 1992): “Многие и многие из моих сверстников (ідеться про євреїв — Л. В.) выросли в ассимилированном окружении. Родители учили их ощущать себя русскими, учитель прививал им любовь к “нашему” Пушкину, к “нашей” русской речи... Железными цепями привязаны они к чужой культуре... Когда запросит их душа той неизъяснимой радости, которую приносит ей чтение, рука их непроизвольно тянется к полке, где стоят книги на чужом языке, и проникает в их душу этот язык снова и снова... Ибо взгляды изменились, ...сменилась вся шкала ценностей, но язык, язык, которым отравили (яке чудове сло-

во! — Л. В.) меня мои учителя — он всемогущ и всепроникающ!”

Але повернімося до статті “Києве... чий?” Т. Гаврилюк слушно бідкається, що творчість І. Куприна, В. Некрасова, М. Булгакова тощо “потужно резонувала в домінуючій у Києві російській культурній атмосфері (а головне — поза Києвом, поза Україною, що ще більшою мірою ставила українських письменників порівняно з ними в гірші умови — Л. В.), тоді як резонанс творчості М. Лисенка чи Лесі Українки тут обмежувався ще вужчим, ніж нинішнє українське культурне гетто, колом ук-

свою ненависть, чтобы она помогла нашей любви, мы натянем струны до последнего предела, потому что нас мало и нам надо работать за десятерых, потому что вы сбежали и за вами еще другие сбегут по той же дороге. Надо же кому-нибудь остаться”... (И. Недова. Вехи жизни. З. Жаботинский. Избранные произведения. — Иерусалим—Москва, 1991. — С. 244—246).

А ось як “відповідає” Жаботинський “журналістові З.”. котрий стверджує: “Гаплик будь-якому місту, що його зробили столицею незалежної держави”. Жаботинський вважає інакше (як і

меншин — тобто зрівнює гостей із господарем! Бо ж кожна національна хата мусить мати націю-господаря, а нацменшини — то гості. Усі гості повинні бути рівноправними між собою — але ж не з господарем! Кожен гість десь має власну хату, де вже він господар, а всі решта — гості, і саме в цьому справжня рівноправність народів: кожен у своїй хаті такий самий господар, як сусід — у своїй, а не сусід є рівний із ним у його власній хаті. І коли один дуже зарозумілий гість вимагає рівності з господарем, то він тим не тільки зневажає господаря, а й вивищує себе над рештою гостей.

ЧУДО ТВОРЦЯ — НАЦІЯ

раїнськомовної інтелігенції”. І це спонукало й спонукає деяких непересічних (а пересічних — ще більшою мірою!) літераторів (і журналістів також) писати російською, а в історії та сучасному культурному житті Києва заціклюватися на всьому російському, “впритул не помічаючи”, як то робить “журналіст К.”. А ось що писав Жаботинський у статті “О евреях и русской литературе” (читач може зробити вищезазначену заміну євреїв на українців):

“Он может писать для русской публики, это гораздо заманчивее — и аудитория неизмеримо больше, и жизнь шире, многообразнее, богаче. Искушение слишком велико...” Жаботинський констатує реальність, однаково сумну для євреїв і українців, а далі — рекомендації, як до цього ставитися і як жити самим: “...Покинули нас в такой неслыханной бездне и перетанцевали на ту сторону к богатому соседу.. Вы ушли к богатому соседу — мы повернем спину его красоте и ласке; вы поклонились его ценностям и оставили в запустении нашу каплицу — мы стиснем зубы и крикнем всему миру из глубины нашего сердца, что один малыш, болтающий по-древнееврейски (або ж по-українськи — Л. В.), нам дороже всего того, чем живут ваши хозяева от Ахена до Москвы. Мы преувеличим

ми, чи не так?), що видно з його “Глав путевого дневника”: “Мир не любит маленьких государств... У меня, как видно, натура противоположного свойства: я люблю маленькие государства... Чем больше столиц — тем больше культуры... Я вспоминаю Ковно (Каунас — на час написания, 1930 р. — столица Литвы), Ригу и Ревель (Таллинн) перед войной (ідеться про Першу світову війну — Л. В.)... Раньше в этих городах нечего было изучать, не о чем было расспрашивать — сегодня же каждый из них представляет собой лабораторию для постановки множества творческих опытов: в них создают “одно из самых больших чудес Творца — нации” (М. Бела. Мир Жаботинского. — с. 28—29).

Уже за одну таку оцінку нації кожен націоналіст будь-якої нації повинен визнати Жаботинського за свого! Цікаво, що б казав Жаботинський про таке облудне потворне творіння аж ніяк не Творця, а Диявола, як “політична нація” (за життя його до такого, здається, ще не подумалися). Теорія “української політичної нації”, по-перше, відмежовує українців в Україні від діаспори, змушує ставитися до останньої як до чужинців, по-друге, позбавляє етнічних українців на своїй етнічній території будь-яких преференцій порівняно із представниками національних

Ось що пише Жаботинський у статті “О пустословии”:

“...Лет через сто каждое государство будет многонациональным, или федеральным, или чем-то в том же роде. И вместе с тем ничто не помешает каждому государству с каким-то определенным национальным большинством оставаться действительно национальным государством этого национального большинства; и никакое равноправие одного, двух или трех национальных меньшинств (даже если они будут хранить как святыню свой национальный характер) не сможет помешать тому, чтобы каждое государство (какую бы конституцию оно не имело) продолжало оставаться национальным государством своего национального большинства” (М. Бела. Мир Жаботинского. — с. 27—28).

А на закінчення — ще про Марійку-Машеньку, з якої розпочато статтю “Києве... чий?” Машенька — це ще не найгірше перетворення, якого може зазнати Марійчине ім’я, доки вона виросте. У підліткових і молодіжних компаніях питомо українські імена перекручують не просто на російський лад, а на російський якнайбрутальніший, блатний, зневажливий.

● **Левко ВІТЕР**, м. Січеслав (поки що Дніпропетровськ)

СЛІДАМИ НАШИХ ВИСТУПІВ

ЩО ВИСВІТЛИЛА ПОЖЕЖА?

Дорога редакціє!

Пишу ці рядки під враженням розповіді про пожежу в Пирогові.

Це повідомлення про чергове вбивство душі нашого народу і нашу “безхребетну” толерантність до всякого неподобства. Саме це є причиною такого розгулу українофобства, який спостерігається нині. І жодні молитви не допоможуть, якщо ми не станемо активно проти найменшого неподобства на нашій землі, аби вона стала колись-таки своєю. Думаю, що багато свідомих українців поставили б підписи під вимогою ведення слідства на вищому державному рівні й покарання директора за проявлене злочинне ставлення до виконання своїх прямих обов’язків. Мабуть, не лише він причетний до всього, що руйнує Музей уже давно. Варто було б назвати ще й тих чиновників, котрі “перекривали ди-хання” діяльності Музею хоча б за роки “незалежності”, а фактично неоголошеної війни.

Чудово, що газета розповідає про здобутки на ниві культури й літератури, але необхідно, можливо, відвести якесь місце матеріалам під, наприклад, таким заголовком: “Дзвін на сполох”, де були б повідомлення про типові злочини проти України, її духовності. Хай би читачі газети мали також можливість і повідомити, і висловити своє ставлення й побажання щодо події. Прикро, але без “ганебного стовпа” й активної позиції справжніх громадян ми не діждемося до себе поваги ні від кого. Прибирати авгівей стайні бридко, але необхідно, аби всяка нечисть знала своє місце. Отож за вухо та на сонце! Щоб у всякого ворога земля під ногами горіла, а наші святині лишилися нащадкам! Тоді й допоможе нам Бог і почує наші молитви...

● **Марія ГАРМАШ**, с. Устимівка Васильківського р-ну Київської обл.

САШКО + НАДІЯ ІВАНІВНА = 3 КЛАС

Великоустівський хлопчик Сашко Мовчан часто за однією партою сидить з учителем. Ні з ким йому більше сидіти, бо він у класі — один.

Вчиться Сашко за звичайною шкільною програмою. Урок триває 40 хвилин. Чи легко йому та вчителю?

— Багато хто помилюково думає, що чим менше дітей у класі, тим легше навчати. Навпаки, — каже вчителька Надія Зубар. — Гру провести не можна, бо дитині ні на кого рівнятися. Розумове навантаження велике — Сашкові доводиться відповідати на всі запитання без відпочинку. Дитина вже за три уроки втомлюється. Єдиним позитивом є те, що карток та інших індивідуальних матеріалів треба готувати менше.

Якби в одній кімнаті ще не навчався 2-й клас, то хлопчику взагалі було б не весело. А так виховні години — всією початковою ланкою, свята — теж, уроки малювання, фізкультури, праці — разом.

Такий випадок у Великоустівській школі Сосницького району у вчительки Надії Зубар, не перший. Павло Бобир, тепер уже учень 9 класу, навчався в початкових класах теж один! Тому досвіду роботи з такими класами Надія Іванівна вже набула. І знає, як казати Сашкові, щоб він порівнював свої здібності: молодць або великий молодець!

● **Світлана ДУШИК**, Сосницький район Чернігівської обл.

ТО ХТО Ж «ПОСОБНИК»?

Ліві політичні й промосковські сили завжди виступають проти патріотів України та її незалежності. Воїни УПА віддавали своє життя за незалежну соборну Україну, а симоненківці та вітренківці вважають їх ворогами.

13 жовтня ц. р. о 19.30 на телеканалі “1+1” П. Симоненко назвав вояків УПА “пособніками фашістів”.

“Пособніками фашістів” були комуністи, а не українські націоналісти і воїни УПА.

За Версальським мирним договором, підписаним 1919 року між державами-переможницями (Великобританія, Франція та Італія) з однієї сторони і Німеччиною — з другої Німеччині заборонялося мати армію більше 100 тисяч чоловік, повітряний і морський флоту, танки та важку артилерію.

Коли ленінська концепція світової революції не спрацювала, комуністи вирішили готувати нову війну. Вирішено було підготувати до війни Німеччину, бо Ленін вважав, що в ній найреволюційніший робітничий клас. Вождь пролетаріату особисто дав завдання Дзержинському, щоб він підшукав місця для таємної підготовки німецьких офіцерів та полігони для випробовування німецької зброї. Цю злочинну справу продовжив Сталін.

СРСР постачав Німеччині матеріали для виготовлення танків, листовий матеріал для побудови літаків. У Радянському Союзі готували німецьких льотчиків.

Після підписання радянсько-німецького договору про ненапад і “Пакту Ріббентропа-Молотова” 1939 року в газеті “Правда” було фото, як Сталін при Ріббентропові і Молотові, піднявши руку з чаркою, сказав тост і випив за здоров’я Адольфа Гітлера.

1939 року мого дядька на кілька місяців було призвано до лав Червоної Армії. Військова частина, в якій він служив, вступила на територію Польщі. Повернувшись додому, дядько багато розповідав, як населення західних областей України радо, з хлібом і сіллю зустрічало радянські війська. Та комуністичні органи НКВС взяли за свою справу — класову боротьбу: арешти, розстріли невинних людей, вивезення сотень тисяч українців “в отдаленные, труднодоступные места СССР”.

Зазнавши “ласки” від поляків, радянських комуністів і німців, ОУН створила УПА, яка воювала за самостійну Україну.

Пам’ять чіпко береже події початку війни. Німці просуваються на схід майже без боїв. 30 червня 1941 року на зборах представників українських партій у приміщенні львівського товариства “Просвіта” волею українського народу Організація українських націоналістів під проводом Степана Бандери проголосила відродження Української самостійної держави. Слідом за фронтом ішли похідні групи ОУН, встановлюючи адміністрацію Української самостійної держави. Це була справді рідна влада.

У моєму рідному селі Спичинцях, що розкинулось у верхів’ї річки Рось, була утворена сільська організація українських націоналістів. Був яскравий спалах національного життя. Та недовго проіснувала українська влада, бо це суперечило загарбницьким планам німецько-фашистських окупантів. У жовтні 1941 року гестапо почало арештовувати українських діячів національно-визвольного руху. Всі вони були страчені. Розстріляли й членів ОУН, моїх односельців: Петра Салюка, Михайла Мороза, Бориса Бачинського, всього шість чоловік. Тому мене ніхто не переконає, що українські націоналісти співпрацювали з німцями або були, як казав П. Симоненко, “пособніками фашістів”. Інших сподвижників української національної ідеї мого села після вигнання німців спіймали енкаведисти і також розстріляли.

Комуністична партія України працює проти своєї держави, служить іншій країні. Вона давно заслужила, щоб її заборонили як антидержавну організацію. Доки буде існувати і діяти КПУ — єдності українського суспільства не буде.

Вояки УПА взяли за зброю, бо знали, який це визволитель. Дивна у комуністів позиція: вони мають право арештовувати, розстрілювати, катувати, депортувати. А іншим захищатися зі зброєю в руках — зась.

Весь світ визнав УПА воюючою стороною. А рідна держава, її парламент протягом п’ятнадцяти років незалежності не можуть визнати, що вони були борцями за волю України.

● **Микола ГНАТИШ**, смт. Калинівка Васильківського р-ну Київської обл.

ДУХОВНІСТЬ

Українське учнівство, вся наша школа: і середня, і вища, давно чекали на появу такої книжки. Звичайно, ми маємо чимало видань із релігієзнавства, іконознавства й інших спеціальних предметів, але вони практично недоступні для підлітків і юнацтва, а тим більше для школярів молодшого віку.

Книжка “Україна духовна” цікава для дорослих, але насамперед для дітей, для школярів, які, на жаль, мало знають про історію Церкви, про святих людей, про наші храми й ікони, про християнські свята, про православне віросповідання загалом. А для загальноосвітніх шкіл, де вже викладають предмет християнської етики, видання може бути своєрідним букварем або читанкою з цього предмета.

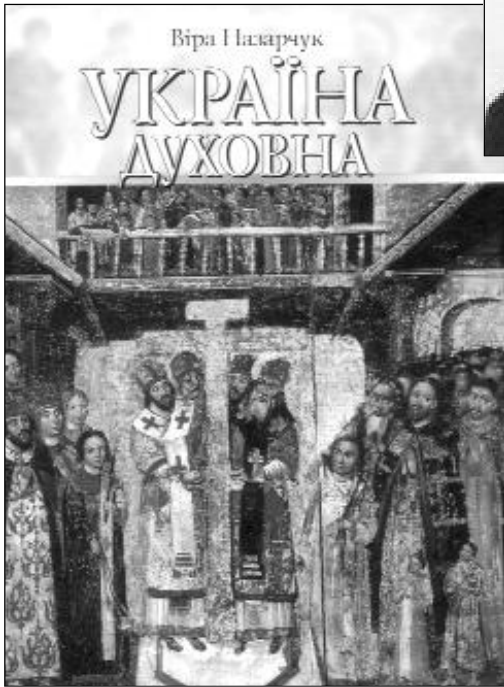
У книжці йдеться про традиційну для України православну віру, її історію. Розповідь починається з розділу про українських святих, про велику княгиню Ольгу та її онука князя Володимира, який запровадив християнство в Київській Русі, про преподобних Антонія і Феодосія, що заснували Печерську лавру, про Петра Могилу, який багато зробив для утвердження і поширення православної віри в Україні.

Розповідаючи про православні храми, про біблійні події, авторка розкриває суть християнського віровчення. Ці розповіді доступні для читання, не ускладнені зайвою термінологією, доповнені сюжетами про духовну музику, архітектуру й малярство.

А розділ “Християнські свята та українські народні традиції, звичаї та обряди” — один із кращих у

ЩИРА РОЗПОВІДЬ ПРО ТЕ, ЩО НАЙДОРОЖЧЕ

Після десятиліть панування в Україні воєнного атеїзму ми поступово приходимо до відродження християнської духовності. Все частіше державні й приватні видавництва постачають на ринок книжки духовного характеру. Такою є книжка Віри Назарчук “Україна духовна”: книга для читання з християнської етики.

ка зі значним стажем роботи у школах, Віра Кирилівна знаходить гарні слова для передачі суті й духу християнського гуманізму, закладеного в українській обрядовості. Це жива розповідь очевидиці наших чудових свят, проілюстрована кольоровими репродукціями; творами класичного мистецтва (епохи Середньовіччя, Відродження, Бароко, Класицизму) та творами сучасних митців, зокрема визначної мисткині — українки із

книжці. Відчувається, що В. Назарчук знайома з нашою традиційною обрядовістю не з інших книжок, а з власного досвіду. Учителів

США Христини Дохват. Отож цей розділ цікавий і малим, і дорослим.

Розділ “Біблійні теми та мотиви в мистецтві України” можна бу-

ло б значно розширити, адже богословського матеріалу багато. Але й ті сюжети, які ввела Віра Назарчук (“Давидові псалми” Т. Шевченка і “Пророк Мойсей в літературі і мистецтві”), читаєш із великим інтересом.

Окремі невеликі розділи присвячені католикам і протестантам. Праця Віри Назарчук цінна й тим, що у ній розповідається про три основні течії християнства в Україні — православ'я, католицизм і протестантизм. Це виводить книжку з меж одноконфесійності. Читач дізнається про духовне життя віруючих різних конфесій. Є оповіді про іудаїзм та іслам. Розповідаючи про нехарактерні для України монотеїстичні релігії, авторка проілюструвала їх репродукціями найвизначніших пам'яток архітектури, мистецтва України і зарубіжжя.

Ілюстративний матеріал у книжці багатий і цікавий. Він не тільки прикрашає видання, а й несе поважну інформацію. Тож книжка навчає не тільки етики, а й естетики.

Безперечно, наша учнівська молодь одержала цінний і давно очікуваний подарунок — цікаве читання з християнської етики. Працю можуть використовувати вчителі історії, літератури, класні керівники на виховних годинах. Вона корисна й для домашнього духовного читання в родинному колі. Адже читання книжок уголос було дуже поширене в традиційній українській сім'ї. Навіщо цуратися цього набутку нашого домашнього виховання?

● **Дмитро СТЕПОВИК**, доктор мистецтвознавства, доктор богословських наук, професор

НЕЗАБУТИ

БІЛА ПЛЯМА УКРАЇНСЬКОГО ФУТУРИЗМУ

Олег Ільницький. Український футуризм (1914–1930). Перекл. з англ. Рая Тхорук. — Львів: Літопис, 2003. — 456 с.

Одним із головних процесів в українській літературі за роки незалежності став перегляд літературного канону. Зокрема необхідно було реабілітувати, повернути в українську літературу цілі покоління митців, творчість яких з ідеологічних причин виявилася штучно видаленою з літературного процесу, приречена на цілковите забуття. Український футуризм як одне з найяскравіших явищ у вітчизняному мистецтві першої половини ХХ століття, й досі terra incognita для пересічного українця, відомого своєю аксіоматичною нехитістю до вивчення власної культурної спадщини. Однак і професійні мистецтвознавці, філологи, культурологи й усі, кому небайдужа українська культура, не можуть похвалитися тим, що мають цілісне уявлення про це явище. Наразі україні необхідним стало систематичне, цілісне дослідження, що могло б узагальнити й підвести підсумки футуристичній течії в українському мистецтві першої половини ХХ століття.

Книжка канадського літературознавця, професора Альберського університету Олега Ільницького — перша неупереджена спроба показати всебічний розвиток футуризму з історичного, теоретичного та літературного погляду від самих витоків (1914 р.) до його зникнення чи, точніше, знищення (1931 р.). Автор простежує витки, розвиток і загибель цього непересічного явища, розглядаючи його в широкому європейському контексті. Окремими розділами цієї монографії є дослідження творчості таких митців, як Михайль Семенко, Гео Шкрупій, Олекса Слісаренко, Лесь Курбас, Дмитро Бузько, Леонід Скрипник, Юліан Шпол. Дослідник піднімає безліч дискусійних питань. Зокрема він наголошує, що необхідно зробити переоцінку внеску України, названої “колискою мистецької революції”, до розвитку світового мистецтва. До сьогодні значна частина культурних явищ Російської імперії ототожнюється у світі з російським мистецтвом, тоді як насправді є українським, грузинським, литовським, латвійським, польським тощо. Так сталося і з українським футуризмом. Саме в Україні зародилося чимало мистецьких рухів і видань, звідси походять низка видатних митців.

Український футуризм виростав із ранньомодерністських течій в Україні 1900—1910-х років і був відповіддю на них. Він демонстративно опирався злиттю з імперськими течіями і засвідчив прагнення подолати колоніальну залежність української культури. Футуризм запропонував нову модель українського мистецтва, що полягала у відмові від народництва і провінціалізму й визнанні європейської культурної моделі. Сучасники з тривогою реагували на виникнення радикальної мистецької течії, яка відкидала традицію та захопилася чаром екзотичного, виняткового, нового. Українське “добродесне” суспільство відразу піддало нову течію остракізму. Існування цього самобутнього явища позначене тривалим конфліктом із обскурантистською публікою, невизнанням та осудом. У роки урядування Сталіна, після розпуску літературних організацій і централізації радянського письменства футуризм був приречений на загибель, а митці розділили гірку долю усіх “неортодоксальних”, які були засуджені до ув'язнення та страсти.

Монографія про мистецький переворот в українській культурі зацікавить не лише фахівців, а й усіх, кому небайдужа історія української культури. Книга здобула перше місце в номінації “Наукова перекладна література” в конкурсі “Форуму видавців — 2003”.

● **В. ЧУЧКО**

«ОГОЛЕНА САМОТНІСТЬ» ПОЕЗІЇ

Нещодавно у видавництві “Проміт” з'явилася поетична збірка “Оголена самотність” Олеси Мудрак. Ця юна дівчина — поет, а тому внутрішньо самотня, для багатьох незрозуміла. Але насамперед поет — провідник вищих світів та енергій, який працює з найнебезпечнішою річчю у світі — мовою у стані первісного зародку, мовою ембріональною та неформованою. Поет, як писав Гадамер, працює із *прамовою*, формуєчи слово поезії за божественним мовним взірцем. Про поетичну функцію мови писав і Роман Якобсон у праці “Лінгвістика і поетика”. Поезія — це прамова, хаотичний набір енергетичних атомів, що має у глибинах заряд правди та предковичної, архаїчної краси.

*Над чеканням
Набряклий причал:
Уся молодість світу
Спить у лоні води —
Недоторканий міф.*

Олеся Мудрак не шукає масового читача. Поетка вибрала життя на перекир. Що ж, має на це право, право бути такою, якою хоче, без зайвих виправдань і пояснень. Її поезія тримає в собі код української культури. Нова збірка “Оголена самотність” — поезія, а не фальшивий наратив, спрямований на підкуп мас. Голос Поета не може вкластися в канони і правила, наприклад, тої самої системи української сучасної літератури.

*Фонендоскопом
дошу прослуховуєш
З мене дихає степ.
Стиплером блискавки
скріплюєш*

*Почуття сакральні...
Поезія Олеси Мудрак у новій збірці — це пристрасть внутрішнього світу жінки-стихі. Це слово пристрастне й відверте, молоде, енергійне, сміливо-зухвале та лірично-слабке водночас.*

*Століття мед розніжено-гіркий
Господь збирає
у часу пелюстках.
Вночі розбила місяць об зірки...*

Таки розбила:

Стогнуть світла друзки.

Поезія із присмаком еросу — це вже виклик. Але все у світі матерії має полярне визначення... Світ, культура, література — це біном, як свого часу визначила вчений зі світовим іменем Оксана Пахльовська... Ерос і танатос — скільки спільного в цих кодах нашого глибинного, архаїчного “я”. Саме в такому поєднанні вибудовано систему “Квітів зла” Шарля Бодлера, який виводив природу жінки зі світу інфернального. Або й у системі Миколи Хвильового.

*А мудрість жіноча
приймає в тіло трагедію,
і тіло вбирає кожну
замолену гріх.*

*У вічність летітиму,
криком здригаючись “Де ти є?”
І сльози мої потойбічні
тектимуть зі стріх...*

Творчість Олеси Мудрак “детабуювала”, “деміфологізувала” і саме почуття кохання. Але за цими відвертими еротичними візіями важливо побачити глибший зміст, філософську схвильованість перед тим світом, який “оголює” кохання. Важливо відчувати момент фатального переходу крізь ерос у сфери людського несвідомого, у глибини самоті. Споживацьке суспільство сьогодні втратило здатність відчувати слово.

Але повернімося до теми відвертості кохання поезії Олеси Мудрак. Французька письменниця і теоретик перших романтиків Жермена де Сталь ще на початку ХІХ століття сформулювала в одному із трактатів той комплекс любовних відчуттів, який значно пізніше дослідники літератури назвали “міжнародним кодом романтичних переживань”: “...за коханням — небуття. І це переконання змушує думати про смерть навіть у найшасливіші миті кохання. Тільки люди, здатні накласти на себе руки, можуть із якою часткою здорового глузду спробувати піти цим великим шляхом щастя. Але ніщо не може відродити потягу, таємницею якого володіє інший...”

Який може бути у світі засіб від такого страждання? Мужність убити себе... Ось це і справді означає померти...”

*Гарячий сніг пашисть
в лавині ночі —
на цвинтарі ховаю
біль ества,
мої зіниці впали в Ваші очі
і грають в карти:
два на два.*

Не можна зводити еротичні мотиви творчості Олеси Мудрак до вульгарного фізіологізму через брак розуміння внутрішньої суті естетики поетично оспіваного кохання. Мішель Фуко писав: “Наразі в нашому суспільстві важлива тільки фізична краса. Тільки тіло має значення. Серце, характер, темперамент — все, що складає особистість, усе, що робить її унікальною, вже не так важливе. Одна людина більше не прагне пізнати душу іншої, оскільки не прагне до любові. Сучасна атмосфера еротички призводить до того, що фізичне важливіше від духовного. Глибоко людські стосунки, закоханість зникає. Залишається тільки оголена сексуальність”. Фуко писав про занепад принципів естетики духовного, чуттєвого в нашому суспільстві.

*Віч-на-віч з пеклом:
очі на вокзалі
(накрила ніч кажанячим крилом),
кров
із лютневих зір —
в моїй печалі,
плюскоче на оголений фантом.
А кінь епоху чавить пракопитом,
у Бозі
родяться людина
та весна.*

Українська література може претендувати на світову тільки в разі серйозної ревізії її “фундаментальних” складових. Чи всі читатимуть у ХХІ столітті, наприклад, “Хіба ревуть воли...” Панаса Мирного та Івана Білика? Це запитання поставила Ліна Костенко під час “круглого столу” в Києво-Могилянській академії. І це не

спроба відмовитися від історичного контексту, від української історії. Навпаки, це спроба осмисленого прочитання української літератури, якщо ми і справді прагнемо до національної самоідентифікації, незалежності та демократичної держави. Річ у тім, що в українських анналах — сотні непрочитаних в українській літературі текстів, гідних читацької уваги. Україна має відкрити для себе Лесю Українку в повному розмаїтті її світового рівня драматургії, Івана Франка, маємо прочитати Володимира Свідзінського, Євгена Плужника, Миколу Хвильового.

Творчість Олеси Мудрак — це скло, на якому крізь слово зображено силует жінки, але за цим силуетом — вимір психології, естетики, філософії. Потрачувати її поезію як суто еротичну було б неправильно. Але в кожного є власний рівень художньої перцепції. В будь-якому разі цей вимір поезії — явище позитивне, бо в її поезії — українська концептосфера. І жінка поетичного буття Олеси Мудрак — українська.

*Скидають одяг-молодість
в траву
кам'яності баби чи вакханки...
Розкута, вільна,
виклична і бранка
степів —
їду, а п'яти простором ревуть...*

● **Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ**, студент Національного університету “Києво-Могилянська академія”

ТОЙ, ЩО УЗЯВ НА СЕБЕ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОЛЮ НАЦІЇ

Небіж Симона Петлюри, син його сестри Маріямни Степан Скрипник (Патріарх Мстислав) писав про цей період у житті майбутнього провідника нації: “Користаючись з великого авторитету серед товаришів, Симон неподільно володів їхніми душами та був негласно обраним провідником національно свідомого юнацтва, що вчилася тоді в полтавських школах...”

Шкільна влада вважала С. Петлюру за “непоправного мазепинця”, що в її очах було значно лагіднішим явищем, ніж вусатий і бородатий соціаліст”. (“Українське православне слово”, 1976, № 5).

Здавалося б, у відкритті дошки немає нічого надзвичайного, її ще 1991 року слід було повісити. Адже Симон Петлюра народився в Полтаві, саме тут під намулом зросійщення, нав’язуваного “дядьками Отчества чужого”, відчув міцну твердь материка на ім’я Україна.

Однак 15 літ кукобівське міське керівництво і низка кучмівських губернаторів, хто з хохляцькою хитрістю, хто з яничарською підступністю намагалися засунути справу вшанування Петлюри у якнайдальшу шухляду. Вони ткали павутину заспокоїливих слів, присипляючи громадськість, та без кінця висували на перший план якісь інші, ближчі душі малороса проекти — на кшталт бездарного пам’ятника галушці.

Але час бере своє. Відсутність меморіальної дошки і пам’ятника Симонові Петлюрі у його рідному місті суспільною думкою вже сприймається як абсурд, ба, навіть непристойність.

І ось нарешті в області з’явилася влада, яка підтримала ініціативу громадськості, зокрема Товариства “Просвіта” та Народного руху України. Полтавська обласна держадміністрація виділила 5 тис. грн. на меморіальну дошку видатному державникові. Голова ОДА Валерій Асадчев, виступаючи на урочистостях із приводу її відкриття, сказав, що цим актом зроблено перший дуже важливий крок для того, щоб пізнати тих людей, які творили нашу історію:

— Симон Петлюра — це людина, яка в буремні роки стала на чолі боротьби за Українську державу; тоді як інші повтікали від цієї великої відповідальності, він узяв її на себе. Він був м’якою, інтелігентною людиною, талановитим публіцистом, але корінь у нього був козацький, він виходець із цієї української козацької землі.

Говорив голова ОДА і про ту абсурдну ситуацію, коли в Полтаві немає вулиці Симона Петлюри, а багато вулиць носять імена людей, чужих чи ворожих Україні:

— Що зробили Роза Люксембург, Карл Лібкнехт для Української держави? Чи знали вони взагалі, що існує Полтавська земля? Думаю, вони й гадки про це не мали. То чому маємо продовжувати увічнювати в назвах полтавських вулиць імена цих комінтернівців? Чому дехто й досі боїться імен діячів Української Народної Республіки? Уже згодні, що це були великі постаті. Але як доходить до того, що треба поставити пам’ятник, вулицю перейменувати, тут відразу ховаємося у великий чеховський футляр: “Как бы чего не вышло”. То виходьмо з цього футляра! У Полтаві має постати пам’ятник Симонові Петлюрі, і нам соромно буде, якщо цей пам’ятник першими поставлять в іншому місті. Бо він тут народився. Можливо, тому, що ми 15 років боялися на-

ПЕТЛЮРА ПОВЕРНУВСЯ В АЛЬМА-МАТЕР

У дні відзначення 15-ої річниці Незалежності України в Полтаві відбулася непересічна подія: на приміщенні Державної аграрної академії (колишньої духовної семінарії) відкрито меморіальну дошку на честь Голови Директорії, Головного Отамана Військ УНР Симона Петлюри, який тут навчався у 1895—1901 роках і вже тоді був, як засвідчили його сучасники, “провідником українського руху”, членом Революційної української партії. Симон Петлюра був найактивнішим серед тих семінаристів, які вимагали введення до програми українознавчих предметів, звільнення жорстоких наглядачів, скасування в закладі системи шпигунства, яка так контрастувала з діяльністю прогресивних викладачів цього закладу, а головне — з Божими заповідями.

лежним чином пошанувати Симона Петлюру, в нас і немає таких постатей в уряді?..

“ТИ ЯВИШ СВІТЛИЙ ОБРАЗ ПРАВНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ”

Для голови Полтавської обласної організації Всеукраїнського товариства “Просвіта”, колишнього політв’язня, “нашоукраїнця” Миколи Кульчинського відкриття меморіальної дошки Симонові Петлюрі — це увінчання праці багатьох полтавців, які започаткували в нашому місті Петлюрівські читання, які берегли світло життя й діяльності Симона Васильовича. Микола Кульчинський нагадав про подвиг тих полтавців, котрі в 70-ті роки підняли український прапор на вежі біля мосту неподалік Київського вокзалу. До речі, письменник Петро Петрович Ротач засвідчує, що його й інших дисидентів у 70-ті роки катівні допитували з приводу появи національного стяга на будівлі Краєзнавчого музею. Ці факти вимагають дослідження, адже герої, які вчинили ці подвиги, не повинні залишатися безіменними.

Відкриваючи дошку Симонові Петлюрі, Полтава вклонила подвигу того покоління своїх синів, яке навесні 1917 року завітало її синьо-жовтими прапорами, підтримало Центральну Раду, захищало Українську Народну Республіку. Юнаки з Кадетського корпусу, яких виховували бути підпорками Російської імперії, масово переходили на бік Центральної Ради.

— Усі, хто мав серце, усі, хто мав душу, не був зламаний імперією, не піддався, за словами Грушевського, “пеському обов’язку перед Москвою”, підтримали УНР. І ті слова, з якими звертався до них Симон Петлюра, актуальні і сьогодні, — сказав Микола Кульчинський.

Він повідомив про намір просвітян видати великим накла-

дом лист Симона Петлюри до генерала-хорунжого Миколи Удовиченка. Сьогодні він звучить суперактуально. Ось хоча б ця заувага Симона Петлюри про тогочасних партійних лідерів: “Вони партійні інтереси ставили вище державних, персональні моменти вище загальних... Партійна зацікавленість все заздрала, все запліднювала: дійшло до того, що мені не давали грошей на організацію Коша Слобожанської України. Я бачив, що українські партії мають силу революційну, деякі розкладову, а творчої, організаційної не мають. Я бачив, що вони не усвідомили собі головного: чи Україна як самостійна держава повинна в своїй закордонній політиці спиратись на Європу чи на Москву — Азію? Виявилось, що азійська спадщина в нас — занадто ще сильна...”

Надзвичайно актуальні думки Симона Петлюри про державний апарат, висловлені в цьому листі: “треба шукати тих, хто чорною роботою державною уміє творити певні реальні цінності”; що важливо зберегти ідею державності й повагу до уряду: “Я кілька разів міг би успішно “розганяти уряди”, але не робив цього, бо гадаю, що, особливо в молодій державі, це привело би до внутрішньої деморалізації”.

А ось і відповідь сьогочасним сепаратистам: “Основою державності повинна бути Центральна Україна — Наддніпрянина, а не периферія, частина її”.

Заступник голови Полтавської облради Петро Ворона нагадав, що серед діячів Центральної Ради третина була полтавцями, і серед тих, хто продовжував боротьбу за Українську державу в екзилі, їх була, мабуть, четверта частина. Тож пан Ворона висловив сподівання, що обласна рада ухвалить рішення про увічнення пам’яті наших славних земляків, яке, на жаль, не пройшло з першого разу на минулій сесії.

Меморіальну дошку освятив секретар Полтавської єпархії Української Православної Церкви Київського патріархату митрофорний протоієрей Миколай Храпач, який у своєму слові наголосив на тому, як глибоко розумів Симон Петлюра роль Української помісної церкви у формуванні духовної єдності нації. У листі до Івана Огієнка видатний державник писав: “Український патріарх — рівний патріархові московському — це річ, потреба якої вимагається інтересами української церкви та своєчасною оцінкою тих небезпек, що загрожувати будуть, — я це передбачаю, — в її натуральному розвитку. В майбутніх конфліктах нашої держави з Москвою внутрішнє міцна, ієрархічно дисциплінована українська церква може відграти велике позитивне значення у вислідах такої боротьби”.

Отець Миколай висловив сподівання, що настане час, коли приміщення колишньої семінарії буде повернуто Українській Церкві, і тут готуватимуть священників, які “вивчатимуть богослів’я і пізнаватимуть світ через любов до Бога, в єдності, толерантності, терпимості”. А виступи проти створення єдиної помісної Православної Церкви в Україні, на думку о. Миколая, — це “політиканство і деструктивна діяльність тієї “п’ятої колонії”, яка не хоче, щоб наріжним каменем нашої державності була найнадійніша основа — духовна єдність народу”.

У нелегких випробуваннях, що впали на голови справжнім патріотам України, які змушені були піти на ганебне тимчасове перемир’я з олігархічними кланами, нас, українців, нехай надихають слова Голови Директорії, Головного Отамана з його звернення до українського народу від 22 січня Року Божого 1923-го: “Після ганебної віковичної неволі, після страшного божевільного лихоліття Ти переможеш, Народе-Лицарю, і в Державі своїй не-

залежній установиш волю святую для всіх народів, що живуть на розкішних землях Твоїх. Вірний високим засадам волі і рівності, що кохав Ти з часів стародавніх, Ти явиш всім народам світлий образ правної держави демократичної з забезпеченням вольностей громадянських”.

А ТИМ ЧАСОМ ПОЛТАВЦІ ЩЕ ЖИВУТЬ НА ВУЛИЦІ УКРАЇНОЖЕРА АРТЬОМА

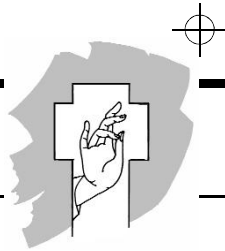
Родинний дім Симона Петлюри стояв на вулиці Загородній, 20, яка нині носить ім’я генерала Зигіна. Зовсім поряд, перпендикулярно до непримітної Загородньої, пролягає вулиця Артема, яку і громадськість, і прогресивні депутати Полтавської міської ради хочуть перейменувати на вулицю Симона Петлюри. Кращого варіанта годі й шукати. Як завжди, опираються цьому ретрогради з комуністичними “прибамбасами”. Добре відомо, як вони діють: колись “заблокували” перейменування вулиці “Уютної” (який жадливий мовний покруч!) на вулицю відомого письменника, художника, жертви сталінських репресій Грицька Коваленка, дім якого ще й досі стоїть на тій “Уютній”. Ходили по квартирах, спокушали мешканців до підписування листів протесту, обстрілювали ім’я великого українця. Так само може бути й у випадку з наданням вулиці Артема імені Симона Петлюри. Тож сьогодні, мені здається, дуже важливо донести до мешканців вулиці відомості про того, чие ім’я носить їхня вулиця.

Хто ж він, товариш Артём, а насправді Фьодор Сергєєв? Син підрядчика, уродженець села Пльбово, тепер Фатезького району Курської області, в 1903 році — агент “Іскри” в Україні, у 1905-му — вороховив у Харкові, у 1918-му — голова раднаркомів ворохобної Донецько-Криворізької Радянської Республіки. Того ж року удостоївся посади заступника голови і наркома радянської пропаганди незаконного Тимчасового робітничо-селянського уряду України.

Що ж пропагував “нарком” Артём? Про це залишив спогади Володимир Затонський, якому навіть нинішні товариші комуністи повірять, бо це їхній однопартієць. Він пише, що якось, увійшовши до кабінету Леніна, застав там Артёма. “Я його раніше не знав. Він почав енергійно нападати на Український советський Уряд, називав нас самозванцями й іншими такими нещасливими епітетами. Між тим, він і сам формально входив до складу Народного Секретаріату. Він, як тепер пам’ятаю, доводив, що це справа реакційна — утворювати Україну, хоч би навіть советську. Він казав: “Робітники Донбасу і взагалі міських промислових районів — не українці. Селяни також мало в цьому розуміють. Якщо на Правобережжі, з Києвом на чолі, є якісь українці, то хай їм біс — нехай роблять, що самі хочуть. А тут у нас, у південно-промисловій центрі, треба просто організувати советську владу, що підлягає безпосередньо Петроградові, й жодної України не вигадувати”.

Коментарі, мабуть, зайві. Полтава, яка у 1918—1921 роках послала тисячі своїх синів боротися з головорізами Муравйових і Артёмів, із продажонами і чрезвычайниками, Полтава, яка називає себе духовною столицею України, мусить негайно стерти зі свого чола тавро, поставлене колись цековсько-обкомівськими прихильниками цього україножера.

● Ганна ДЕНИСКО

ПОЖЕРТВИ		НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ	
<i>Продовження. Поч. у ч. 39–52 за 2003 р., ч. 2–9, 11–14, 16–18, 20–2, 28, 30, 32, 34, 37, 39, 41, 43, 45, 51 за 2004 р., ч. 3, 6, 7, 9, 11, 14, 15, 20, 22, 26–28, 29, 32, 35, 39, 42, 45, 52 за 2005 р., ч. 8, 10, 14, 19, 22, 27 за 2006 р.</i>			
Аденюк В. Г., м. Хотин	128,00	м. Дніпропетровськ	15,00
Антонюк О. В., м. Хотин	142,00	Письменна Т. Ю.,	20,00
Ацкуляк І. М., м. Хотин	35,00	м. Дніпропетровськ	20,00
Бажанська С. Д., м. Львів	90,00	Плаксивий О., м. Хотин	10,00
Безкровна-Лахижа Н. І.,		Плашко А. Г.,	
Лахижа А. І., м. Севастополь	50,00	м. Запоріжжя	1000,00
Боршуляк П. А., м. Хотин	16,00	Попова С. М., м. Харків	60,00
ВАТ “Хотинське АТП-17741”	100,00	Расковский В. А.,	
Волошин М. П., м. Львів	50,00	м. Хотин	107,00
Егера М. Г., м. Хотин	10,00	Родина Наконечних	
За дорученням громади		зі Львова	1000,00
с. Григорова Рогатинського р-ну		Самарець А. П.,	
Івано-Франківської обл.		Дніпропетровська обл.	20,00
(ч/з Дронь О. А.)	70,00	Слинько В. І., м. Українка	
Колиниченко А. В.,		Київської обл.	50,00
м. Харків	200,00	Стовбун Д. І. та Гавриляк С.,	
Колодченко В. Е., м. Київ	4,00	м. Івано-Франківськ	310,00
Колодченко В. П., м. Київ	10,00	Тарадай І. А.,	
Колодченко Е. В., м. Київ	10,00	м. Червоноград	
Король С. І., с. Коржі		Львівської обл.	40,00
Роменського р-ну		Тарадей О. І., м. Червоноград	
Сумської обл.	20,00	Львівської обл.	20,00
Криволапчук М. О.,		Трофимчук М. І. м. Новоград-	
м. Донецьк	100,00	Волинський (по заповіді	
Лачанак С. Ю., м. Львів	100,00	художниці-монументалістки	
Литвинова Л. Л., м. Суми	50,00	м. Львова Трофимчук М. С.)	150,00
Лучко В. Ф., м. Львів	285,00	Улик М. С., м. Хотин	10,00
Новомиргород М. А.,		Управління пенсійного фонду	
м. Кіровоград	10,00	м. Рівне (ч/з Баранюк)	54,88
Омельницька Л. А.,		Халімончук В. Є., м. Київ	2200,00
м. Дніпропетровськ	50,00	Халімончук В. Г., м. Київ	2280,00
Павлусь М. Я.	200,00	Ч/з Стовбун Д. І.	310,00
Письменна Т. Ю.,		Чернівецьке облуправління	
		з фізичного виховання	
		та спорту МОН України	
		(ч/з Палагнюк В.Г.)	70,00
		Шевченко О. А.,	
		м. Кам’янець-Подільський	30,00
		Школа № 5, м. Хотин	
		(ч/з Корчак Т. В.)	64,00
		Ярославський Ю. М.,	
		м. Хотин	5,00

Мешканці с. Гавриляк Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл. (ч/з Стовбун Д. І.)	
Калин С. І.	20,00
Ковцун Р. С.	10,00
Король Д. Г.	10,00
Литван М. І.	5,00
Місюра М.	20,00
Петруняк В. П.	10,00
Петруняк М. І.	10,00
Равлюк Г. М.	10,00
Риндич Г. О.	160,00
Сірман І. М.	10,00
Стовбун Д. І.	5,00
Шевага А. Д.	10,00
Школьний С. П.	10,00
Шушваль І. І.	20,00
Всього:	310,00

Схвалюємо і підтримуємо Вашу ідею спорудження храму Кобзаря біля Чернечої гори. Ми з дружиною були в Каневі й поклонилися могилі безсмертного Тараса. Моторошно стає на душі від того, що сталося з Україною і з українцями за час панування над Україною царської і більшовицької Росії. А в Каневі ще й досі стоїть пам’ятник отому картавому сифілітику — Леніну, а козацькі онуки забули материнську мову.
Тримаймося, українці!

Ярослава та Мефодій ВОЛОШИНИ,
м. Львів

ПЕРЕДПЛАТА-2007

Дорогі читачі!

Триває передплата на Всеукраїнський просві-
тянський культурологічний тижневик “Слово Прос-
віти” на 2007 рік (поштовий індекс — 30617, 67-ма
сторінка в “Каталозі”).

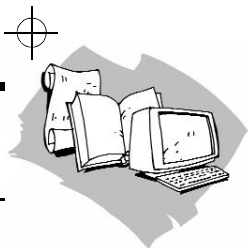
Передплату приймають усі відділення “Укр-
пошти” до 10 грудня — в селах і райцентрах, до 15
грудня — в обласних містах і столиці.

Вартість передплати разом із поштовими витра-
тами:

- на рік — 37 грн. 86 коп.;
- на півроку — 19 грн. 18 коп.;
- на 3 місяці — 9 грн. 89 коп.;
- на 1 місяць — 3 грн. 38 коп.

Постійні читачі нашого тижневика пересвідчи-
лись, що на його шпальтах присутні актуальні публі-
кації мовної тематики, унікальні історичні розвідки,
ексклюзивні інтерв’ю, безкомпромісні журналістські
розслідування гострих ситуацій, широко висвітлю-
ється молодіжна музика і концертна діяльність про-
відних митців України, вирає всіма барвами худож-
ня палітра майстрів пензля... Наступного року ми
порадуємо Вас, дорогі читачі, добірками поезії кра-
щих поетів України, Ви матимете можливість вести
діалог із тими, хто живе Україною і для України.

Передплатіть “Слово Просвіти” самі та загі-
туйте зробити це Ваших друзів, сусідів, учителів,
бібліотекарів, усіх небайдужих до української спра-
ви!

ВІДЛУННЯ ІV ВСЕСВІТНЬОГО
ФОРУМУ УКРАЇНЦІВ

ПОВЕРТАЮЧИСЬ
ДО НАДРУКОВАНОГО

Буваючи як журналіст на численних столичних зібраннях, форумах, з'їздах і віче, я з сумом вдивляюсь у зал, чуючи бідкання про брак свободи слова. І думаю: "Якби на триста патріотів знайшовся хоч один чоловік із грішми, або на триста з грішми — один патріот, невже так важко було б зробити потужне сучасне видання?"

СМЕРТЬ ШЕВЧЕНКА

Початок наш Гімн таки веде від Тараса Шевченка. Микола Вербицький-Антіох, син секретаря Чернігівської губернської управи, в 16 років вступив до Київського університету св. Володимира. За свої сатиричні віршики й організацію студентської газети “Помийниця”, по “особистому прохання Ректора” був переведений у Петербурзький університет “для охолодження”. Привіз його батько й поселив у будинку свого університетського побратима — архітектора Штакеншнейдера, де вже мешкали його далекі родичі, студенти — Іван Рашевський і Павло Чубинський. Невдовзі там зупинився і Опанас Маркович, що повернувся з-за кордону.

А зовсім поряд, у будинку Академії мистецтв мешкав Шевченко. Не один вечір він заглядав до них. Миколка, музичний талант якого відзначав сам Михайло Глінка, сідав за фортепіано, а Опанас Маркович заспівував своїм прекрасним баритоном. Йому частенько підспівував сам Тарас Григорович, хоч і любив сміятися, що тепер із його голосом можна співати лише “Зайнято!”

Опанас Маркович упрохав Тараса привести хлопців на вечірки “Основи”, які фактично були зібраннями Петербурзької “Громади”. На жаль, ні Куліш, ні Костомаров не залишили письмових спогадів про ті вечірки. Доводиться цитувати спогади Логвина Пантелєєва:

“Я тогда очень мало обращал внимания на физиономию, но лицо Шевченко положительно увлекло меня. На близком расстоянии он выглядел очень схожим, как изображен на литографическом портрете Мюллера: лицо коричневого оттенка, носило явные следы многого переживания, в том числе и той болезни, которая в последние годы преждевременно ускорила его жизненный конец...”

Та не довго продовжувалося те спілкування з Кобзарем. Зломлений тугою за Батьківщиною, до якої була закрита дорога, та зрадою коханої, він тяжко захворів серцем і невдовзі помер. Друзі брали участь і в похованні Шевченка, і в благочинних вечорах у його пам’ять. Тільки зразу уточню. Ніхто не забороняв похорону нашого Апостола. Ніхто не репресував студентів за участь у його похороні. Заворушення спричинило зовсім інше. Та щоб самому не перебріхувати подій, краще зачитую з книги споминів Логвина Пантелєєва:

“Они совпали во времени — панихида в католическом соборе по пяти убитым в Варшаве при подавлении манифестации 13 февраля 1861 и похороны Шевченко... когда для нас, русских, совершенно неожиданно раздалось пение польского гимна и все поляки в одно мгновение пали на колени и со слезами на глазах присоединились к пению гимна... Сразу вслед за панихидой состоялись похороны Шевченко... польская корпорация в полном составе проводила Шевченко на кладбище. Там Хоршевский от имени поляков сказал на польском языке очень умное и теплое слово, оно потом было напечатано в “Основе”...

По поводу панихиды началось следствие, что предполагало привлечь к ответственности только польских студентов. Русские студенты постановили собрать в следственную комиссию листы с подписями в доказательство, что и они были на панихиде. Попечитель И. Д. Делянов застал студента А. Штакеншнейдера с листками и потребовал отодать их или оставить университет. Собралась сходка, главную роль играли князь Нехлюдов и Чубинский, удивившие конфликт...”

Та згодом конфлікт перейшов у студентські заворушення, і всі вищі навчальні заклади Петербурга та Москви були закриті. Організаторів заворушень або забрали в москалі, або перевели до Казанського університету.

Миколу Вербицького, як і його земляків, відправили додому, до того ж в III відділенні вже лежав донос про те, що він насмілювався перекласти “Єще польська не згінела” українською.

ПРОЩАЛЬНА ВЕЧІРКА

Через рік Миколу Вербицького викликали в Петербург, щоб вирішити питання про відновлення у студентах. Із цього приводу і зібралася вечірка. Першими прийшли сусіди — брати Йосип (ровесник Миколи) та Тадей Рильські. Потім із двома дівчатами-пансіонерками під ручки вкотився кавун-веселун Павлусь Чубинський. За ним статечно увійшли нащадок болгарських царів Олександр Стоянов і вже відомий поет Павло Сова (Павлін Свенціцький). Потім гамірною юрбою завітали Павло Житецький і Іван Навроцький із друзями-сербами...

Вечірка як вечірка. Їли, пили, співали, згадували. Згадав і Чубинський про похорони Шевченка, про ту Панахиду, коли пролунав

Тарас Шевченко

Павло Чубинський

Михайло Вербицький

ШЕВЧЕНКО БУВ ПРИСУТНІЙ ПРИ НАПИСАННІ ГІМНУ УКРАЇНИ

Мені не пощастило з дитинством. Не виповнилося і року, як разом із заручниками фашисти розстріляли мою матусю. Батько з війни привіз мачуху, і в його сім’ї я виявився зайвим. Батьків мені замінила бабуся — Євгенія Львівна Вербицька-Кулішева. Дочка прийомного сина Пантелеймона Куліша (після того, як їхня пасербиця, племінниця дружини, вийшла заміж, він усиновив молодшого сина старшого брата Миколи), невістка автора слів “Ще не вмерли України...” Миколи Вербицького-Антіоха. У неї теж, крім мене, не було нікого. Дочку — мою матір, розстріляли поліцаї з Волинського січового куреня разом із сотнею заручників у 1941-му під Яцевським концтабором. Син — Євген Вербицький — зник десь у Гулагу в 1951-му, після того, як записав у Львівське видавництво свій роман про три харківських оточення, які він, рядовий солдат, пережив. Її другий чоловік Микола Григорович Савенко був закатований лісовиками під Гушинцями на Вінниччині у 1948-му... Бували ми часто у таких же вдових сестер Вербицьких — Віри, чоловіка якої, поета-символіста, автора “За Україну, за її долю” Миколу Вороного і сина, прекрасного поета, автора маршів “фізкультурників” (“Чтобы тело и душа были молоды”) та “Авіаторів” (“Всё выше, и выше, и выше”) Марка Вороного, знищили у кляті тридцяті, та Мусі, дружини знаменитого російського художника Ракова, який так і не повернувся до неї і п’ятьох дітей із Колими. Ні, він не загинув. Просто чоловіком був їй там, на засланні (сестри відмотали колимську п’ятірку за рідних). На волі для сім’ї в його житті місця не знайшлося...

От серед цих, тоді ще не дуже й старих бабусь пройшло моє дитинство. Пройшло в розповідях про людей нашого Роду, їхніх друзів і близьких. Про Віктора Забілу, братів Білозерських, Іллю Дорошенка, Опанаса Марковича, Кулешів, Рашевських, Глібова і, нарешті, про самого Шевченка, з яким Вербицький був в останні місяці його життя.

А потім було навчання в Київському технологічному інституті харчової промисловості й життя в гуртожитку по Тарасівській 5/7. Був приїзд до мене бабусі в серпні 1961. Були вечори у її родичів по чоловіку — бабусь Голіциних, що мешкали поряд у кам’яниці з колонами. От у них я і побачив альбомчик їхньої матусі в сап’янових обкладинках із віршем “Ще не вмерли України”. Вони тоді запевняли, що саме в цій кімнаті за цим фортепіано юні студенти творили “Ще не вмерли”. Записав їхню розповідь. А потім були відрядження по всьому Союзу для впровадження своїх розробок. І де б не був, від Калінінграда до Магадана і від Баку до Архангельська, всюди в залах старожитностей центральних бібліотек розшукував стародруки з тих 40—90 років XIX сторіччя, виписував згадки про людей Роду, Шевченка та його друзів.

Отож за родовими переказами, перевіреними літературними пошуками в основних бібліотеках Союзу і розповіді Вам історію створення Гімну.

польський Гімн. Дівчата, а були тут і сестри Голіцини, і красуні з пансіону Ленц, попросили присутніх поляків проспівати гімн. За фортепіано сів Вербицький, а Рильські та Свенціцький заспівали бунтніми рядки. Коли ж вони скінчили, Микола став тихо наспівувати свій переклад: “Мати Польща не загине, доки ми живемо”. Тут Павло Чубинський замість похвали сказав Миколі, що чим перекладати чужу пісню, краще написати таку свою, он скільки вже часу Володимир Антонович просить громадівців створити свою пісню, на кшталт “Марсельєзи”.

Микола, який славився імпровізаціями, не став комизитися і тут же, під той же мотив, заспівав, творючи нову пісню:

“Ще не вмерли України ні слава, ні воля,

Ще нам, браття молодії,

усімхнеться доля.

Ще розвіє чорні хмари і біля вікониця,

Ми в своїй вкраїнській хаті

діждемося сонця.

Спогадаймо ж тяжкий час,

лихую годину,

Й тих, що вміли боронити

рідну Україну —

Наливайко і Павлюк і Тарас Трясило

Із могили кличуть нас на святе діло...”

Тадею Рильському і Павліну Свенціцькому, родичів яких від немовлят до старечі вирізав Павло Бут (Павлюк), не сподобалася згадка про нього, і Йосип Рильський, що так і не відійшов від фортепіано, заспівав свій варіант:

“Згинуть наші вороженьки,

мов роса на сонці,

Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці

Наливайко, Залізник і Тарас Трясило

Із могили нас зовуть на святе діло.

Спогадаймо ж славу смерть

лицарів козацтва,

Щоб не стратит марно нам

своєго юнацтва.

Ой Богдане-Зиновію,

п’яний наш гетьмане,

Защо віддав Україну москалям поганим,

Щоб вернути її честь, ляжем головами,

Наречемось України вірними синами!”

Тут уже не витримав правник Чубинський, який побачив небезпеку виконання такого тексту. Він відсторонив поляків від фортепіано і запропонував свій, менш небезпечний варіант:

“Гей Богдане-Зіновію, необачний сине.

Нащо віддав на поталу неньку Україну,

Щоб вернути її честь, станем куренями,

Наречемось України вірними синами!”

Подав голос і Олександр Стоянов. Вказуючи на сербів, які про щось випитували в Івана Навроцького, він запропонував:

“Наші братчики слов’яни вже

за зброю взялись,

Не допустимо, щоб ми позаду зістались!”

Здається, пісня була закінчена. Щоправда, далеко їй було до тієї Марсельєзи...

Знову пішли спогади, заспівали “Соловейка” Віктора Забіли та “Журбу” Леоніда Глібова. Та от серб Петро Ентич-Карич могутнім баритоном заспівав свій Гімн, де приспівом були слова: “Серце біє і кров ліє за нашу свободу”...

— Та це ж саме те, чого нам не вистачало, — схопився Павлусь Чубинський і написав безсмертні рядки:

“Душу й тіло ми положим

за нашу свободу

І покажем, що ми браття

козацького роду!

Гей-о-гей же браття милі,

нумо братися за діло,

Гей-о-гей, пора вставати,

пора волю здобувати!”

От тепер пісня була вже закінчена. Всі записали собі її слова. Свій примірник Тадей Рильський віддав побратиму Володимирі Антоновичу. Коли через кілька тижнів повернувся до Києва з етнографічної експедиції по селах Микола Лисенко (жив у тому ж будинку, що і Рильські поряд із будинком Голіциних), Антонович доручив йому покласти на музику слова нової пісні. Уже через тиждень нова “Українська Марсельєза” полетіла по Лівобережжю. Полетіла, як гімн Громади.

СВІТЛИЙ ШЛЯХ ГІМНУ

Гімном України пісня стала на Правобережжі. Стала завдяки тому, що її там приписували Шевченку. А було це так. Свій примірник Вербицький, коли був у батьків у Чернігові, віддав доброму знайомому — Пантелеймону Кулішу. Пантелеймон поклявся надрукувати вірш. Будучи у Львові Куліш пообіцяв літератору Ксенофонту Климковичу віддати ненадруковані вірші Шевченка з архіву “Основи”. Переправив він вірші з уже знайомим нам Павліном Свенціцьким, який після придушення польського повстання емігрував до Львова.

Разом із “Заповітом”, “Мені однаково”, “М. Костомарову” було передано і “Ще не вмерла України”.

У журналі “Мета” № 4 за 1863 рік усі чотири вірші були надруковані. Відкривався журнал віршем “Ще не вмерла”, за яким ішли три вірші Шевченка і під ними було поміщено його підпис.

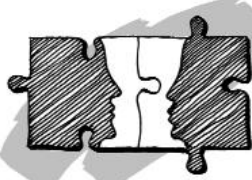
Це число журналу катехит Перемишльської семінарії о. Юстин Желехівський відвіз своєму побратимові, млинівському священику Михайлу Вербицькому.

Отець Вербицький фанатично любив Шевченка, мріяв покласти на музику всі його вірші. Отже, отримавши журнал, він уже через тиждень поклав на музику всі чотири поезії. Уже в грудні, на зібранні громади Перемишльської семінарії, пролунала вперше “Ще не вмерли України”. Ректору настільки сподобалася пісня, що він рекомендував семінаристам поширювати її серед прочан, а о. Вербицького попросив зробити з солоспіву хорал. І от уже на свято Івана Хрестителя, перед багатотисячним натовпом перемишльців пролунав могутній хорал у виконанні зведеного хору. Присутньому на святі єпископу Томі Полянському (1860—1869), засновнику першого українського театру у Львові (тепер там “Народний дім”, що з тих часів так і не ремонтувався) так сподобався хорал, що при відкритті українського театру в Львові 25.12.1864 постановкою оперети Карла Гайнца “Запорожці”, він наказав режисеру вставити в дію як гімн “Ще не вмерло Запоріжжя”. А в афіші було надруковано гімн “Ще не вмерла України” і підписи під ним — Тарас Шевченко та Михайло Вербицький. Уранці, на другий день після вистави, “Ще не вмерли України” співав увесь Львів. Уся Галичина вважала, що слова пісні написав Шевченко, Апостол України. Тому і стала ця пісня Гімном, спочатку Західної України, а потім УНР. А “Марсельєзу Громади”, написану студентами, незабаром забули...

Після того, як Україна здобула незалежність, а “Ще не вмерли України” стала її Гімном, кожен рік у Польщі на Млинівському кладовищі в Перемишльському повіті збираються українці майже з усього світу. Збираються, щоб уклонитися праху автора музики Гімну.

Праху авторів слів ніхто не вклоняється. Бо невідомо, де могили Йосипа Рильського та Олександра Стоянова. Нинішня могила Павла Чубинського чисто символічна. У роки війни бориспільським кладовищем, де він похований, проліг глибочезний протитанковий рів, і прах автора Гімну лежить невідомо де. А на місці поховання Миколи Вербицького, з Болдиної Гори в Чернігові, між могилами Опанаса Марковича та Михайла Коцюбинського, його старшого і молодшого побратимів, спускається яр-стежина в урочище Святе. У 1922-му, коли за наказом Леніна конфіскували церковні цінності, розрили і знищили поховання і співавтора відміни кріпацтва кн. Голіцина, і його племінника, автора “Ще не вмерли України”. Тож по їхньому праху йдуть нині люди в “Святе”...

● **Володимир СИРОТЕНКО (ВЕРБИЦЬКИЙ)**

— *За вагомий внесок у відродження духовності Президент України нагородив студію мод “Віоріка” ювілейною медаллю до 10-ї річниці Незалежності України, а Вас як творчого керівника удостоєно Почесної орденської відзнаки “Суспільне визнання”. А з чого все починалося?*

— Я народилася в Молдові. Десять років працювала вдома як приватна кравчиня. І вже тоді, незважаючи на молодість, мала поважних замовників і в Молдові, і в Чернівцях. А на Буковині розпочинала власну справу з однокімнатної квартири та ножної швейної машинки “Подольськ”. Замовлень було настільки багато, що до нашого двору неможливо було зайти, — шодня стояла черга клієнтів. Я цілодобово шила із трьома кравчинями з Кривого Рогу, які на той час уже офіційно в мене працювали. Робота поглинала весь час і надзвичайно складно було приділяти належну увагу родині, особливо дітям.

— *Хто допоміг Вам вистояти і таки розбудувати свій бізнес?*

— Від самого початку, ось уже 16 років ми з моїм чоловіком Іллею працюємо разом у модельному бізнесі. Саме йому я завдячую всім, чого досягла. Але на початку становлення нашого бізнесу нам дуже допомогла моя мама. Вона забрала моїх дітей під своє крило. І це єдине, що врятувало і допомогло мені в той скрутний час вистояти. До 50 років моя мама була зі мною поруч. Вона виростила моїх дітей. І це вважаю великим щастям, яке я отримала від Бога. Що ж до самого дизайну весільного та вечірнього вбрання, то наші кравчині практично втілюють у життя всі мої розробки, ескізи, моє бачення фасонів, аксесуарів, фурнітури і саме їх уже сьогодні можна побачити в світових каталогах моди на 2007 рік.

— *Сьогодні студія мод “Віоріка” відома далеко за межами Буковини. Що сприяло успіху?*

— Якщо говорити про успіх студії мод “Віоріка”, то це не тільки мої досягнення, а й усієї нашої родини. Всі труднощі долі, які лягали на мої плечі, ділилися порівну між усіма членами родини. І тільки так ми змогли втілити в життя мою мрію останніх семи років: потрапити на світовий ринок моди. Вважаю, що мені це вдалося саме завдяки сімейному підряду. За нашим бізнесом не стояли мільйони, а лише величезна виснажлива праця нашої сім’ї та колективу, 30 колег-однородумців, з якими працюю вже не один рік. Самотужки встигати за модою, ловити її нові віяння і тенденції, які з’являються щосезону на світовому ринку, — вкрай складно. І саме така підтримка родини важить більше, ніж великі гроші. Тільки за рік ми з чоловіком долаємо понад 50 тисяч км. Буваємо не тільки в Парижі, а й в інших країнах, де вивчаємо моду, відвідуємо виставки, збираємо по крихтах інформацію про нові напрямки й стилі. Ці пошуки не безнадійні, бо все побачене ми переосмислюємо і втілюємо в наші моделі.

— *Щоб потрапити на світовий ринок моди, необхідно було долати й творчі перешкоди?*

— Звичайно. Наше підприємство — ровесник незалежності держави, з року в рік стверджувалося, підіймалося на нові професійні шаблі творчості, якості, досконалості. Сходінка за сходінкою, починаючи від регіональних до республіканських і міжнародних конкурсів, ми рухалися до свого першого успіху. За 16 років творчих пошуків і наполегливої праці ексклюзивне високоякісне вбрання під торговою маркою “Віоріка” здобуло прихильність красунь не лише України, Молдови і Росії, а й Польщі, Німеччини, Франції. Сьогодні ми постійні учасники міжнародних виставок, конкурсів, фестивалів краси і моди. Свідченням світового професійного визнання стали численні нагороди і відзнаки “Віоріки”: дипломи конкурсів “Весільний вальс” 2000—2002 рр. (Росія), фестивалів “Мерцішор — 2000” (Молдова), “Стиль та мода — 2001” (Прага), “Мода нового тисячоліття — 2003” (Дюссельдорф), а також перемоги в національних конкурсах “Панна регіональна — 2000”, “Міні-віце-панночка України — 2001”, “Панна України — 2002” та Міжнародної премії “Бізнес—Олімп”, якої торгова марка “Віоріка” була удостоєна 2003 та 2004 років. Усе це дало нам можливість потрапити на світовий ринок моди.

— *Яким був перший крок на професійний подіум?*

— Я запам’ятала його на все життя. Це був мій перший показ у Чернівцях. Привіта-

«ВІОРИКА» — ЦЕ СВІТОВЕ ВИЗНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ МОДЕЛЬЄРІВ

Створювати красу, жити і працювати для добра — такий девіз і кредо відомої модельєрки Буковини Віоріки БОДНАРЮК. У цьому вбачає своє призначення і покликання й колектив малого підприємства “Фантазія”, яким керує Ілля Боднарюк, більше знаний в Україні та далеко за її межами студією мод “Віоріка”.

Творчий дизайн, вишуканий стиль, неповторне поєднання класики й сучасності, які притаманні буковинській дизайнерці та її талановитим колегам, стали не тільки запорукою успіху, а й принесли світове визнання українським модельєрам.

Буковинські майстрині сьогодні створюють елітне весільне, елегантне вечірнє, ошатне святкове, яскраве сценічне вбрання і своєю працею стверджують, що краса врятує світ.

Сьогодні про свій шлях до Олімпу світової моди розповідає керівник студії мод “Віоріка”, відмінник служби побуту України Віоріка БОДНАРЮК.

ти мене з цією подією прийшов мій давній друг, народний артист Молдови І. Суручану. Але я так хвилювалася, що коли побачила у шпаринку переповнений зал музично-драматичного театру ім. О. Кобилянської і мені повідомили, що він у залі, то, зробивши перший крок на сцену, відчула, що мене ноги не тримають, а в голові блискавкою майнула думка: “Ну, ще один крок і я падаю”. І саме в цей момент мій молодший син Річард, який неодноразово брав участь у таких показах і цього разу виводив мене на сцену, внутрішньо відчув, що я ось-ось впаду, тихенько сказав: “Мамо, якщо ти візьмешся за мою руку і будеш міцніше за неї триматися, то ти зробиш перший крок, а потім ще два. Ти не дивишся на людей, а лише відчувай, що я тримаю твою руку і ти не впадеши!” Так мій шестирічний син допоміг мені зробити перший крок на професійний подіум моди. Це відчуття запам’ятала на все життя. Тому сьогодні

ні живу і працюю для того, аби могла їм допомогти в житті, адже мої діти всі ці роки мене підтримували.

— *Сьогодні Ви успішно працюєте не тільки на східному ринку держав СНД, а й на світовому...*

— Практично вже 30 років працюю, вивчаю та впроваджую нашу буковинську моду на східному та російському ринку. Це дало можливість впровадити наші моделі на сві-

до нас приїжджала наречена з Тернополя, випускниця вищого навчального закладу С.-Петербурга. Дівчина мала вишуканий смак і досвід одягатися, тому вимоги в неї були неабиякі. До того ж батьки-бізнесмени могли задовольнити її високі запити. Проте об’їздивши салони Києва, Москви, Одеси та Львова, дівчина не змогла придбати весільну сукню, яка була б їй до вподоби. В Києві лише прокат такої сукні коштував 5 тисяч доларів, в Одесі за 15 тисяч доларів можна купити, а в Москві прокат 5 тисяч доларів, а купити можна за 20 тисяч доларів. Це ціни світового ринку, але вони вже реальні на ринках СНД. Коли дівчина приїхала з батьками до Чернівців, то з’ясувалося, те, що вона шукала скрізь за такі великі гроші, у нас можна купити вдсятеро дешевше.

Тобто, все, чого бажає найвибагливіший клієнт, усі нові тенденції, що впроваджуються на світовому модельному ринку, є в нашому весільному салоні.

— *Кажуть, для модельєра престижно, коли в нього одягаються VIP-персони чи зірки шоу-бізнесу?*

— Ми шиемо вбрання для багатьох відомих людей в Україні, Молдові, Росії. Свого часу я одягала дочку Снегура, першого секретаря ЦК, родини всіх міністрів Молдови. Але я не хизуюся тим, що серед моїх клієнтів є VIP-персони чи зірки. Мені набагато приємніше, коли до мене приходять люди, які виростили художу, продала її, а за отримані гроші хоче подарувати своїй дитині щастя. Хіба це не більше, ніж міністр?! Повірте, більше! Адже наша держава складається саме з таких простих, працелюбних і добрих людей. А щодо зірок... Зірки на світовому ринку моди платять великі гроші за ім’я відомої торгової марки чи фірми. Натомість нашим зіркам треба все шити безкоштовно. Такого ніде в світі немає. Тому не вважаю за велике досягнення, що наші зірки одягаються у нас.

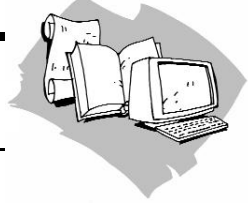
— *Коли Ви відчуваєте задоволення від роботи?*

— Коли можу однаково гарно і добре одягнути клієнтку, яка дозволить собі витратити на сукню лише 500 гривень, і ту, яка заплатить 12 тисяч гривень. І щаслива з того, що можу зрозуміти і догодити їм обом. А от коли мені вдається придумати для дівчини з природними вадами таку модель сукні, в якій вона відчуває себе щасливою, то це моє справжнє досягнення як модельєра. Для мене немає красивих чи некрасивих людей. Я завжди в наших наречених чи випускницях відчуваю душу. Мені здається, що на землі немає кращого покликання, ніж професія модельєра!

— *Кожен майстер мріє мати спадкоємців. Хто продовжить Вашу справу?*

— Я давно замислювалася над цим. Протягом багатьох років намагалася прищепити любов до модельного мистецтва моему старшому синові Юрію. Залучала його до нашої справи. Спочатку він робив усе, так би мовити, з примусу. Допомігав, розуміючи, наскільки мені складно самотужки все реалізовувати. Тільки цього року я відчула душевний спокій за майбутнє нашого бізнесу. Юрій, закінчивши економічний факультет університету, вирішив серйозно займатися родинним бізнесом. У нього є смак, художнє бачення, власний почерк. І сьогодні в його руках усі наші зв’язки зі світовим модельним бізнесом. Він займається каталогами, інтернетом, відео- і фотозйомками, виставками. І для мене велика радість, що йому це вдається. Молодший син Річард змалку в нашому бізнесі. Він залюбки брав участь у показах. Нині — студент історичного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича, добре знає декілька мов і на виставках часто виконує роль перекладача. Тому сьогодні вже не тільки чоловік Ілля, а й сини — моя надійна опора і підтримка в бізнесі. І я можу з упевненістю сказати, що все, про що я мріяла, збулося, мої плани зреалізувалися. Я дякую Богу за все. Бо він мені дав у житті те, чого бажала: доброго чоловіка, синів, дім, який я побудувала, справу, яка дорожча над усе на світі. Залишилося дочекатися гарних невісток, котрі також полюблять наш бізнес і ми разом зможемо ще порадувати людей своєю працею.

● Спілкувалася
Марія ВИШНЕВСЬКА

У Національному університеті “Киево-Могилянська академія” відбулася публічна лекція Денніса Вілкокса, званого у світі фахівця з паблік-рілейшнз. Лекція мала назву “Межа PR та журналістики. Етичні принципи PR”. Доктор Вілкокс є професором зі зв'язків із громадськістю та колишнім директором Школи журналістики та масових комунікацій (Університет Сан-Хосе, США), автором шести книжок із PR. Він уперше приїхав до України, щоб очолити журі конкурсу PR-проектів “Pravda Awards” та виступити з промовою на PR-Конгресі, який організувала Українська асоціація зв'язків із громадськістю, і, на прохання PR-агенції “Пі Ар Пі Україна”, погодився дати відкриту лекцію для студентів київських університетів, які планують пов'язати своє майбутнє з PR.

2000 року доктор Вілкокс уїхав до десятки найкращих викладачів зі зв'язків із громадськістю у США за результатами журналу “PRWeek”. Цього року Гіронський університет (Іспанія) відзначив його міжнародною нагородою “Xifra-Heras International Award” за вагомий внесок в освіту з PR. Задіяний у програмах міжнародної освіти, протягом двох літніх семестрів він викладав короткий курс для студентів Університету Сан-Хосе в Бангкоку, а також працював у національному комітеті програми “MACKI” (Muskie Fellows) за спеціальністю “Журналістика” при відборі студентів із Росії та інших країн колишнього Радянського Союзу. Влітку 2006 року він працював як дослідник на Зальцбурзькому семінарі в Австрії.

Денніс Вілкокс автор книжки “Зв'язки з громадськістю: стратегії і тактики”, яку видавали 8 разів (видавництва Allun & Vascon) і яку використовують як навчальний посібник у коледжах та університетах по всьому світу. Пан Вілкокс має численні нагороди в галузі PR і викладає за програмами обміну в університетах різних країн світу (Латвії, Румунії, Австралії, Сінгапурі, Таїланді, Іспанії та Аргентині), а відтепер — і в Україні.

У лекції Денніса Вілкокса йшлося про етичний взаємозв'язок між сучасною журналістикою та технологіями паблік-рілейшнз. Досвід по-

Денніс Вілкокс

PR ТА ЖУРНАЛІСТИКА В ЕТИЧНІЙ СИСТЕМІ ДЕННІСА ВІЛКОКСА

дільного взаємопроникнення властивий для американської та західноєвропейських медіа-систем. Тож лекція була своєрідним взірцем, до якого потрібно прагнути, якщо український медіа-ринок хоче крокувати до світових правових та етичних норм, що функціонують у журналістиці та PR. Досвід наймасовіших “PR-карнавалів” в Україні — це політичні вибори, під час яких PR-технологі (українські та російські) досхоу експериментують із засобами впливу на розгублено-ошелешену “аудиторію виборців”. Мені здається, що багато із застосованих на практиці до українського медіа-ринку схем видалися б пану професору “дикими”. У будь-якому разі сучасне суспільство постінформаційної доби все більше піддається впливу PR-технологій, інколи не помічаючи цього. Яким є функціонування журналістики та PR на Заході?

За словами професора Вілкокса, є три основні сили, що формують етичний бік журналістики та PR: широкі моральні принципи суспільства; їхня мета в суспільстві; очікування (експектації) аудиторії. Зі схем пана Вілкокса випливає, що суспільство — це система двох рівнів: культури як соціальної системи вірувань і цінностей, та самих цінностей — атрибутів і реалій, які суспільство оберігає і культивує. Багато разів почесний промовець наголошував на потребі правдивої інформації, за яку й відповідають “професіонали”. Сприйняття пові-

домлень у суспільстві може бути різним, залежно від основних стратегій і соціальних ролей, у яких перебувають індивіди. Це може бути стратегія “абсолютиста” (або—або, лише правильно або лише неправильно); “екзистенціаліста” (все залежить від конкретної життєвої ситуації) та “ситуаціоналіста” (найменше зло з найбільшого блага). Зв'язок між журналістами та фахівцями PR, на думку лектора, має базуватися на спільних публічних інтересах, особистих цінностях, принципах моралі, істини та дотримання обіцянки.

жується ефективність прямої реклами. Останнім часом усі компанії зазначають одну тенденцію: продажі перестають зростати, шойно закінчується рекламна кампанія.

Суто маркетинговий підхід до організації PR-діяльності не дає можливості компаніям адекватно оцінювати результати заходів. Більшість PR-акцій спрямовано на отримання певного конкретного короткочасного результату. Так, ефективність витрат на прес-конференції вимірюється шляхом підрахунку кількості публікацій у ЗМІ. При цьому більшість компаній обмежу-

порушення комунікації. Але, на думку провідних світових організацій із PR (International Public relations Association, International Association of Business Communicators тощо), основним для журналіста знову-таки є “повага до істини та права людини знати всю правду”. І в цьому, на мою думку, досвід України та ЗМІ “трохи” не відповідає світовим принципам. Адже навіть у столиці функціонують видання із визначеними стратегіями подачі матеріалу, тобто з постійним маніпулятивним впливом на громадськість.

Про яке формування громадянського суспільства в такому разі може йтися? І досі на найвищих рівнях блукає “привид” справи Георгія Гонгадзе. Не хочу згадувати про численні випадки залякування журналістів. Але ж, звісно, може бути й гірше. Є перед очима досвід Білорусі, досвід навіть авторитарної Росії, в якій немає місця Парфьонову та Шендеровичу. Чи не є правдива журналістика нав'язливим вірусом і небезпекою для системи “темників”, кулуарних рішень і PR-зомбувань? Приклад “толерантності та поваги” до журналістів, який мав місце влітку цього року, думаю, надовго поставить під сумнів відкритість політиків до журналістів, які мають донести правду до публіки. Але ж якою ціною?

Також пан Вілкокс значну частину публічної лекції присвятив питанню хабарництва в журналістиці, системі замовних матеріалів. На його думку, проблему може розв'язати достатній рівень зарплатні журналіста. Не кажу про столичні видання та агенції, але що робити тим, хто працює за 300 гривень у місцевих ЗМІ? Матеріальний статус журналіста — річ цілком природна й правильна, тільки чи не є ці слова такими далекими та нездійсненними для України?

Наприкінці виступу професор Вілкокс зазначив, що вільний потік інформації у суспільстві — це невід'ємна складова демократичного суспільства. “Будь-яка спроба маніпуляції інформацією — це насамперед загроза для суспільства”, — зробив висновок Денніс Вілкокс.

● **Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ**, студент Національного університету “Киево-Могилянська академія”

ВІСТІ ЗІ СЛОВАЧЧИНИ

Це інтерв'ю я записав у Словаччині. Мій співрозмовник — Йосиф ЮРЧИШИН, голова Словацької спілки журналістів у Пряшеві.

— Наша організація звється “Словацький синдикат новинарів” і є профспілковою організацією. Я очолюю організацію вісім років. Працюю як власний кореспондент Словацького телеграфного агентства тут, у Пряшеві, і передаю інформацію до Братіслава. Обслуговую 12 районів. Працюю щоденно. І добровільно є головою журналістської організації, на громадських засадах, кажучи англійською “нон-гавермент”, тобто неурядово. Сфера медіа (ЗМІ) в Словаччині нині взагалі недержавна, позаурядова. Влада з тим не хоче мати нічого спільного.

— **Оскільки й у нас в Україні нині розпочалися такі процеси, то мене цікавить, наскільки болісно це відбулося у вас?**

— Дуже болісно. Багато журналістів втратили роботу. Але zostали лише ті люди, які хочуть працювати в ЗМІ. Не можна сказати, що в нас усе дуже добре в усіх сферах, що роздержавлення принесло лише позитив чи лише негатив. На мою думку, державної політики для ЗМІ в Словаччині взагалі не існує. З одного боку це добре, бо нами ніхто не диригує.

У Пряшівському самоврядному краї (у вас би сказали — в області) невеликий районні газети теж роздержавлені, вони не мають загально-державної реклами. Й існують лише з тієї реклами, яку дають їм підприємці в своєму районі. А коли район бідний, то і рекламодавців немає...

— **Чи є газети, що припинили свою діяльність внаслідок роздержавлення?**

— Є. Я працював в одному такому виданні — “Пряшівській газеті”, яка припинила існування 1997 року. До нашої Оксамитової революції це була типова комуністична газета, яка належала районному комітету Словаччини. Фінансово її утримував районний національний комитет. Так, зрештою, як і у вас, коли газета була органом райкому і райради, чи обкому та облради.

РОЗДЕРЖАВЛЕННЯ ЗМІ: ПЛЮСИ Й МІНУСИ

Отже, державного тут із газет нічого не зосталося. Державними є тільки Словацьке телебачення і Словацьке радіо. А прес-агенція, де я працюю, вже напівкомерційна. Живемо на 50 % із того, що заробимо, продаючи власний продукт — свої вісті. А решту 50 % до нашого бюджету дає держава.

— **Розкажіть, будь ласка, про вашу спілку.**

— Виникла вона тоді, коли за уряду Володимира Мечіара Словаччину було розділено за новим адміністративним розподілом — 1996 року прийнято політичне рішення, а з 1 січня 1997 року воно вступило в дію. Виникло 8 країв (областей), і тоді було вирішено, що Пряшівська журналістська організація відірветься від Кошицької. Так що ми розпочали все заново. Але тепер не шкодуємо — добре, що відійшли, бо самі відповідаємо за себе. Як крайська (обласна) організація, ми є однією з тих восьми обласних організа-

цій, які нині існують, в містах Кошице, Банська Бистриця, Жіліна, Нітра, Тренчин, Трнава, наш Пряшів і Братіслава. Ми — члени загальнодержавної журналістської організації.

— **Розкажіть трохи про себе.**

— Хоча своєю батьківщиною я вважаю здебільшого українське містечко Свидник тут, у Східній Словаччині, але народився я п'ятдесяти років тому в Чехії. Я сам української націо-

нальності, а народився в Чехії у Маріанських Лазнях, бо моя мама десь 1953 року повірила, що буде краще, коли піде з рідного села, і пішла далеко-далеко зі Словаччини до Чехії (тоді ми були разом, в одній державі — Чехословаччині). Маріанські Лазні (по-колишньому Марієнбад) нині в руках росіян! Це недалеко від Карлових Вар.

Коли було дуже погано з нашим словацьким урядом після 1994 року і коли на його чолі був Вол. Мечіар, — це можна було назвати оновленням комуністичної диктатури, ще гіршої за тоталітаризм! І тоді я всерйоз роздумував, чи буду громадянином Словацької республіки. Від 1 січня 1993 року треба було визначитися з громадянством: чеське, словацьке чи подвійне? Мені болісно було вирішувати — моє ж коріння тут, у Східній Словаччині, моя мама живе нині в Свиднику. І я тут зостався.

— **Які форми роботи в журналістській організації?**

— Одна з них — товариські обіди на честь журналістів-ювілярів. Випишуємо собі наперед, хто в нас буде ювіляром і раз на півріччя запрошуємо 8—10 людей на такі зустрічі в ресторан. Подякуємо людям за роботу, колеги можуть поговорити між собою. Дуже добре поспілкуватися зі старшими за віком людьми — вони скажуть, що добре робимо, що — ні. Влаштуємо цікаві спортивні акції.

— **З Україною маєте якісь контакти?**

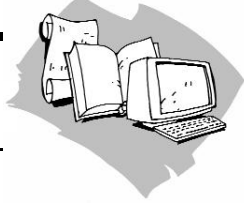
— Донедавна це було складно: діяти обопільні візи, і нам треба було за них платити. (Нині для українців візи безплатні, а для громадян Словаччини, які їдуть до України, — безвізовий режим). Насамперед потрібно розвивати стосунки із Закарпаттям. Я думаю, що наш досвід дуже цікавий для українців, може, й бо-лісний. Коли я бачив Помаранчеву революцію, вона нагадувала нашу Оксамитову.

— **Як Ви ставитеся до нинішнього поділу в Східній Словаччині на русинів і українців?**

— Я не хочу поділяти людей. Добре, хто є русин, хай буде русин! Сам я українського переконання. Думаю, що ми, тутешні “руснаці”, — найзахідніша гілка на українському дереві. І не думаю, що русини, які тут живуть, — це самостійна нація. Я про це веду запеклі дискусії! Але до моїх опонентів це не доходить. Жити за демократії непросто. Це приносить чимало непередбачуваних моментів чи ситуацій. Так і в нас із пресою за незалежної Словаччини — багато видань виникло і зникло. Тепер щоденних газет у Словаччині три — включно з давньою словацькою “Правдою”, є також і закордонні видання.

● **Микола ЧАБАН**, м. Дніпропетровськ

ДО 100-РІЧЧЯ КАТЕРИНО-СЛАВСЬКОЇ «ПРОСВІТИ»

РОДИНА БОГУСЛАВСЬКИХ

Від заснування Катеринославської «Просвіти» активну участь у ній брали цілі родини. Однією з таких родин була родина Миколи Олексійовича Богуславського.

М. Богуславський, за спогадами друзів та як писав про нього журналіст і письменник М. П. Чабан: «...працював на скромній посаді діловода Катерининської залізниці», був «ідеальним розповсюджувачем української книжки на Катеринославщині», «збирач членських внесків та поширювач видання «Добродійного товариства», «видавець листових карток з малюнками Катеринославського художника Василя Корнієнка, ініціатор думки видавати у Катеринославі часопис «Дніпрові Хвилі», закладач та організатор гуртків аматорів гри на бандурі на Кубані, популярна постать серед просвітян Катеринослава, палкий ширий патріот української нації, вмілий агітатор за українську культуру».

У юнацькі роки Микола Олексійович перебував на Північному Кавказі, заробляючи на життя акторською діяльністю.

Улітку 1875 року брав участь у виставах і концертах місцевих і гастрольних театральних колективах у Железноводську. Збереглися цікаві світлинки того часу, на яких значно пізніше Микола Олексійович зробив надписи. Наприклад, на одній: «Савина Марія Гавриловна или Григорьевна. Артистка Императорских Театров. Играл с нею в Железноводске в 1875 г.», та окремо, олівцем: «19 июля 1875 г.» Савина Марія Гаврилівна — драматична артистка, одна з організаторів російського театального товариства й засновниця притулку для престарілих акторів. Як трапилося, що Савину та Богуславського об'єднали вистави? Відома вже на той час акторка Імператорського Столичного Театру та нікому не відомий 19-річний хлопчисько з провінції.

У Железноводську майже в той самий час (у липні 1875 року) відбувається ще одне знайомство М. Богуславського з Олексієм Сергійовичем Суворіним, — на той час маловідомим журналістом, а в майбутньому — редактором популярного журналу «Новое Время».

У 1880 році М. Богуславський одружується з донькою заможних поміщиків дворянського походження. 1881 року у нього народжується донька Катерина, а згодом син Леонід. Дітьми опікується домашня вчителька з Таганрога Віра Іванівна Свешнікова. 1887 року від сухот помирає дружина Миколи Олексійовича, і він вирішує одружитись із Вірою Іванівною. Та на заваді стала мати покійної, вважаючи, що батько має присвятити життя дітям, до того ж різниця у віці між Катериною і Вірою була близько 10-ти років. Тоді Микола Олексійович із Вірою Іванівною і дітьми залишають маєток...

Із 1895 році сім'я мешкає у Катеринославі. Микола Олексійович працює в Управлінні Катерининської Залізниці, захоплюється видавництвом, благодійною діяльністю та театральним мистецтвом, а Віра Іванівна працює вчителькою. 1896 року у них народжується донька Надія.

Із 1905 року, як тільки-но створюється Катеринославська «Просвіта», Микола Олексійович із головою поринає у її діяльність: розповсюджує українські книжки, бере участь у театральних виставах разом із сім'єю в артистичному гурті, займається видавничою діяльністю. Збирає для перевидання поштові картки з зображеннями малюнків Т. Г. Шевченка, які й досі є в приватному архіві.

Також бере участь у Благодійному Товаристві, яке допомагало учням із незаможних родин, редагує часопис «Дніпрові Хвилі».

Вік та колишнє ув'язнення за антиурядові дії та за участь у соціал-демократичних гуртках відбилися на його здоров'ї: він мав хворі бронхи.

Із 1912 року співпрацює в Управлінні Кубансько-Чорноморської залізниці та переймається організацією кобзарських колективів у Катеринодарі.

Учень бандурної школи, а згодом її керівник, Василь Ємець згадує: «3 1912 року, завдяки енергійній праці одного з співробітників управи Кубансько-Чорноморської залізниці д. Миколи Богуславського поширення кобзи з України перекинулося на Кубань, де до того часу про козаків-кобзарів зовсім не було чути».

У червні 1912 року він виписав з Харківщини одного студента, який вмів трохи грати на кобзі і тим справу навчання поставив на

СКРОМНІ ПОСТАТІ В УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ, або КОЛИ ТЕАТР СТАЄ ШКОЛОЮ

На початку XX століття у Катеринославське літературно-артистичне Товариство «Просвіта» входили не лише всесвітньо відомі особистості, такі як академіки Дмитро Яворницький та Сергій Єфремов, історики Дмитро Дорошенко та Василь Біднов, художник Микола Погрібняк, письменник Адріан Кащенко, а й, на перший погляд малопомітні, надзвичайно скромні люди, які залишили не менш суттєві здобутки. Про деякого з них розповідає Ярослав МАТРОСОВ.

Перша Театральна труппа Катеринославської "Просвіти", 1907 рік

реальний ґрунт. Вчитися на кобзі було дуже багато охочих...

Аби як найширше поширити на Кубані кобзу Микола Богуславський, або як його козаки звать «Бандурний батько», на власні гроші замовляє кобзи й дає їх козакам, широко радіючи, коли що з того виходить. Треба особисто знати цю стару поважну людину, аби уявити собі, яка опанувала ним радість, коли йому пощастило зацікавити кобзою де кого з музиків козачої симфонічної оркестри в м. Катеринодарі. І ця радість не була помилковою, бо з цієї оркестри повиходили не абиякі кобзарі, що з великим успіхом продовжують розпочату ним справу...

А ні незабутні враження від виступів деяких сліпих кобзарів на Всеукраїнському Військовому З'їзді та на першому з'їзді «Просвіт» (1917 рік), певно на довго лишились в пам'яті їх учасників, або взагалі тих, хто мав змогу бути на цих з'їздах».

Родина Богуславських була надзвичайно гостинною і привітною. У Катеринославській оселі у Богуславських бувало багато гостей, серед яких — академік Дмитро Іванович Яворницький, колись відомий газетний репортер і письменник Володимир Олексійович Гіларовський.

Але прийшов кінець активного відродження української національної культури. Спочатку царська, а згодом і більшовицька влада вирішила покласти їй край.

Не уник утисків із боку нової влади і товариш Миколи Олексійовича, академік Д. І. Яворницький, якого врешті зберегла від грат лише всесвітня відомість.

Від революції постраждала і вся сім'я Богуславських: Віра Іванівна втратила роботу через дворянське походження, родина втратила будинок (через інфляцію кредитори вимагали негайного повернення позики на будівництво).

Переселилися Богуславські на приватну квартиру по вул. 1-й Короткій (тепер Чичеріна), 38. За цією адресою і відвідували гості Миколи Олексійовича та його сім'ю, серед них — його давній товариш, академік Сергій Єфремов, якому у червні 1928 року Богуславський скаржився на злиденну долю: «...зустрів майже не плачем. Бідую. Має пенсії за 40 років служби 18 крб...».

Помер Микола Олексійович 11 квітня 1936 року у віці 80 років, похований на кла-

довищі Запорізького Шосе (тепер вул. Героїв Сталінграда). На жаль, на сьогодні його могила втрачена, бо цвинтарі тут були знищені вандалами. Та беруть пам'ять про діда, прадіда та прапрадіда, діяльність якого ще потребує подальшого дослідження, онуки Миколи Богуславського.

ЛІДІЯ ГЛИНКА-ГОРБЕНКО

Глинка Лідія Аполлінаріївна — член Катеринославської «Просвіти» (1910), викладач 1-ої залізничної школи. Брала участь в артистичній комісії разом із... далі вказано ще 13 прізвищ, дата обрання комісії (кінець 1911) та її мета: «Щоб допомогти раді Товариства влаштувати Шевченківський концерт, який відбувся 4 березня 1912 в залі Комерційного зібрання». Ось і все, що може читач дізнатись зі словника «Діячі Січеславської Просвіти», та ще менше про Горбенко Лідію Аполлінаріївну, хоч це та сама особа, а як для мене — діамантова постать у культурно-освітній діяльності Катеринославщини.

Глинка Лідія Аполлінаріївна (за чоловіком — Горбенко) народилася в сім'ї славетної родини Глинок, з якої свого часу вийшли відомий композитор, письменник, учений... Мешкала родина у невеличкому маєтку в Лубнах.

Після школи Лідія Аполлінаріївна скінчила вищі жіночі курси, ймовірно за все, в Санкт-Петербурзі, де викладання було надзвичайно високого рівня. Вивчали логіку, історію літератури стародавньої та нової, огляд слов'янських говорів та літератур, загальну літературу (історія західноєвропейської літератури), російську історію, історію слов'янських племен, історію стародавнього, середнього та нових часів, історію мистецтв, римську літературу, латинську мову. До того ж Лідія Аполлінаріївна володіла французькою та німецькою мовами, мала художні здібності.

Згодом Л. Глинка переїздить у селище Юзівку. Тут із 1896 року працює вчителькою російської мови й літератури залізничної двокласної школи на станції Юзові, бере участь у спектаклях Юзівського театру як драматична акторка, грає провідні ролі. А щопліт разом із групою працівників залізниці подорожує по столицях тогочасної Росії. Керівництво залізниці завжди дбало про добробут і культурний рівень своїх праців-

ників. Залізниця мала свої навчальні й медичні заклади, видавництво, харчові заклади, музикально-артистичний гурток, влаштовувала туристичні подорожі найкращими містами країни для працівників.

Подорожує Лідія Аполлінаріївна й за кордоном: у Францію, Італію, Німеччину, Австрію, Фінляндію та в інші країни.

Лідія Аполлінаріївна колекціонувала портрети багатьох усесвітньо відомих прозаїків, поетів, публіцистів, літературних критиків, драматургів, видавців, режисерів, акторів, співаків, інших діячів культури, мистецтва та науки. Її збірка-альбом містить окремі портрети і групові фотографії або репродукції з картин. Крім того, деякому зі своїх кумирів Лідія Аполлінаріївна присвятила цілі сторінки, які містять виставочну інформацію.

1904 року Лідія Аполлінаріївна переїхала до Катеринослава. З вересня викладає у Першій залізничній школі, бере активну участь у науковій, культурній і громадській діяльності міста. Приєднується до «Катеринославського Наукового Товариства», стає його дійсним членом.

Певно, з самого початку створення Катеринославської «Просвіти» стає її активним членом. Інакше б і не могло бути, бо Товариство для неї — її духовність.

Її чоловік Іван Наумович Горбенко, працівник служби руху Управління Катерининської залізниці, також бере участь у діяльності Катеринославської «Просвіти».

Завдяки своїй педагогічній, науково-лекторській, театральній-артистичній діяльності та чарівності Лідія Аполлінаріївна привернула увагу інтелігенції Катеринослава. У фондах Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького збереглися письмові послання Лідії Аполлінаріївни до Д. І. Яворницького, з яким вона широко товаришувала. У приватному архіві збереглася ще й записка Дмитра Івановича: «Преславна Паночко! Як що у Вас є зайва година і як що Ваша ласка до мене, прошу Вас завітати до мого будинка, як тільки одержите оцього мого листа. Усім серцем прихильний до Вас (Підпис) Д. Эварницький».

1920 року в Дніпропетровську було створено Інститут Народної Освіти (ІНО). Органами Управління ІНО були Правління, факультетські комісії та предметові комісії, які обиралися від адміністрації й викладачів, від студентства та профспілки. Л. Горбенко перебувала в складі Правління ІНО.

До переліку громадської діяльності Лідії Аполлінаріївни можна додати «Довідку»: «Видано цю Довідку Дніпропетровським Учасковим Комітетом на транспортні спілки РОБОС (Робітничої Освіти — авт.), в тому, що Горбенко Лідія Аполлінаріївна виконувала по Учкомові таку громадську роботу: 1. З 1924 року по 1926 рік була членом культкомісії, та бібліотечної ради при Учкомі; 2. 1925 року по 1926 рік була членом ревізійної комісії каси взаємодопомоги; 3. З 1924 року по 1925 рік була секретарем стінної газети; 4. У 1926 році була Народним Засідателем при Окружному Народному Суді; 5. У 1926 році була профуповноваженням 1-ї Дніпропетровської Залізничної Школи; 6. З 1926 року Клубна праця в Червоній Армії. Голова Учкому (перша літера не розбірлива) [Сафонов, секретар Євсєвський. З оригіналом згідно: (Підпис) Романюк».

Багато сил віддавала Лідія Аполлінаріївна школі. Але коли стало питання про нагороду за сумлінну працю почесним званням «Заслужений Вчитель», їй було відмовлено. Бо залишилася в окупації...

По смерті Лідії Аполлінаріївни в її оселі — одній кімнаті в комунальній квартирі, залишилися два мішки якогось скарбу, який за життя не дозволяла навіть пересувати. Виявилося, у мішках були дитячі шкільні письмові роботи: диктанти, твори, а ще малюнки і вітання школярів...

* * *

Плинуло 100 років із часу заснування Катеринославської «Просвіти». Незважаючи на перешкоди, національно-свідомі діячі української культури, такі, як родина Богуславських, Л. А. Глинка-Горбенко й інші, просунули набагато вперед свою справу.

Та культура нації — не лише наука та мистецтво, а й освіта, складовою якої насамперед є мова. Наші герої прагнули до досконалого опанування української мови, і не лише досягли своєї цілі, а й зуміли трансформувати її через театр — школу, прийдешнім поколінням.

Збори президії Української Всесвітньої Координаційної Ради почалися в Українському домі із запізненням на годину. Але причина була поважна: о 10 ранку, коли мали початися збори, голову УВКР Дмитра Павличка прийняв Прем'єр України Віктор Янукович. Нарешті. І то добре. Бо вже на другий день по обранню новий голова УВКР висловився про потребу такої зустрічі. І ось через 2 з лишком місяці вона відбулася. Зате члени президії УВКР, котрі терпляче чекали свого голову з Кабміну, почули від нього оптимістичне: Прем'єр нас, цебто УВКР, усіляко підтримує. Як і Президент, додав голова.

Що ж, дуже добре. Значить, ті серйозні проблеми у співпраці України і світового українства, які висвітлював IV Всесвітній Форум українців, будуть вирішуватися? Дай Боже.

Бо коли від оптимізму перейшли до реалізму, виявилось, що проблем цих вистачає. Передовсім голова "Просвіти"

СВІТОВЕ УКРАЇНСТВО Й УКРАЇНА

Павло Мовчан, його заступник Анатолій Погрібний слушно поцікавилися, коли будуть видані матеріали Всесвітнього Форуму? Адже були гострі пленарні засідання, працювало кільканадцять секцій. Озвучено стільки цікавого, важливого. Відповідь секретаріату УВКР: матеріали десь "застрягли" в Мінкультури, яке опікувалося Форумом. Ось перший приклад...

А ще голова "Просвіти" запропонував, щоб УВКР чітко розробила свою позицію щодо жертв голодоморів в Україні, визнання їх геноцидом. Бо знову суспільству нав'язують думки про "непотрібність" цієї теми.

Чимало проблем озвучив у своїй доповіді Дмитро Павличко. Чому наша держава не профінансує видання книг україн-

ських авторів для зарубіжного читача? В перекладах основними світовими мовами. А ось Росія активно "проштовхує" свою друковану продукцію за кордон. Чому Польща виділяє по 17 мільйонів доларів для підтримки, духовного розвитку поляків світу, а Україна — жодної копійки для світового українства? Лише зараз починається якесь фінансування.

Чому досі наша держава спільно зі світовим українством не організує висунення кандидата на Нобелівську премію з літератури? Найперш — Ліну Костенко.

Як прискорити повернення чи відкриття для нас, українців, і для всього світу нашої драматичної історії? На останньому особливо наголошував від імені Інституту національної пам'яті академік Ігор Юх-

новський. Навів характерний приклад: найбільш масові повстання селян проти радянської влади, комуністичного режиму були якраз на сході і півдні України. Але про це зовсім мало відомо.

Словом, УВКР у співпраці з державними органами є надчим попрацювати. Про це йшлося на зборах при обговоренні й Концепції діяльності УВКР, і прийнятого 13 жовтня ц. р. Указу Президента України В. Ющенка "Про Національну концепцію співпраці із закордонними українцями. В цій Концепції — чітка програма згуртування українців світу.

"Слово Просвіти" приділяє значну увагу темі світового українства. Ми детально висвітлювали IV Всесвітній Форум українців. У газеті започатковано рубрику "Нашого цвіту..." — про четверту хвилю української еміграції. Цю тему ми продовжуємо.

● **Петро АНТОНЕНКО**

СОЦІАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ СЕРЕДОВИЩ УКРАЇНСЬКИХ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ

Серед 11 галузевих структурних підрозділів Міжнародної громадської організації українців "Четверта Хвиля" розгорнула активну діяльність Дослідницька інституція "Світове українство" на базі Лабораторії соціальних досліджень Центру підтримки приватної ініціативи у Львові, яку очолює Ігор Марков.

Лабораторія соціальних досліджень Центру підтримки приватної ініціативи у Львові нині здійснює проект дослідження соціального середовища сучасних українських трудових мігрантів у країнах перебування. Проект охоплює стосунки трудових мігрантів між собою та з трудовими мігрантами з інших країн; із роботодавцями, громадянами та владою країн перебування; мотиви і способи виїзду з України до інших країн на заробітки і працевлаштування там, розвиток мігрантських мереж за участю українців, самоорганізацію українців у країнах перебування і їхні зв'язки з батьківщиною. Ми розпочали нашу роботу на рівні трьох країн: Польщі, Португалії та Чехії.

Такий початковий вибір дозволяє порівнювати соціальні середовища короткотермінової міграції, репрезентантами якої є переважно українські заробітчани в Польщі, та тривалої міграції, до якої вже належать українські заробітчани Чехії та Португалії. Становлення новітньої української трудової міграції відбувається шляхом переходу від короткотермінових до переважно тривалих виїздів на заробітки до інших країн також історично. Період інтенсивної міграції українців до Чехії передувє у часі поширенню їхніх виїздів до Португалії. Відтак, порівняння середовищ українських гастарбайтерів у трьох країнах відкріє можливість означити економічні, політичні та правові чинники соціальних трансформацій заробітчанських міграцій у країнах перебування (зокрема, переходу від тимчасової до стаціонарної міграції) у контексті євроінтеграційних процесів.

Дослідження здійснюється такими методами:

- 1) поглиблені структуровані інтерв'ю за детально розробленим питальником. Планується провести близько 100 інтерв'ю з українськими заробітчанами у Польщі, Чехії та Португалії — представниками обох статей, різних вікових груп, регіонів походження, міграційного досвіду;
- 2) фокус-групові дискусії. Плануємо провести шість ФГД, з яких три — з представниками заробітчанських середовищ у Польщі, Чехії та Португалії, а три інші — серед трудових мігрантів до цих держав, які повернулися в Україну;
- 3) здійснення моніторингу засобів масової інформації країн, у яких проводиться дослідження. Це дасть змогу відстежити і прогнозувати динаміку змін суспільного ставлення до новітньої української трудової міграції в Україні та країнах перебування українських заробітчани;
- 4) проведення моніторингу законодавчих актів і пропозицій у сфері міграції, управлінських рішень, а також статистичних матеріалів зазначених країн щодо українських заробітчани протягом попереднього десятиліття у контексті міграційної політики Польщі, Чехії та Португалії і ЄС загалом;
- 5) проведення розгорнутих інтерв'ю з чільними представниками влади, які мають стосунок до здійснення міграційної політики зазначених держав.

На сьогодні ми завершили польовий етап досліджень у Чеській Республіці та Португальській Республіці. Упродовж вересня—жовтня ми провели:

— Дві фокус-групові дискусії серед українських трудових мігрантів у Празі та Лісабоні;

— Десять поглиблених інтерв'ю з українськими мігрантами обох статей, різного віку, міграційного досвіду — у Празі і Брно і п'ятнадцять у Лісабоні — містах значного зосередження українців;

— Низку експертних інтерв'ю з представниками українського посольства і консульських установ у Чеській і Португальській Республіці, Прикордонної служби, впливових неурядових організацій, Української Греко-Католицької Церкви, профспілок, вищих державних установ, що займаються проблемами міграції в обох країнах;

— Отримали для роботи значну кількість статистичних і дослідницьких матеріалів із проблем міграції у даних країнах;

— Виступили з доповідями на науково-практичній конференції у Лісабоні з проблем торгівлі людьми;

— Готуємося до виїзду для проведення досліджень у Польщі.

Проект здійснюється за підтримки Канадського Інституту Українських Студій Університету штату Альберта (Канада), Міжнародної соціальної організації Католицької Церкви CARITAS в Україні та Комісії Справедливості і Мир Української Греко-Католицької Церкви.

● **Ігор МАРКОВ,**
керівник проекту

НОВІТНЯ МІГРАЦІЙНО-ЕМІГРАЦІЙНА ХВИЛЯ З УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Напередодні IV Всесвітнього форуму українців Президент України підписав Закон "Про внесення змін до Закону "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" щодо виплати пенсій громадянам України, які перебувають за кордоном", ініційований народним депутатом України Оксаною Білозір і прийнятий парламентом 3 серпня 2006 року.

Закон пропонує закріпити за громадянами України, які перебувають в інших державах, право на отримання пенсії, заробленої в Україні, зокрема перераховувати пенсію за заявою пенсіонера на визначений ним банківський рахунок.

Це означає, що громадяни України, які виїхали за кордон на тимчасове проживання, через три місяці, з дня набрання законом чинності, матимуть можливість отримувати чесно зароблену пенсію. Прикінцевими положеннями Закону передбачено, що протягом першого півріччя 2007 року уряд має внести на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо порядку виплати пенсій у разі виїзду громадян України на постійне місце проживання за кордон.

Так сталося, що проведення форуму українців світу збіглося з невеличкою, але досить символічною подією на моєму мікрорівні — учора в мене з'явилися нові сусіди. Мій колишній сусід кілька місяців тому продав квартиру й емігрував зі своєю дружиною та двома дітьми шкільного й дошкільного віку до США.

Найгірше в цій історії те, що трохи більше року тому він приїхав в Україну зі Сполучених Штатів, оскільки повірив у зміни, які відбулися на Батьківщині після Помаранчевої революції, та захотів принести користь своїй державі. Ця сім'я повернулася в Україну, незважаючи на те, що глава родини — Сергій понад десять років працював у США, здобув певний фаховий рівень і відповідний соціальний статус. Однак, на жаль, його родина так і не змогла при звичаїтися до українських реалій.

Річ навіть не в тім, що Сергій висококваліфікований інженер, який досконало оволодів технологією виробництва, півроку не міг знайти роботу в вітчизняних промислових компа-

ніях. Урешті-решт, він отримав її в представництві американської компанії.

Річ у тім, що за ці два роки мало що змінилося. Хабарництво проникло вже на рівень дитсадка, адже окрім офіційної оплати від батьків вимагають коштів то на фарбу, то на проведення святкового вечора. Нормальне медичне обслуговування складно отримати навіть за хороших грошей, тому що більшість нинішніх молодих лікарів вступає до престижних в Україні вищих медичних навчальних закладів за хабарі, й написане в їхніх дипломах не завжди відповідає їхньому фаховому рівню.

Тому я дуже обережно ставився б до оптимістичних заяв, що Україна чекає емігрантів із обіймами.

Насправді, допоки не буде створене підґрунтя для реально-го економічного зростання, для реальних реформ, навряд чи в цьому напрямку буде поступ.

Сьогодні для тих, хто повертаються, і для трудових мігрантів, і для студентів, практично закритий для працевлаштування сектор державної служби, хоча їхні знання та досвід потрібні саме там.

Якщо вони захочуть розпочати в Україні невеликий бізнес, то порівняно з 2000 роком ця справа стала менш ризикованою відсотків на 5 % із 100 %. Попри бюрократичні складнощі, їхній бізнес може бути просто знищений представниками прокуратури чи податкової міліції.

Українцям із закордону не варто вкладати сьогодні кошти в акції українських підприємств, оскільки прийняття закону про акціонерні товариства вже понад 5 років блокують парламентські олігархи. А без цивілізованого закону їхні акції, за невеликими винятками, насправді нічого не варті, оскільки чинне законодавство дає можливість власникам контрольних пакетів акцій робити з підприємством усе, що забажається.

Не хочеться бути песимістом — переконаний, зміни на краще будуть, але навряд чи це станеться в найближчий рік чи два.

Тому хотів би детальніше зосередитися на тому, що можна

зробити вже сьогодні, об'єднавши зусилля активістів, які перебувають за кордоном, та ентузіастів з України.

Перше. Необхідно зробити все можливе для об'єднання українських громадян, які проживають в інших країнах, у громади, громадянські організації, спілки.

Ви будете сильні, коли будете разом, — стосується це відносин з українським урядом чи з урядом країни перебування. Досвід Майдану чудово проілюстрував це.

Друге. Результат буде ефективніший, якщо дія відбуватиметься з двох фронтів. Ви будете діяти з-за кордону, а ми в Україні.

Коротко окреслю можливості, які маємо ми і якими необхідно скористатися.

Насамперед це право законодавчої ініціативи. Тут потрібні конкретні пропозиції українців із закордону щодо конкретних законодавчих недоречностей, які потребують врегулювання.

Більшість проблем, які стосуються соціального захисту, можна розв'язати виключно шляхом укладення двосторонніх угод між Україною і країною перебування українських громадян.

Підкомітет із міжпарламентських зв'язків, двосторонніх і багатосторонніх відносин Комітету у закордонних справах Верховної Ради України (голова Оксана Білозір) робитиме все можливе, аби політично прискорити укладення цих угод і шляхом консультацій із членами парламентів інших країн, і через Міністерство закордонних справ України.

Тепер щодо Українських культурно-інформаційних центрів, створення яких обіцяли напередодні Форуму і Президент України Віктор Ющенко, і міністр закордонних справ Борис Тарасюк.

Я пропоную українцям за кордоном домагатися, аби більшість персоналу цих центрів набиралася безпосередньо в країні функціонування. Якщо в такий центр прийдуть працювати чинники з України, то навряд чи це будуть ентузіасти, віддані

своїй справі, — адже ймовірно, що за кордон потраплять люди, як кажуть, по блату, і їх найменше цікавитимуть права чи інтереси українців за кордоном. Як-що ж працівниками центру стануть люди, які проживають там, вони зможуть принести більше користі, оскільки знають, що саме потрібно нашим співвітчизникам.

Нам необхідно робити все можливе для того, аби докорінно змінити державну політику щодо українців, які перебувають за кордоном. Варто брати приклад зі Сполучених Штатів, які жорстко захищають за кордоном кожного свого громадянина.

Я був би гордий за свою країну, якби Президент України приходив не лише на Форум, а кидав би всі справи і їхав в аеропорт, щоб зустріти полонянок, яким вдалося вирватися з сексуального рабства.

Щоб кожне найнезначніше порушення прав українців за кордоном супроводжувалося нотою нашого МЗС і пікетом біля іноземного посольства. Щоб на виручку нашим захопленим у полон морякам виходив український військовий корабель. Щоб українець, який виїжджає за кордон, відчував, що за його плечима стоять 46 мільйонів братів і сестер. Щоб українець поважав українця.

Хотілося б завершити на оптимістичній ноті.

Переконали, що Україна має чудові перспективи стати економічним тигром європейського континенту. Сьогодні Україна потребує колосальних інвестицій у промисловість і сільське господарство, в дорожнє господарство й житлове будівництво, в інфраструктуру житлово-комунального господарства.

Лише реалізація проектів енергоефективності потребує вкладення кількох мільярдів доларів. І коли цей процес зрушиться з місця, знання, багатий досвід і працьовиті руки українців із закордону стануть потрібні Україні.

Давайте йти до цього разом — лише так ми сила.

● **Михайло ДЯДЕНКО**

ЖИТТЄВА МУДРІСТЬ

Скільки людина існує, стільки й слово живе. Це начебто аксіома. Але ж спочатку було Слово? Принаймні так стверджується у Біблії. Отже, в такому розумінні слово вічне. У нього немає ні початку, ні кінця, як і в безмежному Всесвіті. Хоча ніде правди діти — словесне плетиво не завжди варте срібла...

Слово і мова — взаємопов'язані поняття. Уявити життя наше без них — марна справа. Вони формують наші думки, а думка — двигун життя, прогрес у розвитку людського суспільства. Афористичність думки — мірило її глибини. Чим глибша думка, тим більше вона вражає нас і мимоволі спонукає до роздумів. Кажуть, що стислість, ладпідарність — сестра таланту. Вони породжують нашу з вами афористичність. Отож без афоризмів та думок і життя не життя.

Крилаті слова, глибокі думки завжди спонукають нас до роздумів про людину, про наше призначення на землі. Кращі уми людства впродовж існування людської цивілізації не перестають розмірковувати над тим, якою має бути істинна людина — Людина з великої літери — на всіх відрізках свого життя. Нагромаджені за кілька тисячоліть численні наукові, філософські трактати, художні твори, народжені геніальними й талановитими авторами, — це і є здебільшого оте невичерпне джерело мудрого Слова. Давньогрецькі, римські, китайські, індійські, середньовічні європейські мудреці подарували нам свої безсмертні шедеври... Згадаймо кілька подібних джерел — непересічних прикладів із вітчизняної і зарубіжної літератур. Скільки, приміром, повчального, мудрого міститься в “Повчаннях дітям” **Володимира Мономаха!**.. Цей унікальний оригінальний твір — своєрідна енциклопедія життєвої мудрості, в якій великий києво-руський князь закарбував свої думки, що мали слугувати його нащадкам за дороговказ у житті. Наділена власним багатим життєвим досвідом, ця від природи мудра людина не могла так просто піти з життя, бо чудово розуміла, що без минулого не може бути майбутнього. Отже, всім своїм еством Володимир Мономах по-справжньому вболівав за майбутнє і своїм ненав'язливим напутнім Словом намагався вберегти нас від усіляких несподіванок і життєвих катастроф.

Геніальні думки залишив нам філософ планетарного значення і поет **Григорій Сковорода**. “Без ядра горіх ніщо, так само як і людина без серця”; “Годі побудувати словом, коли те саме руйнувати ділом”; “Уникай людей, які, бачачи твої вади й хиби, виправдовують їх або навіть схвалюють”... Цей геній думки народив нам Великого Кобзаря — **Тараса Шевченка**, великого художника, поета й філософа, який усе життя черпав з бездонного й чистого Сковородинового джерела філософську та поетичну думку. Ось як він згадував:

*Давно те діялось. Ще в школі,
Таки в учителю-дяка,
Гарненько вкраду п'ятака —
Бо я було трохи не голе,
Таке убоге — та й куплю
Паперу аркуш. І зроблю
Маленьку книжечку. Хрестами
І візерунками з квітками*

Кругом листочки обведу

Та й списую Сковороду...

Отож недаремно є в Тараса Шевченка такий крилатий вислів: “*Чужому навчайтесь і свого не цурайтесь*”. Геніальна настанова нащадкам! Виникла вона, мабуть, із того, що Великий Кобзар чудово знав життєвий шлях Сковороди, який мандрував далекими світами, набираючись розуму, але ні на мить не забував про свою рідну Батьківщину, свій український народ, свою мову. Оцей факт, очевидно, і народив геніальну сентенцію. Якщо вже бути до кінця ширим, уся його поезія пронизана напутнім і вистражданим Словом, зверненим до нас — нащадків. На жаль, ми часто забуваємо, звідки ми й чий ми діти. Знаємо, наприклад, мову російську, англійську, французьку, німецьку тощо, а рідної — української (як і все українське!) — не шануємо. Від того й животіємо.

Багато афористичного й мудрого залишив людству великий польський і німецький філософ-письменник, композитор і музикант **Фрідріх Ніцше (Ніцкі)**. У трактатах він спробував сформувати своє бачення в удосконаленні людини як суспільного явища й блискуче це здійснив, хоча й тут не все гарзд у площині розуміння нами його й справді геніальних думок. Адже його думки

«Я ПО СЛОВУ ПІЗНАЮ ЛЮДИНУ»

завжди свідомо приховувались, а частіше перекручувались прибічниками й пропагандистами тоталітарно-політичних суспільств. На жаль, і сьогодні ми ще так мало знаємо зі спадщини геніального мислителя. “*Переконання — небезпечніші вороги істини за брехню*”; “*Гарні актори — всі марнослави: вони грають і хочуть, щоб усі дивилися на них з задоволенням, — весь їхній дух у цьому бажанні. Вони грають себе, вони видумують себе; побіля них я люблю дивитися на життя — це цілює від нудьги*”; “*Хто має вуха, хай слухає*”; “*Майже не помилишся, якщо виняткові вчинки будеш пояснювати марнославством, посередні — звичкою, а дрібні — страхом*”; “*Яким би був бідний людський дух без марнославства!*”; “*Більшість людей занадто заклопотана собою, щоб бути злостивими*” — і ще сотні й тисячі думок та афоризмів подарував нам цей надзвичайно мудрий і розважливий філософ! До слова, Фрідріх Ніцше як глибоко начитана й високоосвічена людина (ще студентом став професором!) не міг не знати творів філософа й поета Григорія Сковороди. Адже він сам зізнавався 1888 року, що “*познайомився з величезним колом цікавих людей... по суті, майже з усім, що проростає між Парижем та Петербургом*”. Тож людина, яка була знайома з творчістю Лермонтова, Бакуніна, Герцена, Тургенєва, Гоголя, Достоевського, Толстого, не могла не чути Сковороди!.. Порівняйте його сентенцію з останньою тут наведеною Сковородинською і самі зрозумієте: “*Тікай, мій друже, до своєї самоти: я бачу тебе покусаним ядовитими муха-*

ми. Тікай туди, де віє суворим, свіжим повітрям!.. Ти жив занадто близько до маленьких нікчемних людей. Тікай від їхньої незримой помсти!.. Не піднімай руку проти них. Вони — незліченні, і не твоє призначення бути мухобійкою... Вони дзинчать навколо тебе зі своєю похвалою: нав'язливість — їхня похвала. Вони хочуть бути ближче до твоєї шкіри і твоєї крові...” А найбільше він був закоханий у творчість Федора Достоевського, як сам зізнавався. Свої щоденні вправи для мозку, що вилилися в майбутні серйозні книги, ще 24-річний Ніцше пояснював несподівано просто: “*По суті справи, це музика, випадково записана не нотами, а словами*”...

Ось вам тільки чотири зрізи-прикладні прискіпливої уваги до мудрого Слова в просторово-часовому вимірі, а проте таких зразків можна наводити безліч і, мабуть, до безмежності.

Найбільше віртуозів Слова серед майстрів красеного письменства. Справжній письменник чи поет — це, власне, й філософ. Він, як і кожен обдарований учитель (якщо він від Бога!), мріє донести до учня, слухача чи читача свої думки, сподіваючись посягти й укорінити все оте мудре, що подарувала йому Природа, батьки, попередники... Серед наших сучасних талановитих українських письменників, на щастя, не перевелися (сподіватимемося — ніколи не переведуться!) мудрі й розважливі люди — філософи. Належить до таких і **Олесь Воля** — автор книги “Мор”, присвяченої найдраматичнішим сторінкам нашої історії — Голо-

домору 1932—1933 рр. Мені здається, що якщо не написав письменник свою книгу “Мор”, не з'явилося б у нього і мудрої книги “**Афоризми і думки**”, що побачила світ минулого року. “*За убійних у тридцять третьому голодною насильницькою смертю мільйонів моїх братів-українців ще й досі ніхто не відповів. Нових “юринбергів” нам не треба, але моральне покарання колишніх винуватців за скоєний геноцид (принаймні символічне) через міжнародний суд повинно обов'язково відбутися*”... Такі проникливі й переконливі думки не могли народитися просто так, адже письменник, спілкуючись із очевидцями трагедії, що пережили жахливі події 1932—1933 років, і маючи серце й душу людини-страдника, сам мимоволі перейнявся болями й стражданнями своїх уцілілих співвітчизників. Тож цілком законо-мірно, що другою книгою життя письменника-філософа став твір “Афоризми і думки”. Він побудований за класичними зразками і включає в себе близько ста п'ятдесяти розділів. Кожен крилатий вислів чи думка подаються за алфавітом. Наведу лише кілька афористичних зразків автора: “*Великі філософи своїми афоризмами ніби простягають один одному руку привітання; це привітання й для тих, кому дорога істина*” (розділ 1 “Афоризм”); “*Вічність — не абстракція, а материнське лоно*” (розділ 2 “Батьки”); “*Вітчизна — мов любов, що вперше і востаннє. З її добра, її основ моє зростання*” (розділ 3 “Батьківщина”); “*Закохані найближче до Бога, і вони самі як боги*” (розділ 4 “Бог”); “*О нації моя, народе ясноточий, як зір і совість мову бережи*”; “*З допомогою зброї можна завоювати світ, але не нації й народи*” (розділ 68 “Нація”); “*Вінець природи — людина, вінець людини — розум, вінець розуму — дух, вінець духу — Бог...*” (розділ 112 “Розум”); “*Так несподівано багато розвелося талановитих балакунів, що вони спричиняють суспільне лихо*” (розділ 133 “Талант”)... Можна наводити тут десятки й сотні думок, вистражданих Олесем Волею, а втім, нехай вдячний читач насолоджується Словом справжнього майстра, народженого нашою багатостраждальною й прекрасною українською землею й закоханого в свою Україну. Україну українську... Звичайно, хтось із занадто прискіпливих читачів може спробувати зауважити, що, мовляв, десь щось подібне з окремих думок уже начебто чув чи читав. Але в нашому випадку він не буде далекий від істини лише в тому, що завжди існують і будуть існувати думки в багатьох розумних людей, подібні одна до одної. Ось вам простий приклад: “*Людина — вищий продукт земної природи. Людина — найскладніша й найтонша система. Але для того, щоб насолоджуватися скарбами природи, людина повинна бути здоровою, сильною й розумною*”. Ця сентенція-пересторога належить великому вченому Іванові Павлову. А тепер порівняйте: “*З'явився у цей світ — не зайвий ти у ньому; тужний дурман не має жити в голові*”. Це вже пересторога, лаконічно висловлена нашим автором. Але які близькі думки про наше головне призначення на землі — не зашкочити природі, яка нас народила...

•

Іван СІВЕРКО

НОВЕ ВИДАННЯ

Нещодавно в Бібліотеці української літератури в Москві було презентовано друге видання книги “Убієнним синам України. Сандармох”. На сторінках історичного дослідження, виданого в Петрозаводську, вперше оприлюднено прізвища українців, розстріляних в урочищі Сандармох Медвежегірського району Карелії (Росія) у 1937—1938 роках. Тут також представлено матеріали про хід спорудження пам'ятника загиблим, повідомляє власний кореспондент Укрінформу в РФ.

Передмову до книги написав Президент України Віктор Ющенко. У нього з цим періодом, подіями та місцями пов'язані особисті переживання — на будівництві Біломорканалу працював його батько, Андрій Ющенко.

“Карельська земля приречена назавжди стати пантеоном розстріляного українського Відродження. Кров'ю невинно вбитих геніїв нашого народу написана одна з найчорніших сторінок історії України. Ця історія завжди має бути перед нашими очима як спогад і пересторога для майбутніх поколінь”, — ідеться у передмові.

Свій останній притулок у карельському урочищі Сандармох знайшли відомі діячі ук-

Василь Дума та Лариса Скрипникова на презентації книги

раїнської культури Лесь Курбас, Микола Зеров, Валер'ян Підмогильний, Михайло Куліш, Євген Плужник та багато інших. За словами голови Карельського республіканського товариства української культури “Калина”, автор-

ЗЛОЧИН ПРОТИ ЛЮДСТВА

У Москві презентовано книгу “Убієнним синам України. Сандармох”, в якій уперше оприлюднено прізвища українців, розстріляних у 1937—1938 роках у карельському урочищі.

ки презентованої книги Лариси Скрипникової, у виданні вміщено прізвища майже 70 загиблих українців, інформація про ще 37 осіб надійшла з архіву Санкт-Петербурга кілька днів тому.

Уперше всіх страчених в урочищі Сандармох було належно вшановано в жовтні 1997 року, коли на місці масового розстрілу було відкрито Меморіал. 5 серпня 2005 року, в День пам'яті жертв сталінських репресій, на місці розстрілу 139 українців офіційно відкрито гранітний Козацький Хрест “Убієнним синам України”. Крім нього, на лісовій галявині встановлено й російський Православний і польський Католицький хрести, меморіальні Мусульманський знак і Єврейський камінь.

Пам'ятник вагою 20 тонн споруджено на пожертви (20 тисяч доларів) окремих грома-

дян і товариств української культури України, Росії, США та Канади.

Про трагедію Сандармоха говорять: це злочин не лише проти України, це злочин проти людства. Тут поховано тисячі ненаписаних творів, непоставлених п'єс, незроблених відкриттів. Безжально відерто цілі сторінки української і світової історії...

У презентації взяли участь член Ради Федерації Федеральних Зборів РФ, голова Рад Об'єднання українців Росії та ФНКА українців Росії Василь Дума, за сприяння якого видано книгу, радник Посольства України в Російській Федерації Ольга Дарибогова, директор Бібліотеки української літератури в Москві Валентина Слюсарчук, в. о. головного редактора часопису “Український огляд” Віталій Крикуненко.

•

**Об'єднана прес-служба
Федеральної національно-культурної
автономії українців Росії, Об'єднання
українців Росії та Бібліотека
української літератури в Москві**

“ЧЕТВЕРТА ХВИЛЯ”

— *Пане Романе і пане Олесю, нам відомо про вас тільки те, що ви заснували українське радіо. Розкажіть про себе докладніше.*

— Ми мешкаємо в Чикаго (США) з початку 90-х років і є представниками “четвертої хвилі” української еміграції й трудової міграції. Попередні хвилі залишили дуже великі здобутки. У Чикаго були збудовані церкви, цього року 100-ліття церкви Миколая (греко-католицька церква). Із цього приводу в місті відбудеться святкування. Найбільша церква сьогодні — церква Володимира і Ольги, при якій є великий культурний осередок, збудований на кошти емігрантів. Існує кооперативна каса взаємодопомоги, яка виконує функції банку й несе громадську функцію.

Ми ще не знали, чи будемо тут мешкати й надалі, але виникла соціальна необхідність створення чогось нового на зовсім іншому, сучасному рівні.

— *Тобто те, що створене до вас, зараз не конкурентоспроможне?*

— Це вклад у загальну справу, але все, що здобули наші попередники, було давно: це переважно церкви, школи, інші організації, які не мають зараз широкого контакту з українською громадою. Це все робиться на локальному, закритому рівні. Тому склалася така ситуація, що українці, які від’їжджали (хто з Радянського Союзу, хто — вже з незалежної України), морально були залежні від поляків і росіян.

— *Вас так сприймали?*

— Так. Першою країною, куди можна було виїхати у 1986—1989 рр., була Польща. На вищому рівні поляки усвідомлюють, що Україна — незалежна країна, з другого боку закладають, що Україна була “під Польщею”, і в еміграції це дуже проявляється. Хоча зараз це ставлення трохи змінюється, особливо після Помаранчевої революції.

Щодо Росії, то в пострадянських перетвореннях вона взяла на себе основну функцію. В еміграції всі об’єднання були базовані на російськомовній літературі, радіо й телебаченні. Росія, як завжди, проявила ініціативу й фактично повністю взяла під контроль усі засоби масової інформації й навіть людську свідомість (маю на увазі українську свідомість). Тому вихідцям із Радянського Союзу було набагато легше представити себе в Америці росіянами, ніж українцями. У нас виникла необхідність зламати цей стереотип, оскільки ми — покоління людей, які почали займатися бізнесом в Америці й досить успішно. Переважно це будівництво. Ми самі купуємо землю, самі будуємо (тобто наймаємо підрядників, які будують), потім будинки продаємо і, відповідно, зароблені кошти вкладаємо в наступні проекти.

Таким чином, ми (9 підприємців) вирішили заснувати українське радіо, якого на той час не було. Існували хвилі, що виходили по годині декілька разів на тиждень увечері. Чикаго — один із найбільших центрів української еміграції, особливо молоді “четвертої хвилі”. Радіо створили за власні кошти. Було дуже складно, ми не сподівалися, що це таке дороге задоволення. Довелося найняти на роботу фахівців, закупити обладнання...

Крім того, ми несемо ще й громадську функцію: відкрили невеличку галерею, де українські митці мають змогу виставити свої картини для продажу й ознайомлення з українським мистецтвом. Ми також стали спонсорами І Національної виставки авангардизму 1910—1930 рр.

— *Чи змінилася думка про Україну й українців завдяки вашому радіо?*

— Назва “Незалежне радіо” підкреслює те, що воно не є додатком якоїсь політичної структури і не є наслідком попередніх хвиль еміграції. Воно існує тут і тепер. Нас фактично не сприймали, адже уявлення про Україну склалося на рівні 40—50-х років: вишивана сорочка, коломийки, пісня про чорнобривців, зображення Тараса Шевченка на картині й усе. У людей немає усвідомлення того, що пройшли роки, 15 років незалежності України, ми досягли певного розвитку в багатьох сферах і т. ін. Зміни на виборчих дільницях за кордоном, які мали місце під час Помаранчевої революції, відбулися завдяки нашому радіо. Ми надали безкоштовний ефір усім політичним силам, які

Фото О. Литвиненка

Олесь Наконечний і Роман Попович

КОМУ ПОТРІБНЕ УКРАЇНСЬКЕ РАДІО І ТЕЛЕБАЧЕННЯ В АМЕРИЦІ?

Близько двох із половиною років тому бізнесмени-емігранти з України Роман ПОПОВИЧ і Олесь НАКОНЕЧНИЙ заснували в Америці українське радіо, а з березня цього року — й український телеканал.

Про ідею виникнення, роботу та проблеми цього проекту наша розмова сьогодні.

хотіли виступити, організовували прямі ефіри по телефону з Юлією Тимошенко, з Віктором Ющенком. Люди ставили запитання, формулувалася думка.

— *Тоді була загострена політична ситуація, і ваше радіо було надзвичайно актуальним. Чи змінилася ситуація зараз?*

— З одного боку, намагаємося робити українську справу, а з другого — ми прив’язані до американського суспільства, до його законів. Фінансова сторона питання там нікого не цікавить. У нас була спроба скоротити години, тому що це величезні кошти навіть для нас. На утримання радіо потрібно півмільйона доларів на рік, не враховуючи, що ми виступаємо спонсорами інших заходів.

— *Скажіть, чим ця справа для вас вигідна?*

— Нічим. Це великий мінус. Ми розраховували, що це буде окупатися за рахунок рек-

лами українського бізнесу. Але реклама покриває половину витрат, а чверть мільйона нам потрібно доплачувати з власних кишень.

— *Тоді яке у вас майбутнє, які перспективи?..*

— Наша перспектива в тому, щоб підтримувати зв’язок між Україною й нашою еміграцією. Ці кошти ми могли б використати на наші сім’ї, дітей, власний бізнес, але ніхто про це не шкодує. Ми пишаємося, що сьогодні українська околиця — це офіційний район у Чикаго, який визнаний і закріплений у сфері нерухомості й муніципальному житті. Мер підтримує ідею національних меншин.

— *Яка концепція вашого радіо?*

— У нас існує вся палітра передач, які є на радіо: починаючи з політичних оглядів, культурних, освітніх, музичних і т. ін. до простих людських, філософських.

— *Як підтримуєте зв’язок із Україною?*

— Маємо своїх кореспондентів зі Львова, з Волині, які дають нам інформацію в прямому ефірі щотижня. Маємо свого кореспондента у Верховній Раді. Завжди отримуємо свіжу інформацію, далі розширюємо мережу.

Розпочали співпрацю з Міжнародною громадською організацією українців “Четверта хвиля”. Зокрема долучилися до розбудови Української Світової Інформаційної Мережі (УСІМ), у складі якої за нашої безпосередньої участі почав діяти Міжнародний центр українських ЗМІ. Через МТОУ “Четверта хвиля” ми вийшли на державні структури: на центральні органи виконавчої влади, на профільні комітети Верховної Ради України.

Ми домовилися з президентом Національної радіокомпанії України Віктором Набрусом про технічну допомогу. Наша мета полягає в тому, щоб у будь-якому куточку Америки українці могли чути українське радіо 24 години на добу. І тому ми прагнемо на всю Америку.

Зустрічалися з Володимиром Різном — директором Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Домовилися про стажування в Америці студентів Інституту нашим коштом. Ми вже розпочали цей проект і через кілька місяців чекаємо на перших студентів.

Існує ще одна мета нашого візиту. Ми створили компанію, яка називається “UA TV”. Це перший український телевізійний канал, який вийшов в Америці на супутник у березні цього року. Він базується на інформації шести українських каналів, насамперед це Перший національний, канал “Культура” і муніципальний “Київ”. Додатками до них беруться деякі інші канали, зокрема “Тоніс” і “НТН”. Ми зберігаємо логотип кожного каналу, маємо своє представництво у Києві і власну студію, де формується цей канал. Там усе ретельно, монтується, додається комп’ютерна графіка.

Зараз ведуться переговори з Канадою, майже домовлено з Австралією, країнами Карібського басейну, Аляскою, Гаваями. Основна ідея — розповсюдити національний канал.

— *Із цим пов’язана мета вашого приїзду?*

— Так. Тому що канали, які виходять на Америку, представляють свої політичні чи бізнесові інтереси і не мають нічого спільного з розвитком української національної ідеї. Канал, який репрезентує Україну за кордоном, має виходити тільки українською мовою, без жодної присутності російської.

8 млн. українців “четвертої хвилі” еміграції й трудової міграції проживають зараз за кордоном. Щоденно в Україну від них надходять 3 млн. доларів (це тільки через Western Union). Ці люди не мають там ніякої підтримки як громадяни України. Держава мусить звернути на них увагу. Це стосується підвищення іміджу України в світі. Ми просимо у держави фінансової допомоги. Росія виділяє величезні кошти на свій імідж: сьогодні “ОРТ” — найякісніший канал в Америці. Потрібно боротися за певні ідеї українства за кордоном. Якщо протримаємося, то доведемо, що ми — повноцінна нація.

● Спілкувалася
Тетяна ВОЛОСЕВИЧ

ПРЕМІЯ

Почесну нагороду Нобелівського комітету 2006 року в літературі здобув Орхан Памук.

Хоча це прізвище для України маловідоме, проте торік на сторінках журналу зарубіжної літератури “Всесвіт” було надруковано його роман “Мене називають червоним”. Вибір українського журналу з 80-річною історією (його зачинателями були Микола Хвильовий, Олександр Довженко та Василь Еллан-Блакитний) збігся з вибором Нобелівського комітету.

За кандидатуру Орхана Памука віддали свої голоси 18 членів Шведської академії. Твори Памука вже бестселери. У свої 54 роки письменник — один із найчитабельніших у Сполучених Штатах.

У творчості Памука відбувається перетин двох світів — східного та європейського, можливо, в цьому й криється секрет його надзвичайного успіху. Він — співець своєї історії, але водночас ламає традиційне *орієнталістське* сприйняття Сходу. Свого часу Едвард Саїд писав, що орієнталізм — це свідоме нав’язування бачення Сходу, що йде від європейців. Ми бачимо Схід на власний спосіб, а не так, як це бачить східний суфій. І справді, Памук постає у своїй творчості своєрідним дервішем. Як він зізнався в одному з

ЛІТЕРАТУРНИЙ СХІД ОРХАНА ПАМУКА ВАРТУЄ НОБЕЛЯ!

інтерв’ю, “він уявляє себе Шехерезадою, яка перебуває поза оповідним процесом”. Він — це сама функція оповіді.

Найперше запитання, що виникло в мільйонів після оголошення цьогорічного лауреата, це: за що, власне, нагородили Памука, за його творчість чи за його політичну позицію? Річ у тім, що нагородження збіглося в часі з прийняттям Францією постанови про визнання вірменського геноциду. Як відомо, Памук у своїх творах неодноразово порушував цю проблему. У новому романі “Сніг”, що має незабаром з’явитися на книжковому ринку в Україні, Памук обіцяє розказати про старий і добрий Стамбул. Подібна ситуація дуже зближує Памука з Джойсом, який свого часу “оспілював” маргінальний для європейського дискурсу *вимір* під назвою “Дублін”. Але саме там відбувалися важливі політичні конфронтації та сутички. Сьогодні, в період загострення східно-західного протистояння, центр уваги перемістився на Схід.

Памук активно виступає проти турецьких вад, через що в 2005 році по всій країні прой-

шли масові виступи проти нього.

Для мене особисто Памук — це відкривач містичного Сходу, ірраціональної, потужної вітальної сили. Думаю, що для турків його романи — це дзеркало власного світосприйняття, ідентифікації. Ми не можемо повністю дешифрувати письмо Памука, бути “ідеальними читачами”, бо не знаємо настільки добре історичний та культурний контекст. У повідомленні Комітету йдеться, що премія присуджена йому за “виявлення нових символів зіткнення та переплетення культур у ході пошуків меланхолійної душі його рідного міста”. Маються на увазі романи Памука, дія яких відбувається в Стамбулі. Письменник одержить 10 млн. шведських крон (\$1,36 млн.). Памук став першим нобелівським лауреатом цього року, який не американець.

В активі турецького письменника вже є кілька престижних літературних премій, торік його нагородили Премією миру від Німецької спілки книготоргівлі.

Що ж, із нетерпінням чекатимемо уро-чистого вручення Нобеля Орхану Памуку в

грудні, коли ми зможемо почути виступ майстра.

● Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ,
редактор відділу критики
журналу “Всесвіт”

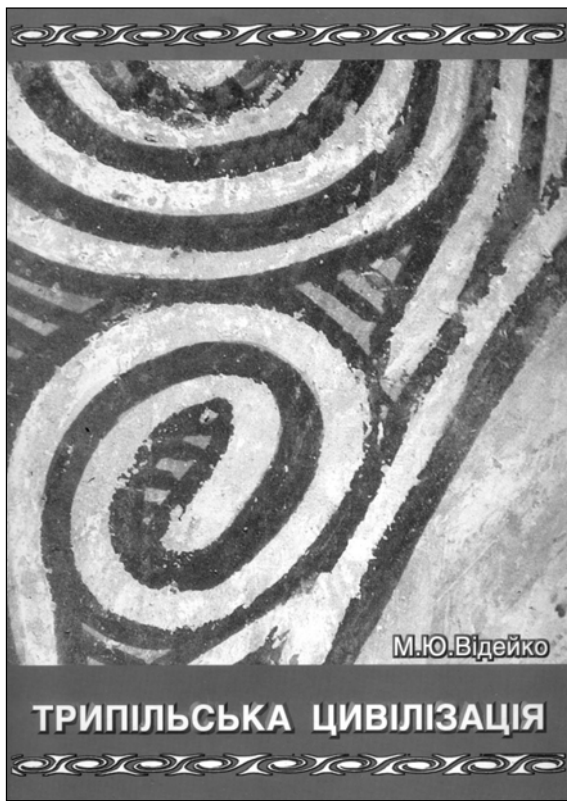
Про Трипільську культуру впродовж останніх 12 років (у 1993-му відзначалося 100-ліття її відкриття) ведеться багато дискусій у наукових колах, поміж політиків, ідеологів. Точаться суперечки в середовищі її шанувальників. “Просвіта” у 2003 році провела кілька наукових конференцій із метою глибше осягнути таємниці цієї видатної цивілізації, що бентежить уяву прискіпливих дошукувальників правдивої історичної давнини нашої Вітчизни.

І цілковито відповідаючи на вимогу часу — величезного загалу шанувальників, — провідний археолог Інституту археології України, кандидат історичних наук Михайло Відейко виніс на громадський суд свою працю “Трипільська цивілізація” (Київ, 2003. Індустріальний союз Донбасу). Зауважимо насамперед: уже понад століття вчені, не лише українські, а й багатьох материків, намагаються переконати людство, як постала ця унікальна археологічна культура, що проіснувала 2700 років винятковою етнокультурною цілістю й, безсумнівно, вплинула на формування та духовний розвиток європейських народів.

Автор у своєму коротенькому вступному слові цього вельми ошатного видання з великою кількістю ілюстрацій (а це насамперед витвори трипільців: кераміка, жіночі й чоловічі статуетки, моделі храмів, жител, реконструкції зведених упритул будинків, знаряддя праці, численні фото розкопок, що вже стали важливими історичними документами) неспішно веде зацікавленого читача-мандрівника глибинами прадавньої історії українського степу між Дніпром і Дністром. Він констатує: “Шість тисяч років тому на землі, яку сьогодні називають Україною, стояли величезні поселення — міста. Коли “історія починалася в Шумері”, їхні руїни вже давно були сховані під різнотрав’ям степу між Бугом і Дніпром. Люди, яких ми називаємо трипільцями, заклали підвалини цивілізації на нашій землі. Вони одними з перших тут почали вирощувати хліб і плавити метал, збудували тисячі селищ, десятки міст. Вони прагнули вічного життя, молячись і приносячи жертви Вищим Силам, створили дивовижні магічні орнаменти, які зачаровують нас і сьогодні”.

Науковець підкреслює значущість археологічних джерел, аби повніше дізнатися про давнину: мільйони фрагментів кераміки, десятки тисяч посудин, вироби з кремнію, металу, розкопані й зафіксовані вченими залишки колишніх поселень і поховань є тими свідченнями, що відбивають, певним чином, давно забуті сторінки дописемної історії або “праісторії” людства. Тому й особливу вагу для наукового світу мають питання методики та правдивості історичних реконструкцій на підставі виключно археологічних матеріалів. Зауваживши, що Трипільська культура не залишила після себе ні пірамід, ні величезних храмів, ні кам’яних палаців, а її матеріальна спадщина, всі свідчення існування понад шість тисячоліть заховані в землі, автор наголошує: “Нині ця культура заслуговує на те, щоб бути описаною як важлива складова цивілізації Старої Європи”.

У цьому виданні персонально названо, мабуть, усіх — у трьох поколіннях їх набирається більше півтори сотні — учених, археологів, краєзнавців, шукачів історичної давнини (а серед них багато справжніх подвиж-

ТРИПІЛЬСЬКА ЦИВІЛІЗАЦІЯ.

Знаки прокреслені по сирій глині на денці миски. Майданецьке місто. Малюнки Олександра Фисуна

ників XIX—XX століть), кожен із яких самовідданою працею написав власну сторінку величезної книги з найменням українське Трипілля.

Ознайомлення читача з відкриттям і вивченням Трипільської культури М. Відейко починає з перших археологічних розкопок, чітко й хронологічно послідовно розгортає панораму досліджень трипільських поселень, які проводилися рік за роком, детально висвітлює відкриті пам’ятки за періодами: на початку XX ст., 1920—1941 рр., повоєнні масштабніші, що проводилися 1945—1970 рр., і відкриття Трипілля як цивілізації мідного віку, що велася з 1971 до 1993 рр.

У суспільній свідомості вже не одне десятиліття стоїть закономірне запитання: а чи є Трипільська археологічна культура справді цивілізацією? Англійські та американські вчені, як і наші вітчизняні (зокрема й радянських часів), вважають, що її археологічними ознаками є: міста, монументальна архітектура (храмові комплекси), писемність, реміснична спеціалізація, суспільна диференціація, отримання в достатньому обсязі додаткового прибутку, що зумовлює повноцінне існування. І дослідник високого фаху М. Відейко, маючи інформацію з численних археологічних джерел, упевнено нині стверджує: “Так, ми маємо справу з цивілізацією... археологічні джерела є лише віддзеркаленням минулих подій, причому досить фраг-

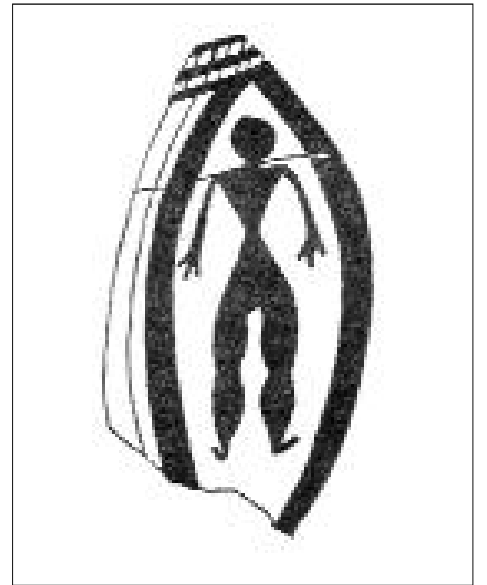
ментарних...” (Отже, великою мірою, неповних. Та й замало для нього, скажімо, лише археологічних даних. Потрібні колективні напрацювання в царині етнографії, лінгвістики, мистецтвознавства, міфології, фольклору, астрономії). “...кожен дослідник має право на складання власного портрета давніх цивілізацій”.

На початку 70-х років XX ст. завдяки застосуванню нового методу комплексних досліджень — аерофотозйомки у поєднанні з геомагнітним картографуванням на Черкащині стали відомі великі міста — поселення-гіганти, які визначили обшири Трипільської цивілізації. Понад 20 років (1971—1993) досвідчений археолог М. Шмаглій проводив комплексні дослідження в Майданецькому, відкопавши багато трипільських жител. Із ним у ці роки працювали М. Відейко, К. Зінківський, В. Мищик.

Восени 1897 р. Вікентій Хвойка на пагорбах і долинах навколо містечка Трипілля (саме тому й названо його іменем археологічну культуру) і сіл Верем’я, Халеп’я, Жуків-

Кріш, Боян, Тиса, Лендель та ін., давніших у часі. На південному заході відчутні впливи землеробських неолітичних цивілізацій балкано-дунайського регіону.

А ось доктор археології Валентин Даниленко, який багато років фундаментально досліджував палеоліт, неоліт і енеоліт України, дає своє визначення цій проблемі: “Ми маємо всі підстави вважати Трипільську культуру початкового етапу спадкоємницею тієї території, що свого часу була охоплена **дотрипільською Буго-Дністровською культурою**. Йдеться насамперед про Буго-Дністровську частину Північно-Західного Причорномор’я, але й, можливо, про румунську Молдавію, де почали з’являтися пам’ятки Буго-Дністровської культури. Процес розвитку Буго-Дністровської культури був досить складним і динамічним, а її трансформація в Трипільську культуру неминує мусила мати характер стрибка, зумовленого і значними історичними, економічними й культурними зрушеннями, і участю в цьому процесі нових етнокультурних компонентів”. Спадковість Трипілля від Буго-Дністровської культури простежується не лише в техніці нанесення і в специфічних композиціях орнаменту, але також і в морфологічній близькості культової антропоморфної пластики. І стверджує про **можливу генетичну за-**

Зображення людини-божества на мальованій посудині. Середина IV тис. до н. е. Ржищів. Розкопки В. Хвойки

лежність Боянської культури від Буго-Дністровської.

Трипільська культура — всуціль хліборобська. У ній ральне землеробство переважало над мотичним. Молочне тваринництво розвинене ще на ранньому етапі. Розведення крупної рогатої худоби, яку використовували як тяглову силу (багато скульптурок бичків, модельки саней з їхніми головами про це свідчать) сприяло її економічному зростанню. Сіяли пшеницю плівчасту, двозернянку, спельту, голозерний ячмінь, просо, горох, сочевицю. Зернотерки стояли в кожному житлі. Збирали плоди фруктових дерев.

Засівали ниви необмолоченими колосками. (Певно, так краще зберігалася внутрішня родюча сила зерна).

Проведені споропилкові аналізи дали змогу відтворити рослинний світ, що був шість тисячоліть тому. Тоді біля осель червоносили мальви, росли кропива, подорожник, серед пшениць синіли волошки. На берегах річок — верби, густі кущі ліщини, вільхи. У дубово-грабових гаях водилися зубри, олені, ведмеді, кабани, вовки, лисиці, зайці.

Високого рівня культура ковальських операцій обробки міді зумовила серійне виготовлення зброї, знарядь праці, рибальства, різних прикрас. Добування кремнію на вироблення сокир, ножів. Однак головне ремесло — гончарство як окрема галузь. Зналися трипільці на рецептах глиняних мас. Вражають масштаби виробництва гончарської продукції. На середньому етапі трипільське суспільство застосувало гончарний круг. Це дозволяло викручувати посуд різних об’ємів у

Скульптурки бичків з експозиції Археологічного музею НАН

Модель храму. Трипільська культура, кінець V тис. до н. е. Колекція С. Платонова

великій кількості. Археологи вирізнили 17 типів посуду різного призначення — кухонний, господарський, ритуальний і виявили в житлах близько 300 посудин для побутових потреб. Умільці володіли секретами високоякісного випалювання посуду у двоярусних горнах. Існували гончарні центри. Відомі спе-

Вівтар також фарбували червоним кольором і знакували ритим орнаментом космічного змісту.

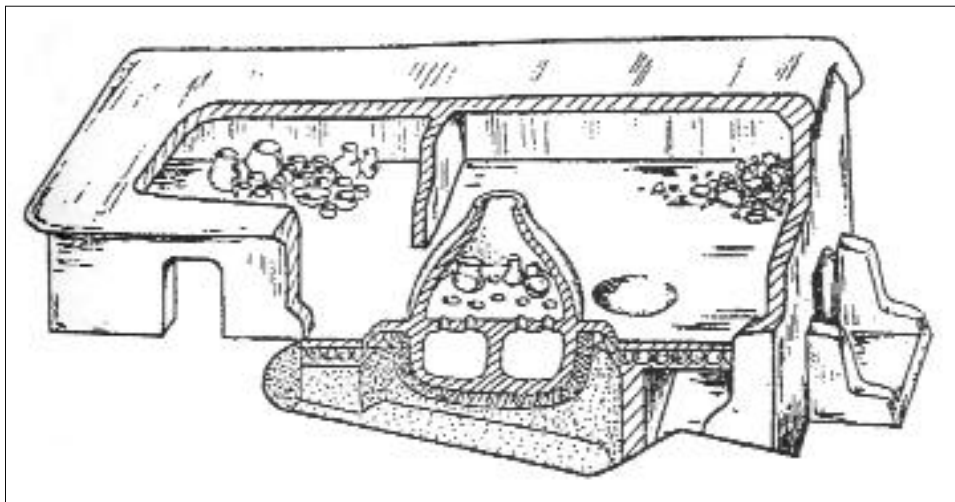
Найбільші трипільські міста існували понад шість тисяч років тому, в них було 10000—15000 мешканців. Зведені будинки, припасовані один до одного, слугували потужними укріпленнями від нападів. Через 60—80 років наставав період, коли житла (а в них було багато посуду, ритуальних статуеток людей і тварин) обов'язково спалювали, і руїни їхні ставали приtulком для душ предків — їм належало все, що виціліло від вогню. Мешканці освоювали нові угіддя, благодатніші для хліборобства і суспільних інтересів.

Уже на ранньому етапі Трипілья, на думку академіка С. Бібікова, суспільство мало риси патріархальності, хоча досить поширений погляд серед науковців, що для того часу був притаманний матриархат. Великі сім'ї з 10—14 осіб дрібнілися на малі. Трипільські суспільства, починаючи з середнього етапу, дослідники зараховують до ранніх комплексних (складних) суспільств, політико-організаційний зміст яких визначають як “вождівство”. Їхні типові риси — великі поселення (міста), монументальні культові центри та монументальні поховальні споруди.

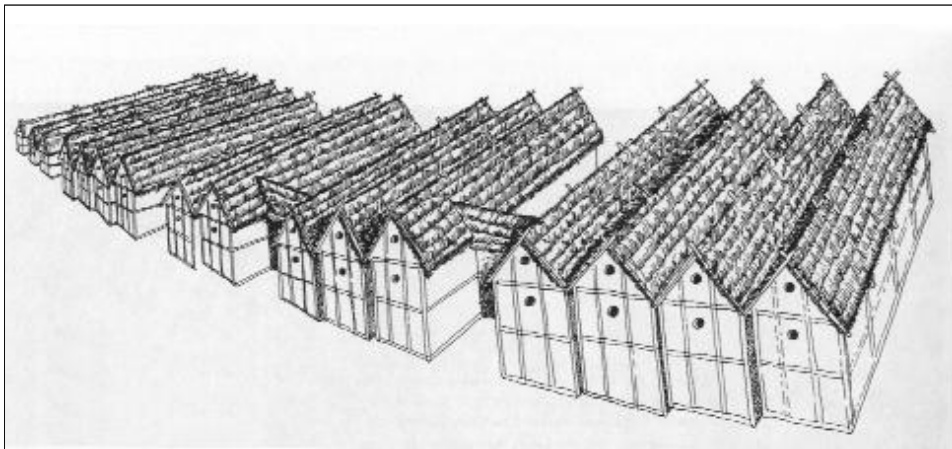
Сакральний зміст трипільських орнаментів (це доводить археолог Н. Бурдо) глибиться у відродженні ритуалів освячення найвищої мети, яка утверджує безсмертя людської душі. Духовна діяльність трипільців-поетів спрямовувалася передусім на підсилення існуючого Світового ладу і протистояння Хаосові. В цій неперервній боротьбі визначальним було відродження могутньої потуги безсмертя людини, її всеосяжної душі, якій заповідалося зрівнятися з Богом. Поміркуюмо і ми: в сюжетах гіпнотизуючих трипільських орнаментів, розміщених у середньому ярусі, який уособлює Верхнє Небо, — космічні енергії, вималювані біг сонця, фази місяця, зорі, а поміж них у напівовалах втілено образ людини з космологічними ознаками (Ржищів, Київщина). За поняттями наших прапращурів — оріїв, людина є складовою одвічних космічних процесів як носій Божественної Дії. Творці трипільських орнаментів передавали прийдешнім поколінням знання про Світобуття, які вони успадкували від попередніх епох. Образна мова доби неоліту через тисячі років продовжує функціонувати у розписах трипільців, а від них — у пізніших культурах.

В орнаменти ці вони не допускали випадковостей чи довільних фантазувань. Схеми розпису посудин у плані утворюють великі знаки хреста, трикветра або свастики (сварги). Ними використовувалися від 2 до 9 вироблених сюжетних схем розпису. У чітко визначених зонах виписували певні знаки. Розвинена знакова система мала знаки-блоки, що були базою для ієрогліфічної писемності, а їх нараховується кількасот.

Тема писемності трипільців, невід'ємна складова цивілізації, розглядається автором як дуже важлива ділянка, що потребує фундаментальних досліджень, хоча й зібрано десятки різноманітних знаків. Утім, до цієї проблеми долучимо і нашу думку.

Гончарна піч біля житла із Веселого Кута. Розкопки Олени Цвек

Трипільська вулиця зі щільним розміщенням будинків у Майданецькому місті. Розкопки М. Шмаглія, М. Відейка, 1980–1991 рр.

Археолог (директор Тальнівського музею історії хліборобства) Вадим Мищик ще в 70-ті роки у розкопах житла знайшов фрагменти посудин, на денцях і на стінках яких по сирій глині прокреслені, а на інших уламках писачком і кольором, що й розписи орнаменту, ретельно вималювані знаки цілковито за структурою літер. Не піктограми й графічні символи. Особисто мені випало їх прискіпливо і дуже точно скопіювати. Пов'язувати їхнє походження з Месопотамією немає підстав. Ці знахідки уважно роздивлявся В. Даниленко і назвав знаки на посуді буквами трипільського письма.

Розвинена знакова система давніх хліборобів — дрібна геометрична пластика (об'ємні символи у формі конусів, півсфер, кульок, зображення тварин, речей) мала призначення, як визначає автор, вести необхідний облік у господарстві.

Ці знаки віднаходили і в культових місцях — у вівтарях оселі. Виникнення великих міст — результат нагромадження величезного економічного, культурного та інтелектуального потенціалу, пов'язаного зі становленням відтворювальних форм господарства: землеробства і тваринництва. Головним стимулом до їхнього утворення була потреба, як вбачає М. Відейко, не для боротьби з войовничими степовиками (вони якраз малочисленні й не потужні), а з трипільськими “вождівствами”. Цебто необхідність контролю над територією, природними та людськими ресурсами. Трипільські поселення-гіганти Черкащини (займали площу: Вільхивець — 110 га, Доброводи — 250 га, Майданецьке — 270 га, Небелівка — 300 га, Тальянки — 450 га) виконували функції адміністративних, військових, ідеологічних осередків. А масштаби їхньої забудови (за принципом кола чи подібного до еліпса) — це ознаки зародження монументальної архітектури, яка виникає на ранніх етапах розвитку людського суспільства. Монументальна архітектура вирізняється узагальненістю об'ємних площин, образною символікою і значущістю художнього змісту. Двоповерхові будівлі, різні оборонні споруди давні зодчі мудро вписували в довкілля.

Соціальний устрій трипільських поселень (приклад — Побужжя) подібний до суспільств мотичних землеробів Дворіччя, Африки, Центральної Америки і свідчить про наявність закономірностей у явищах, які ми спостерігаємо на підставі матеріалів археології, історії, етнографії. М. Відейко доходить висновку, що “саме трипільці звели одні з перших міст Європи” — поселень-гігантів. Розрахунки демографічного росту, виникнення кризи перенаселення зумовлювали причини міграції людності. Класифікація трипільського суспільства, зважаючи на рівень його економічного розвитку, зводиться до культурно-господарського типу мотичних землеробів.

Який же внесок Трипільської цивілізації у спадщину багатотисячолітньої історії людства? І автор називає: закладення основ господарських систем, на базі яких існували суспільства й народи пізніших часів, — до історичних українців включно. Сюди зараховує: здобутки матеріальної культури, а це — типи жител, знарядь праці, технології мета-

лообробки, гончарства, житлобудування. А найвагоміші з них — сформований світогляд, пов'язаний із продуктивними формами господарювання, хліборобською міфологією та обрядовістю. Таких надбань вони досягли, маючи виняткову мудрість і хист використовувати природні ресурси. І переконливо довели, що цивілізацію можна побудувати цілковито власними силами.

Чому зникла унікальна цивілізація? Дослідник наголошує на обмеженості знань і можливостей її носіїв, щоб перебороти суспільно-економічну кризу в другій половині IV тис. до н. е.

А яка ж доля носіїв Трипільської культури? Вони розчиняються у прийдешніх культурних суспільствах. Насамперед ідеться про добу ранньої бронзи — у культурах шнурової

Санчата, запряжені волом, та статуетка-візниця (композиція). Майданецьке місто. Розкопки М. Шмаглія

кераміки, кулястих форм, ямної. До цих його міркувань ми додамо: найпомітніші сліди, власне, основи свого понад двохтисячолітнього способу буття, світосприйняття, образного мислення, захищеного у винятковій потугі художніх орнаментів, давні хлібороби-трипільці залишили у духовній культурі українців — звичаях, обрядах, народному мистецтві їхньому, забудові оселі із використанням природних матеріалів, хліборобстві.

Тотуючи видання, присвячене творцям трипільської цивілізації та археологам, які відкрили світові захопливі сторінки праісторії України, М. Відейко скромно назвав його путівником для зацікавлених. Першу науково-популярну книжку на цю тему видала 1941 року в Києві відома дослідниця Тетяна Пассек. Через 60 років маємо другу, об'ємнішу і глибшу. Написану з науковою достовірністю. Уважно вчитуючись у викладені автором матеріали археологічних досліджень і ґрунтовні аналізи, оглядаючи ілюстрації, поданий археологічний словник, маємо підстави стверджувати, що він подарував допитливому читачеві справді малу енциклопедію Трипільської цивілізації. Праця його збагачує історичною правдою і заслуговує на нашу особливу подяку.

І водночас не можемо не пошкодувати, що це вкрай потрібне видання вийшло мізерним накладом — усього 1000 примірників. Тому великий загал шанувальників нашої історії не матиме змоги його осмислити, побачити.

●

Олександр ФИСУН

В ЯКІЙ ДЕРЖАВІ ЖИВЕМО?

— *За Жиріновським міцно закріпилася репутація епатажної, скандальної людини. Що Ви можете про нього сказати як людина, яка добре його знає? Наскільки він адекватний?*

— Як на мене, він абсолютно нормальна адекватна людина. Талановитий політик. Єдиний, можливо, в Росії чистий політик. Усі інші там господарники. Він не повинен прийти до влади, повинен завжди бути в напівпозиції, у напівпровладній партії. Його величезна історична роль полягає в тому, що він є, що в нього є фракція, що він критикує, десь виправляє, чимось допомагає уряду і президенту. Як би над цим не сміялися і не жартували, насправді те, що писав Жиріновський у своїх книгах у 1992—1994-х роках, зараз робить Путін.

Якби Жиріновський сьогодні став президентом Росії, то почалася б третя світова війна. Це така людина, яка б проривалася до Індійського океану. Він дав би грошей курдам, аби вони створили незалежний Курдистан, посилив би їх, поставив там свій уряд, послабив би Турцію. Прорвавшись до Індійського океану, захопив би смарагдові шахти Буркіна-Фасо, влаштував там колонію. Безперечно, об'єднав Білорусь і Росію.

— *А як щодо його політики відносин з Україною?*

— Думаю, це було б як у Гітлера з Австрією. Є таке слово “анексія”. А що інше тут може бути? Уявімо реально, якщо завтра якийсь хворий на голову прийде до влади у Росії і введе свої війська. Я не впевнений, що 48 мільйонів українців (або скільки нас там залишилося) чинитимуть опір. По-перше, у 99 % там живуть родичі. Це буде, як у Німеччині з Австрією — вони просто взяли та об'єдналися. І це буде зручно для всіх. Тому що для частини українців це можливість військової, економічної, політичної кар'є-

ри в Москві. Чому Степан, який живе в Донецьку, противитиметься російському приходу, якщо в нього з'являється можливість зробити кар'єру в Росії?

Для вуйка з Галичини це катастрофічно неприйнятна ситуація. Але тільки для вуйка. Він там чужий. Та в них взагалі тяжка доля, шкода їх. Поляки їх не люблять, вони росіян недолюб-

ром, грошима. Все це сприймається як шоу. А в нас це вийшло. Що таке економічна самостійність? Україна була економічно самостійною, коли була УРСР. Ось це був пік економічної самостійності. Плюс до цього Україна ще й правила всією Росією. Хрушов сидів у Кремлі і правив 300-мільйонною державою, Брежнев — з України, Черненко, тобто, хочли правила 1/6 частиною суші. Хіба це не економічна незалежність? Вони забрали все, що хотіли, зі сходу, тут усе це перероблювали і продавали в Росію. УРСР мала членство в Раді Безпеки ООН.

— *А як у нас справи з регіональним статусом російської мови?*

— Рішення міськради щодо російської регіональної мови діє в Донецьку. Ми повинні говорити і працювати на своїй рідній мові, а рідна мова у нас — російська. Всі офіційні документи міськради пишуться російською мовою. Іноді — українською. Я їх поправляю. Зауважте, з жодного питання в міськраді не було такої одностайності депутатів — 100 % проголосували за російську мову. З Києвом офіційно ми спілкуємося теж російською. Поки жодного обурення не було.

Що стосується державного рівня, то впевнений, що ніколи в житті Львів і націоналісти не підуть на те, щоб російська мова стала другою державною. Тому що тоді українська мова помере. Є 150 мільйонів людей, є велика культура, велика нація, наша історія. І тільки-но ми відновимо значення російської мови в Україні, одразу ж українська залишиться тією фольклорною, народною, яку ми всі любимо. Вона повернеться до свого нормального стану. А ось ця мова — польсько-угорсько-американська, з “гелікоптерами”, з неправильними наголосами помере. А в галичан завдання інше: роз'єднати нас з Росією, наві'язати іншу мову, максимально її змінити, щоб вона була незрозуміла для росіян.

«ДАЙОШ» ПОСАДУ МЕРА МОСКВИ!»

Необхідний коментар до інтерв'ю

Повірте, це головне, квінтесенція розлогого інтерв'ю молодого, але вже при солідному кріслі посадовця (подаємо в перекладі з російського оригіналу). Є ще в ньому оповідь про створення ним щойно презентованої книги “Коммуналка в стиле funk”, про те, як “бред сумасшедшего” (вислів самого Левченка) опрацьовувався помічниками у цю книгу, скромно названу “підручником із житлово-комунального господарства”. Є історія знайомства з Жиріновським, те, на якому авто їздить автор, чому не одружується, і які плітки про нього плетуть.

Але головне — тут. Вдумаймося.

У Росії, виявляється, є політики, які можуть (ні багато ні мало) розв'язати третю світову війну. І навіть такий політик може бути обраний віце-спікером парламенту, а його партія на виборах — набрати чверть усіх голосів (найбільше!). Що з того, що він не президент. Зате в “напіввладі”, а значить, суспільство — у стані, в психології “чвертьсвітової” чи й “напівсвітової” війни.

Тепер про аншлюс. Такий, “як у Гітлера з Австрією”. Цебто, загарбання Австрії Німеччиною. Річ навіть не в тім, чи може бути щось схоже між Росією і Україною? В даному разі головне, як на це дивитися, а це головніше, — як до цього ставиться високий посадовець одного з найбільших міст України? Бачить це так: 99 % українців сприймуть таке “об'єднання” (чомусь — не окупацію?), “як у Німеччини з Австрією”. А як же ставиться автор до цього? Ось ключова фраза інтерв'ю в оригіналі: “И это будет для всех удобно”. Може, хтось не зрозумів? Нам усім “буде зручно”, коли нашу незалежну державу “аншлюсують”. Це говорить державний чиновник Української держави.

Далі вже особливо дискутувати й коментувати не хочеться. Скажімо, сентенції автора “підручників” щодо економічної самостійності України в СРСР. Це коли гайка вироблялася у Новосибірську, болт — у Харкові, а шайба — у Мінську. Коли на величезну аграрну республіку не було жодного комбайнового заводу, коли більшість автомобілів вироблялася за її межами. Коли повз моє село майже 40 років по газопроводу газ ішов із Дашави на Брянськ і Москву, а селяни під'їздили лише через 71 рік після революції.

Залишмо автору й такі моменти, як: чи 52 штати у США, чи було в СРСР 300

мільйонів мешканців, чи був українцем, навіть уродженцем України, Хрушов? Володар двох вищих освіт, двох дипломів — університету (істаф!) й інституту (міліцейського) якось розбереться в цьому.

Замислимося над головним: що це за держава така? Є офіційний результат Всенародного референдуму: 92 % громадян проголосували за незалежність України. Припустімо, що 8% були проти. Можливо, що їх і побільшало, в ТАКІЙ державі, з ТАКИМИ чиновниками. Вірю, що є люди, які вважають, що незалежної України не повинно бути, що вона має об'єднатися в одну державу з якимись іншими. Ну такі погляди в людей. Допускаю, що ці люди мають право пропагувати свої погляди чесно й відкрито. Недопустиме в нормальній державі лише одне: ці люди не повинні працювати в державній владі. Бо це — нонсенс. Та, врешті, як же працювати й самій цій людині? У владі держави, яку ти — не буду вживати слово “ненавидиш”, скажу м'якше — стосовно якої вважаєш, що цієї держави не повинно бути?

Більш логічним було б ось що. Є молодий, амбітний хлопець із гарним українським прізвищем — Левченко. До речі, про амбіції. Журналістка не марно поставила йому ще й запитання — чи не буде той згодом балотуватися у мери Донецька? Поки що секретар міськради похвалив свого теперішнього шефа, мера, цебто натякнув, що зараз не мітить у його крісло. Але як знати? Між іншим, уже зараз три обласні центри України опинилися без мерів, а обов'язки міського голови в цих випадках, згідно з законом, виконує секретар міськради. Але оскільки нелогічно обіймати посаду в державі, яка для тебе — ніщо, логічним буде інше: Миколі Левченку зараз чи колись пізніше поборотися за посаду мера Москви. Правда, в цьому інтерв'ю він згадає, як Лужков недавно при зустрічі зверхньо покритував його — за необізнаність у комунальній сфері. Та чи не рано підсміюється мер Москви? Покерували ж першопристойною й всією Радією, Хрущенку, і Брежневенку, і Черненко. Чому ж не може Левченко? І взагалі, в Україні є ще чимало гарних кадрів для Росії.

● На жаль, ні на що не претендуючий українець — **Петро АНТОНЕНКО**

ОБЕРЕЖНО, ПІДРОБКА

Коли про Україну говорять як про одну з найкорумпованіших держав, ми навіть ображаємося. Але що тут скажеш, якщо корупція пролізла навіть у таку споконвіку суворо контрольовану державою сферу, як виробництво і продаж алкогольних напоїв.

Я зустрівся з головою правління ЗАТ “Чернігівський лікеро-горілчаний завод “Чернігівська горілка” Валентином Бачурним. Молодий енергійний керівник, котрий цього року очолив потужне підприємство, не без гордості розповідав про знамениту чернігівську горілку, яка хоч і не така “розкручена” на телеэкранах, як деякі інші марки, але дуже цінується фахівцями і споживачами. Причина у ретельній, навіть прискіпливій технології, що виключає будь-які штучні добавки. Найякісніший спирт, гарна вода, такі природні компоненти, як м'ята, перець, лимон, прополіс. До відомих марок “Деснянські зорі”, “Пшенична”, “Перлина України”, “Град Чернігів” постійно додаються нові. Шойно завод презентував чудові горілки класу “Чернігівська. Преміум”: це “Мускатна”, “Женьшенева” і “Святкова”. Компоненти видно вже з назв, у тому числі й куплений на Далекому Сході жень-

КОРУМПОВАНА ГОРІЛКА

шень, мускатний горіх, котовник лимонний (росте лише в Криму), сік берези, ялівець.

Маючи таку висококласну продукцію і відлагоджену технологію, завод нарощує виробництво і значно збільшив виплати в бюджет. Міг би й більше. Що ж заважає, — поцікавився я у голови правління.

Заважає нечесна конкуренція на горілчаному ринку. Йдеться навіть не про примітивні підробки — фальсифікат. Торгову марку “Чернігівська горілка” охочих підробляти немало. Міліція і податкова з цим потроху борються, час від часу прикриваючи підпільні “гуральні”. Могли б і активніше.

Але є ще більша проблема. Мова начебто й не про фальсифікат, не про “гуральні”, а нібито ж заводи. Але їхня продукція з'являється на прилавках по якісь дивно низькій ціні. “Уявіть, що оптова, відпускна ціна такої горілки, — каже В. Бачурний, — всього 5—6 гривень за пляшку. Як можна за такою ціною відпускати товар у торгівлю, коли ми за кожну ще не продану пляшку маємо заплатити до 5-ти гривень податку?”

Дивина. Коли до отих відпускних 5—6 гривень додають торгову

надбавку, такий товар усе одно з'являється на прилавках ціною в 7—8 гривень. Я бачив у магазинах доволі такого добра. Чия продукція? На етикетках — якісь дивні скорочення, в кращому разі написано місто —Донецьк чи Харків, а то й якесь село.

Спробуй конкурувати з такою дешевиною. Чернігівські горілки йдуть покупцеві за мінімально низькою ціною. Навіть три названі найновіші види горілки коштують по 12—13 гривень. Більше того: завод оголосив, що не підніматиме ціни, при тому, що спирт в Україні шойно подорожчав на 20 %. Може, 12 гривень — це й дешево, але й не дорого за високу якість. Але звідки ж та дешевизна по 7 гривень?

Секретів два, пояснив В. Бачурний. Перший: що так звану “горілку” часто виготовляють із найдешевшого і найгіршого спирту. Експертиза знаходить у таких “напоях” що завгодно, аж до рідини для розпалювання вогнищ. Другий секрет: такі виробники і реалізатори умудряються недоплачувати акцизних зборів, інших податків.

Прості запитання щодо цих “секретів”: куди дивляться санітарна, екологічна служби, подат-

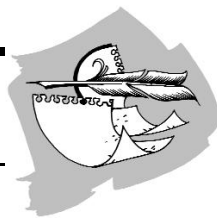
Фото Оксани Цацури

кова, прокуратура й інші грізні органи? Чому така безконтрольність у сфері, повторю, здавна суворо контрольованій державою? Тому що... Може, варто нагадати, як нова урядова команда хутко розставила свої кадри на всіх “хлібних” місцях, особливо у сфері фінансів.

...Труяться люди. Недооде-

жує солідних коштів бюджет. Невже все це можливе без потурання чи й сприяння державних чиновників? То як це називається? Правильно. Тому не варто дивуватися чи ображатися, коли нашу країну так і називають.

● **Петро АНТОНЕНКО**

Коли я згадую про Станіслава Россоху, то бачиться мені горобина ніч, і на крайнебі спалахують раз у раз зірничі. Ось спалахнула одна — ми йдемо через яр на Павлове Поле в Харкові, я чую слова: “А піді мною бив курган // копитом диких дивних трав, // Чумацький шлях, дзвінка дуга, // на шию лг тугим вітрам”.

Моє серце — серце юнака, який тільки-но вийшов із далеких полтавських, псільських оболонь, раптом злітає увись, зорі починають зливатись у золотий вир, деь глухо б'ють копита курганного коня, наркотично-дерев'яний запах трав після дощу...

Так починалося знайомство з українським митцем, поетом від Бога Станіславом Россохою, яке назавжди стало суттю мого життя.

У тихі псільські плеса ввірвався свіжий вихор неземної яскравості, наелектризований золотою пергою зірок. Біля мене, поруч зі мною, а згодом у мені, як чарівний цвіт папороті, зацвіло українське слово. Зеленими липкими пружнастими листочками воно пробіло земний глей і гній, торішне листя й наносне сміття.

Це не було випадковістю, або це було такою випадковістю, яка означала закономірність мого подальшого існування. Згодом ми разом виступали на поетичних вечорах, читали наших улюблених поетів: ранніх Тичину і Чумака, Маяковського і Пастернака, Рільке і Гонгору, Вознесенського і Драча, Гумільова й Антонича. Станіслав понад усе любив у поезії образ, метафоричне барокове, романтичне, як би тепер сказали, постмодерне.

Гоголя колись запитали, як він оцінює творчість Шевченка, і стримано-прихований Гоголь у петербурзькому фракку з італійським галстуком, сказав, що все було б добре, але багато дьогтю...

Гоголь по-своєму мав рацію. Він залишив “дьоготь” у своїх українських повістях та оповіданнях і поринув у примарний світ Північної Пальміри. Згодом заплатив за це своїм таланом і життям. Так-от, у Россохи у віршах і повістях цілком досить нашого українського дьогтю, але є в них і неперевершена гоголівська метафоричність.

Він був “королем образів і барв”. У кращих своїх творах сягав рівня раннього Тичини і Богдана-Ігоря Антонича. А образу “червоні нори півнячого крику”, за висловом одного рецензента, міг би позаздрити і сам Гонгора.

Один чоловік, який був у мордовських таборах із Василем Стусом, у пориві відвертості якось сказав мені: “Ось побачиш, із цього хлопця створять і борця, й ікону. А був він дуже незручний у житті, хаотичний і непередбачуваний. Часто через його вибрики співкамерники мали від адміністрації табору цілу купу проблем. Як затнеться на своєму — то хоч ножом ріж”.

Таким був і Станіслав. Я не ставлю його на рівень Стуса, та й у цьому немає жодної потреби, але поряд із Россохою ближнім було нелегко. Часто його дії просто дратували, їм не було логічного виправдання. Але, як показав час, він діяв за вищою логікою, яку диктувала йому власна душа.

Згадаймо, як свого часу дорікали Шевченку, що він у поемі “Сон” дошкульним нищівним словом згадав імператора та його дружину. Навіть Куліш радив “не дратувати” “імперського ведмедя”. Але ж саме непохитний і непоступливий Шевченко назвав Миколу І “ведмедем”, а царицю — “опеньком довгоногом”.

І не тому, що був “нетолерантним мужиком”, а тому, що цією нищівною сатирою він зводив нанівець “божественність” царської влади на чолі з її головним кріпосником.

Саме ця шевченківська непоступливість лютує до ворогів України, зневага до перевертнів (“хай перевертень лише різним п'яти”) визначала суть та ідейну наповненість творів Станіслава Россохи.

Хто знав тоді, що “запхнута його вчителювати у глухе село Мажарку”, що виключать за “націоналістичні прояви” з університету, що, “надломлений, він порине у похмурі глибини безвиході”...

О вічна туга місячного сяєва,

Нещодавно в клубі харківського відділення Національної спілки письменників України відбулася презентація книги колишнього харків'янина Станіслава Россохи (1943—2003) “Червоно поле перекооти”. Вона побачила світ у видавництві “Митець”, яке очолює давній друг покійного автора, харківський поет Володимир Муровайко. Книга вийшла мізерним накладом у триста примірників, але вмістила чимало поетичних творів, повісті на робітничу тему “Царева ніч” та “Металеві соняхи”, адже автор свого часу працював на Харківському турбінному за-

воді, а потім навчався на факультеті української філології в нашому держуніверситеті (звідки його було відраховано за політично-націоналістичні переконання); незакінчені твори та варіанти, вірші для дітей, переклади, нотатки, роздуми, рецензії, рекомендації для вступу до НСПУ, спогади про автора.

В обговоренні книги взяла участь: удова поета, київська поетеса Валерія Богуславська, яка багато сил віддає популяризації творчості померлого чоловіка, його друзі — харківські поети Іван Перепеляк, Олексій Бінкевич,

Віктор Кулик, Валерій Замєсов, Олександра Марченко, Володимир Муровайко, Олександр Щукін, Альвіна Бородаєва, В'ячеслав Романовський, поетеса й художниця Вікторія Добриніна, яка, до речі, й оформила цю книгу. Усі промовці відзначали непересічність, самобутність і національний колорит творчості Станіслава Россохи, його неповторний голос у мистецтві, непримиренність до сірості, байдужості та неправди.

Олексій БІНКЕВИЧ, член Національної спілки письменників України

ЛИЦАР ОРДЕНУ ПОЕЗІЇ

Станіслав Россоха та його дружина Валерія Богуславська (сидять), доньки Станіслав Люба та Оксана (стоять)

Не клич мене — Я скоро сам прийду.

Але все це буде потім, а сьогодні він виступає з ідеєю самвидавівського журналу “Трамвайний сволок”, гуртує навколо себе однодумців, редагує вірші, пише повість “Червоно поле перекооти”, виступає на літературній студії, сміливо ставить питання про самодостатність рідної культури.

Кімната в студентському гуртожитку сліпого поета Мирослава Геврика з легкої руки Станіслава дістає назву “Центр України”. Тут точаться літературні дискусії, лунають вірші, нищівно критикується “офіціоз”, члени цього літературного гуртка приймають нелегке рішення — не друкуватися в “офіціозі”, не потурати літературним чиновникам. Виходять кілька номерів “Трамвайного сволока”.

У ньому Россоха робить такий афористичний висновок:

А Ленін — цей — стоятиме на чатах Тих революцій, котрі сам почав. Тут же він говорить про Україну: Так дай перед смертю долоні свої, Зелені од мідних грошей.

Із ним перегукується Мирослав Геврик, який згодом покінчив життя самогубством, не витримавши застійної трясовини:

...І я люблю тебе, як Україну, А може, Україну, як тебе? Хіба я знаю, та й нащо те знати, Коли відомо кожному давно, У дітях мусить повторитись мати, Крізь біль, крізь кров, крізь смерть — усе одно!

Станіслав Россоха був, без сумніву, найяскравішим українським поетом у Харкові

ві (думаю, що й на обширах України) напикінці ХХ століття. Його не друкували, але твори ходили у списках, звучали на магнітофонних стрічках. На одній із таких стрічок він курйозно “сусідив” із поетом Савенком, котрий пізніше став відомим як Едічка Лимонов.

“Ця людина не вміла й не бажала рахуватися з обставинами, пристосовуватися, вона знала ціну своєму хистові й тому вважала, що саме за цим хистом і мають цінувати людину. Але ж у реальному житті це майже завжди навпаки”, — пише у передмові до книги Валерія Богуславська.

Тодішня система не прощала такого нікому. Далеко не завжди поділяли погляди Россохи і його численні “друзі”, більшість яких тинялася літературними манівцями, легко плутала тости “за здоров'я” з чарками “за упокой”. Сам поет у своїх нотатках так пише про це: “Помирають канцелярські корифеї від літератури. Нічогісінько після себе не лишивши, окрім видрукованого за партійним знайомством. Статі — ніякої, совісті — ніякої і мистецтва жодного. Нче пустеля, і в ній вони примудряються відкласти свої “рокові яйця”, які знову плодять ту саму сухостійну несправжність. І живуть. І спробуй, піди навперейми їм, таким зажовуючим крокодилам. Зжеруть. Залишать знову після себе пустелю і “рокові яйця” свої”.

Для Россохи сухостійність, національна невизначеність, стильовий примітивізм були органічно неприйнятні. Він називав їх “рожевою водичкою від статевого безсилля”. Сам же він постає у творчості як послідовний новатор. Це стосується і прози. Вивчаючи фольклорні джерела, опановуючи “мову вулиці”, він залишається бароковим творцем фантастичних образів і порівнянь. У його прозі відчутний вплив Панаса Мирного, Нечуя-Левицького, Хвильового, Григора Тютюнника. Повісті “Металеві соняхи”, “Царева ніч” (“Червоно поле перекооти”), оповідання “Чорні волошки” відкрили нову сторінку української прози.

А от твір “Килим”, жанр якого Станіслав залишив невизначеним, мав особливий вигляд не тільки у його творчості, а й у новітній українській прозі. Тут є все: зигзаги підсвідомості, перехід у світ, де немає означуваності, де зникає світ героїв і уособлень, а залишається тільки тканина, що робить його схожим на знамениті перські килими, де узори замінюють і зображення людини, і сюжет.

Іслам заборонив арабам зображувати людину, і вони зосередили все своє вміння і хист на узорах, які мають передати внутрішній світ і стан людини. Їхнім шляхом пішов і Станіслав Россоха, очевидно, одним із перших створивши свій шедевр у прозі.

Він був зовсім чужий політиці й політиканству. Коли я прочитав йому свою мистецько-політичну програму як голови культурологічного товариства “Спадщина”, він, хвилинку подумавши, коротко резюмував: “Нашо тобі перебирати онучі, які пахнуть чужим потом? Це діло кесарева”.

Він прочитав мені:

Коли вже всесвіт серце нам покаже, Побите атомом, доконане проказою, Попалене рубіном синіх лазерів?

Станіслав Россоха показав своє серце світові й рідній Україні. Він був, є і залишається лицарем Ордену Поезії. Напикінці життя він написав: “Мені як представнику одного з найбільш русифікованих регіонів України — Слобожанщини — є теж чим поділитися, розповісти про ці роки відродження. Я не писатиму про конкретні імена, хоча вони й зараз переді мною: й живі, й ті, котрі пішли у вічність. Я хочу тільки запросити митців із тих буремних років теж розповісти, як на тлі Донеччини, Херсонщини, Запоріжжя, Миколаївщини (та хіба всі перелічиш!?) завжди гуляло гасло: “Здесь українського язика не било, нет і бить не может”, розказати про тих, хто залишився не поміченим офіційним потрактуванням історії, хто залишився й залишається як таємний орден Київської Русі. Спільників багато.

Почнемо з “Центру України” в Харкові.

● Леонід ТОМА, член Національної спілки письменників України

— *Пані Тетяно, чи був у Вас шанс стати кимось іншим, а не художницею?*

— Напевно, я максимально скористалася шансом стати тим, ким стала. Вирішальну роль зіграли батьки. Це були неординарні люди, які притягували до себе цікаве оточення — і в Києві, і в Москві, куди ми часто їздили.

У цілому ж будинок на вулиці Філатова, де ми мешкали, був населений художниками (він таким залишається дотепер). Поруч із нашою квартирою була майстерня нині відомих майстрів — Ади Рибачук і Володимира Мельниченка, людей вельми цікавих, антикон'юнктурних, із захопливими біографіями (з північного острова Колгуєв мені, дівчинці, вони писали дивовижні листи). Звичайно, їхній вплив був досить потужний. Нас, дітей, росло тоді в будинку не менше як п'ятнадцять, усі або стали художниками, або мають близькі до живопису спеціальності.

— *Зате Ваші батьки були з родин зовсім не мистецьких...*

— Так, але є якась магічна визначеність, зумовленість у тому, що тато й мама заїкалися саме живописом, і в тому, що зустрілися завдяки любові до мистецтва.

Батько закінчив архітектурний факультет Київського художнього інституту, згодом став акварелістом і викладачем. Виходець із робочої родини, він народився в Славінську на Донеччині. Родина була велика, дитинство — важке, тому батько сам собі прокладав дорогу: закінчив із відзнакою школу і з другом відчайдушно поїхав у Київ, де вони разом вступили до інституту.

Під час війни як дипломник був відкликаний з армії наказом, потрапив у Самарканд, де перебували в евакуації художні інститути. Там він захистив диплом (спроектував будівлю цирку), склав держіспити (головою комісії був, до речі, знаменитий Ігор Грабар) і в підсумку закінчив інститут з відзнакою. На той час він уже познайомився з мамою.

Мама народилася 1915 року в Одесі. Потім сім'я переїхала до Харкова, де мама вчилася у школі для обдарованих дітей, серед них, наприклад, був майбутній геніальний фізик Лев Ландау. Згодом вступила до художнього училища, реформованого в інститут.

Під час війни мама абсолютно випадково опинилася в Самарканді. У “теплушках” їх везли в Середню Азію. У вагоні були жінки, переважно з дітьми або вагітні, після виснажливої подорожі впродовж місяця багато хто почав хворіти, а оскільки мама була рішучою, бойовою, секретарем комсомольської організації, вона взяла на себе відповідальність — усі ці жінки під Самаркандом знялися з поїзда. Мама домовилася у якомусь колгоспі, і їх прийняли, дали роботу. Яюсь вона поїхала в місто щось підкупити, там побачила свого однокурсника. Від нього довідалася, що в Самарканді зосереджені художні ВНЗ країни. Відновила навчання — у жахливих умовах, у голоді, але молодість усе долала. Серед викладачів були дивовижні художники, наприклад, Роберт Фальк.

Таким чином тато і мама, долаючи терни, зустрілися. Їхні долі спрямували мою — у світ барв і композицій.

— *Як Ви оцінюєте пройдений відтинок життя? У чому особливості Ваших шукань?*

— У молоді роки я певний час цікавилася тільки портретом; через людей, їхнє оточення намагалася відкривати світ. Часто малювала своїх дітей, тому що діти з'явилися дуже рано, ми разом росли.

Завжди була прихильна до жанрових сцен, із них починала, мабуть тому, що закінчила факультет монументального мистецтва. У мене були великі амбіції, але з монументалізмом якось не склалося.

А тепер тяжію до пейзажів. І обставини тому сприяють: ми з чоловіком-художником Олександром Ольховим почали мандрувати. Я намагаюся створювати не “чистий” пейзаж, а щоб він був пов'язаний із людьми, з тваринами, з будівлями, щоб це були асоціативні “поєми” зі своїм баченням світу, а не просто етюди з натури.

— *Ваша найхарактерніша риса?*

— Я належу до тих людей, для яких творче життя — це постійний пошук нового, отже, я не можу сказати: ось я щось знайшла, тому зупинилася і працюватиму в такому-от напрямку. Скажімо, я поїхала в Єгипет, побачила іншу землю, це дало потужний поштовх до нового витка в розвитку — створюються зовсім інші картини.

ТЕТЯНА КРАСНА: «МАЛЯРСТВО — ЦЕ АКУМУЛЯТОР РАДОСТІ-КРАСИ Й НАЙЛІПШОГО В ЛЮДИНІ»

Особистість Тетяни Красної, безсумнівно, глибша й багатогранніша, ніж будь-які уявлення про неї. Її батьки — відомі художники Іван Красний і Слава Лівшиць. Тож цілком логічно, що вона закінчила Київський художній інститут. Далі — постановка власного голосу й лету.

Нині її живопис дивує будь-кого своєю безпосередністю і розмаїтістю. У творчості художниці не можна визначити якийсь один стиль. На її думку, будь-яка робота сама визначає для живописця стиль і манеру виконання. Тому одні картини створені в класичній манері, інші — мають відбиток експериментаторства й нагадують підсумки шукань імпресіоністів, представників раннього модерну, наївного живопису. Але від еклектики Тетяну Красну рятує “захист”: у своїй основі її малярство — традиційне в найкращому розумінні цього слова.

Але ось парадокс: у просторі традиційного живопису художнику іноді доволі сутужно — простота і ясність нерідко коштують набагато більших зусиль, ніж епатажний мистецький жест. Для Тетяни Красної життя — це подорож у часі і просторі, у якому рясні сади змінюються пустелями, горами, лісами, річками й іншими перешкодами. Досвідчений мандрівник, вона, напружуючи чуття, прокладає свій шлях, зв'язуючи напрямок по квітах і зірках. Щоб знати куди йти, треба знати, що ти хочеш, знати, хто ти є. Мистецтво починається, як відомо, там, де є особистісна інтонація, своя мова, є забарвлений індивідуальністю артистизм, саме цим і позначена творчість вельми різної Тетяни Красної.

У її роботах олією негусти, але фактурні мазки лежать легко (навіть, якщо можна так висловитися, дотепно) і вільно переходять у колір, енергійний, святковий, але майже завжди стриманий. Це особливий дар: писати майже банальні мотиви з тією пластичною точністю і колористичним тактом, що незмінно утримують глядача в строго окресленому просторі гарного смаку.

Картини Красної випромінюють світло, а не поглинають його.

Член Національної спілки художників України Тетяна Красна брала участь у численних усеукраїнських і міжнародних виставках. Її роботи — у Національному художньому музеї України, Хмельницькому художньому музеї, Канівському музеї ім. Т. Г. Шевченка, а також у приватних колекціях України, Росії, Німеччини, Англії, Іспанії, США...

Дуже символічно, що виставка Тетяни Красної експонується в Спілці композиторів України, де переплелися два вічних дива — музика й живопис.

І так завжди: життя з усіма плинами-зміними дарує нові ракурси. Мене весь час захоплюють нові погляди на вже бачене, якщо раніше неодмінно потрібні були якісь великі ідеї, то тепер я можу побачити щось дуже містке, наприклад, у якихось співвідношеннях трьох-чотирьох кольорів. Відбувається розвиток углиб. Я почала частіше слухати класичну музику, особливо романтиків, народжуються інтуїтивні паралелі, настрої, які потім вихлопуються на полотно.

— *Напевно, недарма Вашу останню виставку розгорнуто в Спілці композиторів України.*

— Можливість показати свої роботи людям — це великий поштовх до позитивних змін. Одна справа, коли ти бачиш свої картини в майстерні, в обмеженому просторі, а інша — коли їх переміщуєш у зовсім

інакший простір, там компонуєш і бачиш себе збоку, ніби іншими очима. Починаєш щось розуміти в собі, тому що, працюючи весь час у майстерні, нелегко скласти про себе об'єктивну думку, дійти необхідних висновків.

Передостання моя персональна виставка в галереї “Ірена” — принципово з найсвіжіших робіт, для мене було важливо, як я на них подивлюся. Ще раніше в Музеї книги я виставляла ранні роботи, вони відмінні від теперішніх, отже, за останні десять років я сильно змінилася.

— *Кажуть, що нині українському художникові стало легше дихати, насамперед матеріально. А які часи були найважчими?*

— Складно визначити, які часи важчі, тому що це залежить і від віку митця. Можна скільки завгодно лаяти радянські часи, але

до художників суспільство ставилося прихильно. Мистецтво великою мірою слугувало ідеології, тому й підтримувалося і фінансувалося. З іншого боку, люди йшли в мистецтво, аби бути далі від влади, мати право не працювати, жити вільно. Водночас у матеріальному сенсі була певна стабільність, гарантія. Духовну задуху художники компенсували тим, що виходили на інші рівні — алегорії, притчі, асоціації. Талановиті й сильні все одно випливали нагору.

— *А як Ви ставитеся до думки, що свободи нині не дуже-то й додалося?*

— Мені здається, що художники ще більше закабалилися. Після того як гарантійні товариства художників, художні комбінати й фонди, створені за роки радянської влади, припинили існування (отже, не стало й централізованих замовлень), художники віч-на-віч зіткнулися з проблемою жорсткої кон'юнктури. Заробляти на життя треба, а виявилось, що не художники диктують свої принципи, свою культурну позицію, а їм диктують-нав'язують умови люди, часто не професійні й не інтелегентні. На зміну виставкам і художнім радам, які склалися з добре навчених професіоналів із гарною школою, прийшли різні салони й фірмочки, що не мають кваліфікованих експертів і цілком працюють на потребу замовника за принципом: “за ваші гроші — будь-яка примха”. Незадовільна ситуація і в галерейному бізнесі. Художникам дуже складно заробляти тим, що вони вважають своїм творчим обличчям, творчим кредо. А тільки-но зійдеш на позиції кон'юнктури, потім вельми складно відновлюватися, залишатися художником. Надягати і знімати маску не всім під силу.

У радянський період був попит на великі картини, художники скрупульозно працювали, цінувалися малюнок, академічна манера, ставлення до малярства було загалом серйознішим.

Нині на виставках навіть досвідченим фахівцям дуже складно визначити, де справжнє, від душі, а де підглянуте-компільоване. Значні проблеми, гадаю, є не тільки в образотворчому мистецтві, можливо, ми пристанемо на західний стиль життя.

— *Захід не дрімає. Не в усіх наших художників є можливість виставлятися, — на це потрібні гроші, і не кожен талановитий творець сам собі менеджер. Тому всілякі “жучки”-спритники “за недорого” переправляють їхні твори за кордон. Відбувається жахливе: чудові картини назавжди залишають Україну. А держава в особі Міністерства культури, як то кажуть, ні кує ні меле.*

— Музейна проблема давно назріває, дотепер невеличкий Український музей змушений демонструвати колекцію в дуже “усіченому” вигляді. Протягом двадцяти років не виставляють сучасного українського мистецтва, причому не тільки мистецтва сьогодення, а й картин корифеїв — Яблонської, Костецького, Деревуса, Глушенка... Виходить, що ніби такого музейного шару немає навіть у столиці. Слава Богу, на Подолі з'явився приватний музей сучасного мистецтва. Однак і держава могла б якось поворушитися. Почали перебудовувати художній павільйон біля колишнього Жовтневого палацу, та на цьому все й припинилося.

Видатні роботи, що відбивають певні зрізи часу і яким місце в музеях, безповоротно втрачені для України. Міністерство культури практично припинило закупівлю творів ще в дев'яностому році.

— *Чим є для Вас живопис?*

— Це вже стан мого ока, я бачу навколишній світ так, ніби він складається з картин. Я можу дивитися на стінку (і мені це неймовірно цікаво), бо на ній грає тінь... Не кажу вже про краєвиди, хмари, річки. Щоб цікавитися живописом, розуміти, його треба споглядати. У музеї, галереї треба ходити, і дітей із собою брати, щоб у них розвивався інтерес, смак, азарт розуміння.

У мене чимало приятелів, які вже в дорослому віці захопилися живописом, почали ходити на виставки. Вони не тільки збагатили своє життя, а й психологічно, емоційно відпочивають. Люди, які придбали свої картини, зізнаються, що коли приходять стомлені з роботи, то ніби під'єднуються до джерел живлення, живопис їх очищує й наповнює радістю.

●

Спілкувався
Володимир КОСКІН

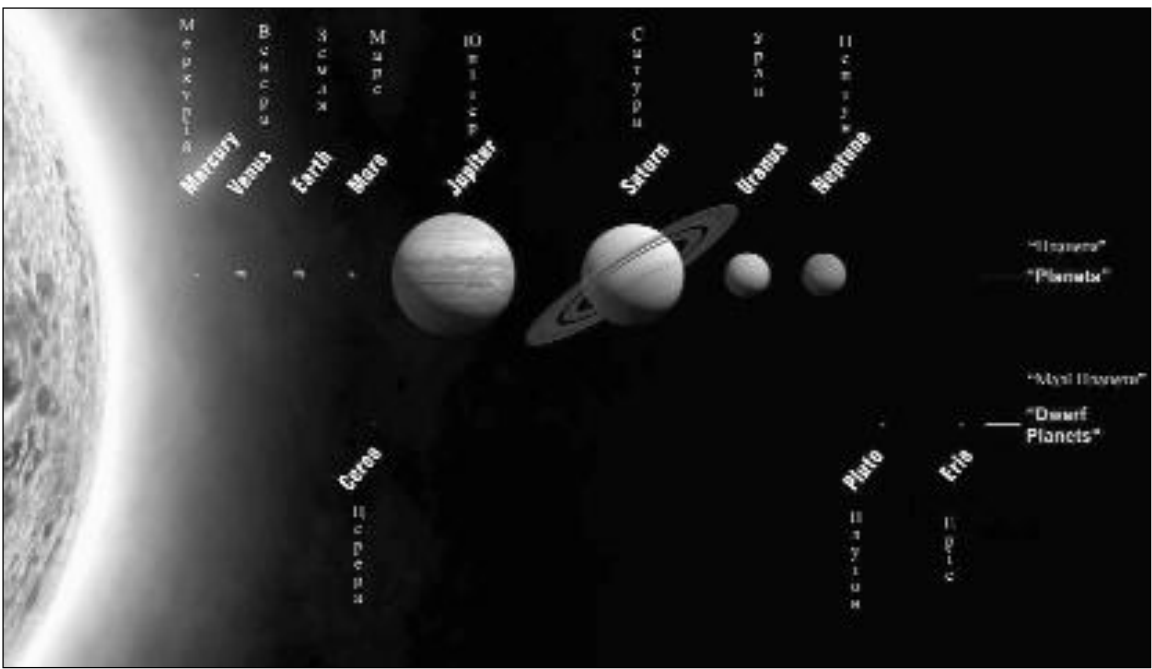

У світовій астрономії відбулася невелика революція. Після довгих дебатів 24 серпня на підсумковому голосуванні відповідального за дослідження планет III відділу Міжнародного Астрономічного Союзу (МАС), асамблея якого проходила в Празі, було прийнято історичне рішення — позбавити Плутон статусу “планета”. Віднині наша Сонячна система налічує лише вісім планет — чотири планети із земної групи (Меркурій, Венера, Земля, Марс) і чотири планети-гіганти (Юпітер, Сатурн, Уран, Нептун), а останній за ліком об’єкт сонячної системи приписали до “космічних карликів” і надали номер 134340.

Результат голосування 2500 учасників конгресу зустріли оплесками. Резолюція розділила космічні об’єкти на три типи: планети, планети-карлики й малі тіла Сонячної системи.

При цьому раніше пропонувалося, навпаки, розширити перелік планет, визнавши такими всі небесні тіла, достатньо великі для того, щоб їхня власна гравітація надавала їм кульоподібної гідростатичної рівноважної форми. Крім Плутона, планетами повинні були стати його супутник Харон, утворивши подвійну планету (до речі, у травні 2005 року були відкриті ще два супутники Плутона, які зовсім нещодавно отримали назви Гідра і Нікс), астероїд Церера,

розміщений між Марсом і Юпітером, та “об’єкт 2003 UB313” Еріс (назва офіційно затверджена 13 вересня 2006 року), відкритий 2003 року, — десята планета, що за розмірами дещо перевищує Плутон.

ОБ’ЄКТ № 134340

Малі планети

Назва	Церера	Плутон	Еріс
Регіон Сонячної системи	Кільце астероїдів	Пояс Койпера	Окремий диск
Категорія	Астероїд	Плутіно	Окремий дископодібний об’єкт
Діаметр	9754909 км	2306±20 км	2400±100 км
Маса в кілограмах	9.5410 ²⁰ кг	~1.305410 ²² кг	~1.5410 ²² кг
Порівняно із Землею	.00016	.0022	(оцінка)
Головний екваторіальний радіус* у кілометрах	0.0738	0.180	0.19
	471	1,148.07	~1,200
Об’єм* у км ³	0.00042	0.005	0.007
Щільність (в г/см ³)	2.08	2.0	
Екваторіальне прискорення (в м/с ²)	0.27	0.60	
Швидкість утікання (в км/с)	0.51	1.2	
Період обертання навколо осі (днів) (в зоряних днях)	0.3781	-6.38718 (retrograde)	
Орбітальний радіус* (AU)	2.5-2.9	39.5	37.77-97.56
Головний	2.766	39.48168677	67.6681
Головний у кілометрах	413,715,000	5,906,376,200	10,210,000,000
Період обертання навколо Сонця* (в зоряних роках)	4.599	248.09	557
Головна орбітальна швидкість (в км/с)	17.882	4.7490	3.436
Ексцентриситет орбіти	0.080	0.24880766	0.44177
Орбітальне відхилення	10.587°	17.14175°	44.187°
Відхилення екватора з орбіти	4°	119.61°	
Температура на поверхні (в градусах Кельвіна)	167	40	30
Кількість супутників	0	3	1

* Щодо вимірів Землі.

Сонця, ніж орбіта Нептуна. Остання обставина вирішила долю Плутона: згідно з новим означенням, справжня планета не просто обертається навколо Сонця і має масу, достатню для того, щоб під дією гравітації отримати близьку до сферичної форму, а й “очищає околиці своєї орбіти”, тобто поблизу неї немає космічних тіл, які могли б із нею зрівнятися. А поряд із Плутоном є Нептун.

Рішення конгресу МАС означило закінчення цілої епохи. Людська планета мала величезну популярність в астрономічних колах. Овен Джинджерік, президент термінологічної комісії МАС, що розробила означення планети, зізнається, що існування серед астрофізиків “великого клубу фанатів Плутона” “особливо ускладнило” його роботу. Але якщо визнавати планетами всіх охочих, можна далеко зайти: бо на кордонах Сонячної системи, в області поясу Койпера, є (за приблизними підрахунками) до 40 тисяч планет-карликів, подібних до Плутона. Їхнє виявлення — лише питання часу.

Чи вплине подібна дискримінація на астрологічні прогнози, де Плутон дуже помітна фігура? Більшості майстрів гороскопів бюрократичні рішення астрономів не указ.

— Плутон усе одно залишиться носієм певних ритмів, пов’язаних зі стихійними лихами, народними переміщеннями, атомною енергетикою і новими відкриттями, — заявив відомий астролог Павло Глоба.

І Плутон як був, так і лишається планетою. При цьому йому відводиться почесне місце родоначальника нового підкласу — планет-карликів. Поки в нього увійшли також Церера (її теж колись вважали планетою) і Еріс. Щоправда, астрономи відхилили термін “Плутони” для назви всіх малих планет.

Харон, що ледь не став планетою, не отримав навіть статусу “карлика” — потрапив до “малих тіл” — в одну компанію з астероїдами, кометами та іншою космічною дріботою.

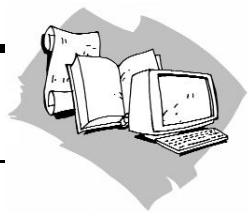
Відповіді на безліч запитань зможе дати зонд “Нові горизонти”, що вирушив на дослідження Плутона, його супутників і об’єктів поясу Койпера на початку нинішнього року. За дев’ять літ він досягне своєї мети...

P. S. Станом на 20 вересня 2006 року відкрито і описано 82 транснептунові малі планети і вісім їх супутників.

● Євген БУКЕТ

Ймовірно малі планети

Назва	Категорія	Діаметр	Маса
2005 FY ₉ (“Великодній кролик”)	К’юбівано	1600–2000? км	невідома
Оркус	Плутіно	840–1880 км	6.2–7.0•10 ²⁰ кг
Седна	Окремий розплющений об’єкт	1180–1800 км	1.7–6.1•10 ²¹ кг
2003 EL ₆₁ (“Санта”)	К’юбівано	~ 1500 км	~4.2•10 ²¹ кг
Куоар	К’юбівано	989–1346? км	1.0–2.6•10 ²¹ кг
Харон (супутник Плутона)	Плутіно	1207±3 км	(1.52±0.06)•10 ²¹ кг
2002 TC ₃₀₂	Окремий дископодібний об’єкт	≤1200 км	невідома
Варуна	К’юбівано	~936 км	~5.9•10 ²⁰ кг
2002 UX ₂₅	К’юбівано	~910 км	~7.9•10 ²⁰ кг
2002 TX ₃₀₀	К’юбівано	<900 км	невідома
Іксіон	Плутіно	<822 км	невідома
2002 AW ₁₉₇	К’юбівано	700±50 км	невідома

ТОЧКА ЗОРУ

В українській пресі та Інтернеті чимало публікацій на тему християнської етики. Більшість авторів не заперечує важливості релігійного виховання дітей і молоді. Однак є й аргументи проти. До прикладу, в “Дзеркалі тижня” (№ 19 за 2006 р.) А. Колодний, президент Української асоціації релігієзнавців, висловлює стурбованість з приводу того, що для введення “християнської етики” у світські школи “треба змінювати Конституцію України, закон про свободу совісті, закон про освіту”, що “ми поліконфесійна держава, у нас є мусульмани, юдеї...”, що “під виглядом етичного предмета має місце прагнення ввести основи Закону Божого”, а “освіта є світською”.

Можна погодитися, тільки чи мають бути ці аргументи нездоланим каменем спотикання? Релігієзнавець не пояснює, якою ж має бути наша світська освіта, щоб, крім навчання, ще й виховувала людей іншої якості, чесних і відповідальних, здатних жити в умовах свободи, дотримуючись законів. Чи можна без релігії виховати таких людей? Посилання ж на те, що живуть серед нас інші нації, видається недоречним, бо йдеться передусім про виховання українців в Україні, а інші таки краще дбають про виховання своїх дітей. І до того ж не чекають на зміни у законодавстві.

Переконують нас, що шлях України лежить до Європи, що варто б врахувати досвід Європи й у вихованні дітей. Хоча насправді українцям слід шукати себе не в Європі, а в Україні, тобто повертатися до власних виховних джерел. У статті “Релігія у школі — стандарти Ради Європи” (“Дзеркало тижня”, № 21 за 2006 р.) наведені дані порівняльного дослідження практики релігійної освіти в середніх школах у різних країнах європейського континенту. З десяти країн, що стали об’єктами дослідження, у п’яти (Великобританія, Данія, Греція, Німеччина, Грузія) вивчення релігії в школі є обов’язковим. При цьому у перших трьох релігія в школі є офіційною, а у двох других визнано тяжіння до якоїсь однієї

ХРИСТИЯНСЬКА ЕТИКА — НЕОБХІДНІСТЬ ЧИ КАМІНЬ СПОТИКАННЯ

релігії. Ще дві країни — Італію та Іспанію — визнано такими, в яких досягнуто певного компромісу з релігійними представниками. В Іспанії, до прикладу, кожен школяр від 6 до 16 років щотижня зобов’язаний півтори години приділяти релігійній освіті. Лише три країни з десяти є практично світськими (Франція, Туреччина, Азербайджан). Проте масові заворушення у Франції в 2005—2006 роках змушують уряд замислитися над зміною своєї позиції. Висновок Ради Європи: *релігію в школі вивчати потрібно*.

Україна не хоче, мабуть, залишатися таким собі атеїстичним реліктом в очах світу і тому мусить змінювати вектор своїх зусиль і щодо релігійного виховання. На виконання доручення Президента Міністерство освіти і науки України видало наказ № 437 від 26.07.2005 року “Про вивчення у навчальних закладах факультативних курсів з етики віри та релігієзнавства”, відповідно до якого створена спеціальна комісія для розроблення програм цих курсів. У листопаді минулого року представники християнських церков узгодили концепцію викладання “Основ християнської етики”, але вже цього року (14.06.06) Міносвіти і науки затвердило “Концептуальні основи предмета духовно-морального напрямку в загальноосвітніх навчальних закладах”. Концепція пропонує для вивчення предмети трьох напрямків: загальнофілософська етика, основи християнської етики й основи релігійної етики, і з 1 вересня батьки зможуть вибирати, яку з трьох дисциплін будуть вивчати у школі їхні діти. Чи батьки справді зможуть вибирати і як будуть організовані заняття, якщо виявиться, що діти одного класу, до прикладу, поділяться на три напрямки, а кільком дітям із родин атеїстів батьки взагалі не дозволять

вивчати жодного з цих предметів — цього не знає сьогодні ніхто.

Неможливо передбачити наступні кроки соціалістичного Міністерства, якому “християнська етика” не до вподоби. Та чи й варто постійно оглядатися на Міністерство. Принаймні у Києві думають інакше. З 1 вересня 2007 року в ста київських школах буде введено новий предмет “Християнська етика в українській культурі”. Відповідний указ Головного управління освіти і науки Київської міської держадміністрації вже завізував заступник мера з гуманітарних питань Віталій Журавський.

Що ж на заваді школам Львівщини послідовно повертатися до християнської традиції у вихованні? Чи, може, чогось іншого? Насамперед нечесності і безвідповідальності посадовців, позбавлених національної гідності й християнського сумління. Десятки закордонних програм, які так активно реалізуються в освіті під гаслом “Європа в школі”, до Європи нас не наближають. Краще б творити “Україну в школі”.

На початку 90-х Львівщина була ініціатором у запровадженні предмета “християнська етика” в загальноосвітніх навчальних закладах. Тут створювали першу програму і перший методичний посібник (1997), започатковували курси для вчителів, а обласна рада ухвалювала перші рішення.

У 1996 при обласному управлінні освіти була сформована комісія з питань християнської етики. Найвагоміший результат її роботи: дві Програми “Християнська етика для 1—11 класів”, створені у 1997 та 2004 роках на громадських засадах. Від самого початку комісія трималася на ентузіазмі людей. Щоразу знаходяться ті, що ініціюють засідання, пишуть тексти заяв чи звернень, якими турбують чиновників. І так уп-

родовж 10 років. Обласна влада жодного разу не виділила коштів на створення програм, посібників, підготовку вчителів. Якби не допомога церкви, то не було б кому навчати педагогів.

Рішенням Львівської облради від 30.06.2005 року № 382 постановлено: у кожному класі загальноосвітньої школи виділити одну годину щотижнево на вивчення “християнської етики”, запровадити заняття з християнського виховання у дошкільних навчальних закладах, розробити систему українського виховання на християнських засадах із відповідними виховними програмами. Але ж рішення насправді не виконується. В деяких школах християнська етика вивчається факультативно, й то 1 годину на два тижні. Вчителі не забезпечені методичними посібниками. Кваліфікація багатьох педагогів не надто висока, бо навчати дітей має не будь-хто, біолог чи математик, якого “довантажують годинами”, а людина з ґрунтовними знаннями, до того ж “особлива”, що має в серці іскру Божу. В іншому разі відбувається профанація релігійного предмета. Але стан викладання ніхто не аналізує, бо Головне управління освіти і науки не має у своєму штаті спеціаліста, який би відповідав за цю ділянку роботи.

10 років Педагогічне товариство ім. Г. Ващенко наполягає на створенні цілісної системи національного виховання молоді, дотримуючись думки, що повернення школи до християнства не може обмежуватися лише викладанням одного релігійного предмета. 10 років говорять про кризові явища не тільки у впровадженні християнської етики, а й в освіті загалом. Та влада, що часто імітує “бухливу” діяльність, скеровує багатозначні погляди “нагору”, звідки нібито й перепопи.

Отже, боротьба за українську християнську Україну не припиняється.

● **Оксана ГЕНТОШ**, голова Львівського педагогічного товариства ім. Григорія Ващенко

ВЧИТЕЛЬКО МОЯ

НАРОДЖЕНА, ЩОБ ДЛЯ ІНШИХ ЖИТИ

Наталія Черкач причетна до історії і культури Буковини. Вона написала 300 статей на краєзнавчу та літературно-публіцистичну тематику, видала 33 книги і брошури. Серед них великою популярністю користуються роботи: “З історії молодіжного руху на Вишниччині”, “Книга для читання з історії Буковини”, підручники “Історія рідного краю”, “Оповідання з історії”, хрестоматія з історії Буковини у двох частинах, “Збірник задач і вправ з правознавства”, “Короткий нарис Чернівецького обласного інституту післядипломної освіти” (у співавторстві з В. Федорак), “Становлення і розвитку освіти Буковинської Гуцульщини”.

Маючи величезний досвід викладацької роботи, Н. І. Черкач виробила власний стиль, її справедливо зараховуємо до еліти вчителів України. Життя Наталі Черкач багате на цікаві події і творчу роботу. Вона часто читає лекції на курсах вчителів-істориків у Чернівецькому обласному інституті післядипломної освіти.

Наталія Іллівна вперше в районі організувала етнографічний музей у с. Черногузи Вишницького району Чернівецької області, де зберігають скарби, зібрані педагогом разом із учнями місцевої школи. За роки її педагогічної діяльності понад 150 учнів стали призерами-переможцями районних, обласних, всеукраїнських олімпіад з історії та правознавства. Вона — переможець і призер районних та обласних конкурсів “Учитель року—96”, “Учитель року—99”.

Найбільше багатство Наталі Іллівни — безмежна любов до дітей. Чимало зусиль доклала вчителька, щоб стати такою як є: працювала піонервожатою у Вишницькій СШ № 1, потім директором Вишницького районного будинку піонерів, викладачем історії та українознавства Черногузівської СШ, а сьогодні вона заступник директора з науково-методичної роботи Вишницької гімназії.

Природа подарувала їй душу, багату на талант. У житті вона щира й відверта, її розум і тепло зігрівають усіх. Тому і йде Наталія Іллівна зі своїми творами на суд до читачів, студентів, учнів. Щиро радіє від добрих слів, мудрих порад фахівців, які щедро відгукуються про її надбання.

Вечорами наодинці пише вірші для дітей і про власне життя. Ясніє на душі, бо вдома її завжди чекають найдорожчі люди — мама, донечки і внук. А казок, написаних нею, близько трьох тисяч, і всі вчать любові, взаєморозуміння, мудрості й добра — то неоціненні істини, на яких тримається людське життя.

За високі показники в роботі нагороджена Знаком “Відмінник освіти України” (2000 р.), лауреат освітнянської премії ім. О. Поповича (2001 р.), районних премій ім. Ю. Федьковича (1999 р.) та літературною премією ім. І. Бажанського (2003 р.), літературно-мистецькою ім. Гараса (2005 р.), грамотами: Чернівецької обласної та Вишницької районних рад, управління освіти, Міністерства освіти України. Вона представлена на присвоєння звання “Заслужений вчитель”. Та з незрозумілих причин це заслужене тяжкою працею звання, яке їй давно присвоїли учні й батьки, формально не узаконила влада.

Можемо сміливо стверджувати, що незвичайний талант Наталі Іллівни Черкач впливається чистим джерелом у педагогічну й літературно-мистецьку скарбницю України.

● **Г. БЕРНИК**, голова Вишницького міського осередку “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка;
О. ГРІБОВИЧ, голова Вишницького районного відділення Союзу Українок, депутат районної ради

ЗАУВАЖЕННЯ

МОВНІ ТОНКОЩІ

До редакції нашого видання надходять різні листи. Примітно, що читачі не лише долучаються до обговорення проблемних матеріалів, а й уважні до наших публікацій.

Шановна редакціє, я, давній читач і поціновувач вашої газети, пишу цього листа, спонукований бажанням долучитися до справи збереження і розвитку українського слова, яку проводить газета.

Не хочу зараз викладати свої міркування, неспокої, сумніви та надії, пов’язані з долею та перспективою рідної мови, бо зайняли б вони не один день і не один аркуш; натомість мушу зробити зауваження щодо якості друкованого вами матеріалу.

У ч. 37 (362) за 14—20 вересня 2006 р. двічі натрапив на явну “халтуру”. У матеріалі “Ліміт помилок ми з вами давно вичерпали” і “Мазепа-фест” новий формат” неправильно вжито слово “вшент”. “Вшент” можна розбити ворога, розтрити шось, зруйнувати і т. ін., натомість “заповнити залу” чи “заполонити співоче поле”, а також налити келих, відро, бочку та ін. можна “вшерть” — у розумінні “вдосталь”, “по вінця”, “переповнити” тощо.

Уявляєте, якби молодь, яка насправді **вшерть** заповнила співоче поле, “вшент”... те поле

знищила? Або Олесь Гончар вишов би на сцену у “вшент” (або дошенту) зруйнованій залі Київської політехніки.

Але першим на очі потрапляє слово “вшент” і під час читання тексту виникають хибні асоціації.

Щось подібне до того, коли чуєш із телевізора репортаж, як “...українське судно було захоплене піратами”. Правда, ця ситуація більше комічна, бо судно (з наголосом на “о”) означає посудину, спеціально пристосовану за формою, аби лежачі хворі могли справити у неї свої природні потреби. Натомість корабель, який плаває в морі, можна ще інакше назвати “судном” (з наголосом на “у”).

Було б смішно, якби не було так гірко і боляче, що мову українську топчуть, примітивізують, зневажають ті, хто, за своєю професією, зобов’язаний володіти нею досконалим.

Прошу сприйняти це зауваження не як злісне критиканство, а як щире бажання, аби ваша газета й надалі була світоцем української думки та українсько-го слова у нашому “ненашому” захарашеному чужинецьким сміттям інформаційному просторі. Маю думку, що “Слово Просвіти” повинно бути ідеальним із погляду граматики, лексики та інших аспектів мови і мовознавства, бо на те ви є СЛОВОМ ПРОСВІТИ.

● **Василь ВОВЧАНСЬКИЙ**, м. Рівне

ПЕРЕМОЖЦІ

ПРЕМІЯ З ТОРОНТО ВЧИТЕЛЯМ КРИМУ

Попри шалені атаки російських шовіністів різного ґатунку позиції українців на теренах Криму поступово зміцнюються. Систематично зростає зацікавленість до української історії, культури, мови. Зусиллями громадськості проводяться різноманітні конкурси.

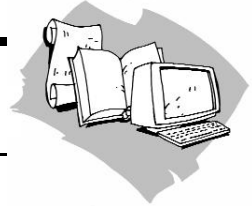
Нещодавно були підведені підсумки конкурсу на здобуття премії імені світлої пам’яті Анни та Петра Патик, уродженців Львівської області. Кошти для премії та грамоти надав їхній син Богдан, який мешкає в м. Торонто.

Першу премію отримала Ольга Мельник, учителька початкових класів ЗОШ № 43 м. Сімферополя, другу — Тетяна Малишева, вчитель

української мови та літератури ЗОШ с. Табачне Бахчисарайського району, третю премію отримала Галина Качула, вчителька української мови та літератури НВК “Школа-гімназія” № 25 м. Сімферополя.

Нагородження відбулося в редакції газети “Кримська світлиця”. Переможців вітали Віктор Качула, редактор газети “Кримська світлиця”, Андрій Щекун, директор громадської організації “Український дім”, Олександр Польченко, редактор української редакції ДТРК “Крим”, учні студії “Світанок”, керівник Алла Петрова.

● **Сергій САВЧЕНКО**

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проекту Закону «Про українську мову як державну мову України»

1. Обґрунтування необхідності прийняття Закону

Стаття 10 Конституції України проголошує, що державною мовою в Україні є українська мова. Водночас Конституцією не уточнюються вимоги щодо характерних особливостей практичного використання української мови як державної мови України. Не визначені обов'язки органів державної влади і місцевого самоврядування щодо збереження, підтримки і розвитку державної мови України. Основою державної мови України є сучасна літературна українська мова. Поняття українська мова і українська мова як державна мова України не тотожні. Призначення української мови як державної мови України полягає в тому, щоб забезпечити обмін інформацією між громадянами країни в усіх сферах суспільної діяльності. Українська мова як державна мова України необхідна для здійснення однакового висловлення державного управління, для більш ефективного реалізації законних прав і інтересів кожного громадянина країни.

2. Цілі і завдання прийняття Закону

Закон “Про українську мову як державну мову України” має на меті визначити обов'язки органів влади, обов'язки посадових осіб на території України щодо української мови як державної мови в Україні, а також відповідні права громадян у галузі використання української мови як державної мови України.

3. Загальна характеристика і основні положення Закону

Законопроект “Про українську мову як державну мову України” уточнює статус української мови як державної, визначає норми і матеріальні носії та джерела державної мови України, якими є словники, рекомендації і роз'яснення, сучасні літературні загальноприйняті стандарти української мови, визначає сфери застосування державної мови, закріплює за органами державної влади право на пред'явлення кваліфікаційних вимог до посадових осіб відносно рівня знання і володіння українською мовою, визначає державні гарантії підтримки і захисту української мови як державної мови в Україні.

4. Стан нормативно-правової бази у даній сфері правового регулювання

Проект Закону “Про українську мову як державну мову України” базується на Конституції України, законах України “Про мови в Україні”, “Про освіту”, “Про рекламу”, інших нормативних правових актах України.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Для реалізації законопроекту не передбачається особливих статей витрат із державного бюджету або з інших фінансових джерел. Заходи щодо підтримки і розвитку мови, передбачені цим законом реалізуються в межах бюджетних призначень, визначених Законом України “Про Державний бюджет України”.

6. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків прийняття Закону

Закон сприятиме консолідації зусиль органів державної влади щодо забезпечення реалізації прав громадян у галузі використання української мови як державної мови України, робить державну мову зручним і універсальним засобом реалізації прав і свобод громадян, дозволить зробити їх системними і організованими, враховувати в своїй діяльності і забезпечувати пріоритети державної мовної політики.

ПРОЕКТ

Даний закон спрямований на забезпечення функціонування української мови як державної мови України на всій території України, а також на забезпечення права громадян України на користування українською мовою як державною мовою України.

Стаття 1. Українська мова як державна мова України

1. Українська мова має статус державної мови на всій території України.

2. Статус української мови як державної мови України передбачає обов'язкове використання української мови у сферах, які визначені цим Законом, іншими законами та нормативними правовими актами України, її захист і підтримку, а також забезпечення прав громадян на користування українською мовою як державною мовою України.

Стаття 2. Законодавство України про українську мову як державну мову України

Законодавство України про українську мову як державну мову України базується на Конституції України і складається із цього закону, інших законів і нормативних правових актів України.

Стаття 3. Норми української мови як державної мови України

1. Норми української мови встановлюються у словниках української мови. Порядок затвердження словників української мови як загальнообов'язкових довідкових посібників для використання української мови як державної мови України, а також порядок офіційного видання цих словників визначається Кабінетом Міністрів України.

2. Під час використання української мови як державної мови України не допускається вживання образливих слів щодо раси, національності, професії, соціальної категорії, вікової групи, статі, мови, релігійних, політичних та інших переконань громадян, вживання нецензурних слів і виразів, а також іншомовних слів і словосполучень за наявності відповідних аналогів в українській мові.

Стаття 4. Сфери використання української мови як державної мови України

1. Українська мова як державна мова України підлягає обов'язковому використанню:

— у діяльності єдиного органу законодавчої влади в Україні — Верховної Ради України, вищого

ЗАКОН УКРАЇНИ Про українську мову як державну мову України

органу виконавчої влади — Кабінету Міністрів України, центральних органів державної виконавчої влади, органів виконавчої влади в областях і районах, містах Києві та Севастополі, органів місцевого самоврядування, державних і регіональних організацій, включаючи ведення в них діловодства, а також у назвах вказаних органів і організацій;

— під час підготовки та проведення виборів в Україні;

— у конституційному, цивільному, кримінальному, адміністративному і господарському судочинстві і діловодстві, за винятком арбітражного вирішення спорів, які виникають у сфері міжнародної торгівлі, в судочинстві місцевих судів та в інших судах системи загальної юрисдикції України;

— для офіційного опублікування текстів законів та інших нормативних правових актів, які приймаються в Україні, а також міжнародних договорів України;

— у взаємовідносинах між центральними та місцевими органами державної влади і органами місцевого самоврядування;

— у взаємовідносинах України з іноземними і міжнародними організаціями, які діють на території України;

— під час здійснення місцевими органами державної влади і органами місцевого самоврядування міжнародних і зовнішньоекономічних зв'язків;

— у взаємовідносинах центральних і місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування, державних і регіональних організацій з громадянами України, іноземцями і особами без громадянства, а також з організаціями і громадськими об'єднаннями;

— у сфері виробництва та системи послуг;

— у географічних назвах і для оформлення дорожніх знаків;

— для оформлення бланків документів, які засвідчують особу громадянина України, за винятком випадків, передбачених законодавством України, бланків свідоцтв про державну реєстрацію актів громадянського стану, документів про освіту, які видаються навчальними закладами, що мають державну акредитацію, інших документів, оформлення яких у відповідності до законодавства України здійснюється державною мовою

України, під час оформлення адрес відправників і отримувачів телеграм і поштових відправлень, а також бланків поштових переказів, що пересилаються на території України;

— в діяльності загальноукраїнських, регіональних і місцевих організацій телерадіомовлення, редакцій загальноукраїнських, регіональних і місцевих періодичних друкованих видань, за винятком організацій телерадіомовлення і редакцій періодичних друкованих видань, спеціально організованих для мовлення або видання друкованої продукції іншими мовами;

— в інших сферах, визначених законодавством України.

2. Вживання поряд із державною мовою України інших мов встановлюється законодавством України.

3. У випадку вживання на рівні з державною мовою України іншої мови, текст українською мовою повинен бути розбірливим і виконаним у такому ж форматі, як і текст іншої мови і за своїм змістом повністю відповідати тексту іншої мови, якщо інше не встановлене законодавством України.

4. Норма пункту 3 даної статті не поширюється на офіційно зареєстровані назви або фірмові найменування, а також на товарні знаки.

Стаття 5. Захист і підтримка української мови як державної мови України

З метою захисту і підтримки української мови як державної мови України органи державної влади України:

— забезпечують функціонування української мови як державної мови України на всій території України;

— розробляють і приймають нормативні правові акти, розробляють і реалізують цільові програми, спрямовані на захист, підтримку і розвиток української мови як державної мови України;

— вживають заходи, спрямовані на забезпечення прав громадян України на користування українською мовою як державною мовою України;

— вживають заходи щодо удосконалення системи освіти і підготовки спеціалістів у галузі української мови;

— сприяють вивченню україн-

ської мови за межами України;

— здійснюють контроль за дотриманням законодавства України про українську мову як державну мову України;

— вживають інших заходів для захисту і підтримки української мови як державної мови України.

Стаття 6. Забезпечення права громадян України на користування українською мовою як державною мовою України

1. Забезпечення права громадян України на користування українською мовою як державною мовою України передбачає:

— здобуття освіти українською мовою у державних і комунальних освітніх установах;

— отримання інформації українською мовою від вищих, центральних та місцевих органів державної влади України, органів місцевого самоврядування, а також від державних і комунальних організацій;

— отримання інформації українською мовою через загальноукраїнські, регіональні і місцеві засоби масової інформації. Це положення не поширюється на засоби масової інформації, які спеціально утворені для мовлення або видання друкованої продукції на інших мовах, а також іноземними мовами.

2. Особам, які не володіють державною мовою України, в процесі реалізації та захисту їх прав і законних інтересів на території України, у випадках, передбачених законами, забезпечується право на користування послугами перекладача.

Стаття 7. Відповідальність за порушення законодавства України щодо використання української мови як державної мови України

Прийняття законів та інших нормативних правових актів, спрямованих на обмеження використання української мови як державної мови України, а також інших дій, які перешкоджають здійсненню права громадян на користування державною мовою України, тягне відповідальність, встановлену законодавством України.

Стаття 8. Введення в дію даного закону

1. Даний закон вступає в силу з моменту його офіційного опублікування.

2. Запропонувати Президенту України і доручити Кабінету Міністрів України привести свої правові акти у відповідність із даним законом.

ГОЛОВИ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ В. ОНОПЕНКУ

Шановний Василю Васильовичу!

Центральне правління Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка обурене рішенням Апеляційного суду міста Києва, яким скасована постанова Кабінету Міністрів України про обов'язкове дублювання, субтитрування чи озвучення іноземних фільмів українською мовою.

Рішення Апеляційного суду м. Києва носить політичний характер і спрямоване антизаконно тільки на захист однієї російської нацменшини в Україні.

Посилання на Європейську Хартію регіональних або міноритарних мов є лукавим, бо у преамбулі чітко записано, що **“захист і підтримка регіональних або міноритарних мов не повинні здійснюватися на шкоду офіційним мовам”**.

Державна мова об'єднує народ, як це має місце у всьому світі, а тому титрування чи переклад фільмів державною є обов'язковим. Ухвала суду м. Києва про фактичну заборону української мови у ЗМІ в державі Україна — це ганьба, якої ще не знав світ.

Враховуючи викладене, Центральне правління Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка вважає, що рішення Апеляційного суду міста Києва поставлене всупереч Основному Закону України — Конституції України.

Голова Товариства
Павло **МОВЧАН**

КОМЕНТАР ПАВЛА МОВЧАНА

Усім зрозуміло, що тільки з прийняттям закону про українську мову як мову держави можливий її реальний захист. Російська Дума давно прийняла закон про статус російської мови як державної. Його підтримав президент, схвалили обидві палати. Ми хочемо припинити будь-які спекуляції на мовну тематику. Саме тому група депутатів Верховної Ради минулого скликання, до якої входив Павло Мовчан, розробила новий законопроект про державну мову в Україні. За основу взято закон, прийнятий Російською Думою. В основних параметрах ці закони збігаються. Але Росія є федеративною державою, а Україна — унітарною, тому цей закон є важливішим для України.

Але тоді його не прийняли, тому що голова Верховної Ради Литвин, група “Регіони України” фактично відкинули проект закону і використали мовне питання під час виборів.

Ми всі усвідомлюємо, що такий закон конче необхідний. Тому ми, а це передовсім товариство “Просвіта” і члени його правління, зокрема професори І. Юшук, О. Пономарів, А. Погрібний,

звернулися до Президента з пропозицією підтримати його.

Сподіваюся, що це може бути поштовхом для того, щоб Президент запропонував цей законопроект від свого імені як першочерговий для ухвалення його Верховною Радою. Тільки тоді буде покладено край усім спекуляціям, які мають місце на мовному ґрунті.

Тільки тоді буде покладено край зневажанню конституційної норми, в якій чітко зафіксовано статус української мови як державної. Тоді не буде різночитання, різнотрактування.

Цей закон, який ми пропонуємо, важливий ще й тому, щоб підбити риску під періодом посилення на Конституцію. Тоді не буде потреби її перегляду, спокуси її ревізії тими, хто не хоче самостійної України, хто не хоче української держави, хто не хоче української мови, українського суспільства.

Це захистить нас від багатьох речей. І буде відправним моментом у новому процесі, коли ми скажемо: спекуляції закінчилися, є закон і ми всі маємо його дотримуватися.

Тепер ми цей законопроект надсилаємо на адресу Президента і сподіваємося, що він буде підтриманий.

ПРАВО НА МОВУ

За останнім переписом населення в Комсомольську Полтавської області мешкає 77, 7 % корінних українців, близько 10 % етнічних росіян, близько 6 % етнічних білорусів, решта — представники інших етносів.

Та ось приватний підприємець Оксана Збігнєва, до речі, раніше вчитель української мови та літератури, заснувала газету “Телеэкспресс-плюс”.

При реєстрації цієї газети визначено мову видання українську й російську. Отже, за умовами ліцензування мали б видаватися дві газети — українськомовна й російськомовна. А газета виходить лише російською, що суперечить вимозі свідоцтва про реєстрацію. Щоправда, інколи газета вміщує українськомовні матеріали окремих авторів.

За ст. 1 Конституції України наша держава є правовою. За ст. 3 Основного Закону України утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов’язком держави. Статті 21, 24 цього Закону визначають, що усі люди рівні у своїх правах і мають рівні конституційні права. Отже, засновник і видавець газети мав би зважити на ці конституційні норми й видавати газету українською. Та підприємець Оксана Збігнєва не зважила на цю правову засаду й видає газету лише російською мовою.

Розглядаючи мій позов проти засновника й видавця газети Оксани Збігнєвої щодо поновлення мого права на українську мову в цій газеті, суддя Комсомольського міського суду Віталій Крикливий у жовтні цього року всупереч конституційним вимогам іменем держави Україна відмовив мені в поновленні мого права на українську мову в цьому виданні.

Опитування проводилося серед студентів І–V курсів НТУУ “КПІ” у березні–травні 2006 р. Кількість опитаних — 1672. Загальна кількість студентів стаціонару близько 36 000.

Опитування провели професори, доценти, викладачі НТУУ “КПІ” — члени “Просвіти” ім. Т. Шевченка

Зауваження: сума відсотків у межах певної позиції не дорівнює 100 %, бо деякі студенти обирали з запропонованих більш ніж одну відповідь.

У дужках для порівняння наведено відсотки загальноукраїнського опитування студентів 2005 р., у якому загальна кількість опитаних становила 2 556.

1. Українська мова для Вас є: рідною 65 % (74 %); мовою офіційного спілкування 33 % (23 %); інша відповідь 5 % (3 %).

2. Чи змінилося, на Вашу думку, ставлення молоді до української мови протягом останніх 3-5 років: докорінно поліпшилось 9,5 % (15 %); є зміни на краще, але незначні 55 % (63 %); залишилось без змін 18 % (14 %); погіршилось 15 % (5 %).

3. Для піднесення соціального престижу української мови студенти вважали б за потрібне запровадити такі заходи: збільшити кількість годин для ґрунтовнішого вивчення української мови та українознавчих предметів 18 % (30 %); поліпшити якість та збільшити кількість навчальної літератури українською мовою 58 % (3 %); збільшити кількість позалекційних українськомовних заходів 21 % (27 %); збільшити кількість українськомовних Інтернет-сайтів 29 % (7 %); інша відповідь 10 % (3 %).

4. Як би Ви аргументували потребу вивчення української мови? Щоб бути по-європейськи освіченою, культурною людиною

Відомо, що мовне питання в Україні розв’язував Конституційний Суд України, який, зокрема, ухвалив: “Положення частини першої статті 10 Конституції України, за яким державною мовою в Україні є українська мова, треба розуміти так, що українська мова як державна є обов’язковим засобом спілкування на всій території України у здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування (мова актів, роботи, діловодства, документації тощо), а також інших публічних сферах суспільного життя, які визначаються законом (курсив мій. — Г. Ш.)”.

СУД ЗНУЩАЄТЬСЯ ІЗ СОЛОВ’ІНОЇ

Цей суддя “уважно” поставився до другої частини конституційної 10-ої статті, де йдеться про вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України. І йому байдуже, що Основний Закон України пріоритет в утвердженні мовної політики надав саме українській мові як мові титульної, державотворчої нації.

Чинний закон про мови містить норми, що допускають таке використання мов національних меншин *поряд із використанням державної мови лише у місцях їхнього компактного проживання* (вимога ст. 9 Закону України “Про телебачення і радіомовлення”). Російська нашменшина на теренах Комсомольська не становить більшості. Та Комсомольський міський суд “обминув” і цей факт. Гадаю, свідомо.

Отже, випуск газети “Телеэкспресс-плюс” у Комсомольську ро-

40 % (47 %); щоб відчувати національну ідентичність 65 % (41 %); щоб мати перспективу кар’єрного зростання 9 % (8 %); маю іншу думку 12 % (4 %).

Відповіді з графі “Інша відповідь” попередньої анкети

1. **Українська мова для Вас є:** нею спілкувалися і спілкуються мої батьки; рідної мови, но обіщаюся на русском; мова країни, в якій я живу; те, без чого не існує наша нація; люблю і поважаю, але розмовляю російською; другою рідною

СТУДЕНТСТВО І УКРАЇНЬСКА МОВА

(після російської); для розуміння спілкування інших; я розмовляю суржиком; **тягарем**; другою рідною (українець наполовину); це найгарніша мова в світі; рідною, але я не часто спілкуюся нею; однією з тих, на яких спілкуюся; мовою спілкування з українськомовними друзями; тільки в навчальному закладі; мовою, якою я спілкуюся вдома; дивлячись із ким спілкуюся.

2. Для піднесення соціального престижу української мови студенти вважали б за потрібне запровадити такі заходи: для студентів будь-які заходи безсилі; нічого не допоможе; треба починати з самоосвіти; більше неординарних людей, які могли б повести за собою молодь; видавати більше розважальної літератури, художніх творів, детективів тощо; **зробити обов’язковою у всіх закладах в Україні**; якісний переклад сучасної художньої літератури; концерти українських гуртів; підняти український кінематограф; більше української доступної рок-музики; **зобов’язати політиків розмовляти тільки українською мовою**; засоби масової інформації — українською мовою; розповсюджувати серед молоді думку про те, що це модно; етнічні фестивалі, розва-

сійською мовою є протиправним явищем!

Суд доходить висновку, що *газета “Телеэкспресс-плюс” здійснює свою діяльність відповідно до Закону України “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні”, Закону України “Про інформацію”*. Себто, суддя підтвердив “законність” випуску газети лише російською. А відповідно до ст. 4 Закону України “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні” друковані ЗМІ *видаються державною мовою, а також можуть видаватися іншими мовами*. Газета, про яку йдеться, державною мовою, всупереч закону, не видається. Цієї

СУД ЗНУЩАЄТЬСЯ ІЗ СОЛОВ’ІНОЇ

обставини суддя “не помітив”. На підтвердження своєї “правоти” він посилається на ст. 33 Закону Української РСР “Про мови в Україні”, згідно з якою в Україні мовою офіційних засобів масової інформації є українська мова; мовою офіційних засобів масової інформації *можуть також бути мови інших національностей*. Хоч “Телеэкспресс-плюс” і не є офіційним виданням, та належно, за аналогією, застосувавши і цей закон, потрібно було б дійти висновку про те, що й цим законом зобов’язано випускати газету українською мовою.

Замість визнати право громадянина на українську мову, суд вдався до посадової есквіліристики.

Випуск газети російською мовою суперечить вимогам чинного законодавства України та є грубим порушенням прав і законних інтересів позивача і всіх етнічних українців у Комсомольську.

жальні заходи, орієнтовані на молодь; не ганьбити української мови; обмежити культурний вплив Росії; українськомовне телебачення;

3. Як би Ви аргументували потребу вивчення української мови? Тому, що мешкаю в Україні; потрібна для одержання вищої освіти; щоб відчувати єдність українського народу; чим більше мов ти знаєш, тим більше разів ти людина; щоб поставити на місце Росію, щоб таким чином шанувати наших працю-

СТУДЕНТСТВО І УКРАЇНЬСКА МОВА

рів; **що за людина, яка не знає рідної мови?**; не бачу іншого варіанта.

Коментар

1989 року в Україні було створено Товариство української мови, першим головою якого було обрано поета Дмитра Павличка. Того ж року ТУМ було створено в найбільшому технічному вищому навчальному закладі України Київському політехнічному інституті (тепер НТУУ “КПІ”). Головою став завідувач кафедри лінгвістики Юрій Васильович Гнаткевич (депутат ВР України). На момент реєстрації нас у ТУМі було близько 100 чоловік. Ми передбачали, що нас почнуть потроху смикати. Від колег можна було почути таке: “Согласитесь, что украинский в КПИ — это национализм”. Когось викликали до декана: “У нас обучаются студенты со всех республик Советского Союза, как Вы себе представляете украинский как язык преподавания? Мы потеряем этих студентов”. За-нервував партком, є чого! Заворушилися студенти. На стінах коридорів з’явилися студентські оголошення українською, та їх майже миттєво зривали зі стін; ентузіастів

висловлюю думку, що в прийнятті рішення на користь зацікавленої особи (в Україні такі дії згідно зі ст. 376 Кримінального Кодексу визнано кримінально карними), яке я вже оскаржив до Апеляційного суду Полтавської області (а раніше цей суд не поновив мого права на українську мову, про що йшлося в позові проти іншої місцевої газети; суди своїх не здають), суддя В. В. Крикливий керувався подвійними стандартами, чим зухвало проігнорував українські закони, принципи демократії та верховенства права.

У суді я спробував довести, що на підставі вимог ст. 53 Конвенції про захист прав людини, ст.ст. 29, 30 Конвенції про права дитини (а відповідачка подає матеріали для дітей, моїх онуків, чужою для них мовою) випуск російськомовної газети в середовищі корінних українців створив таку ситуацію, коли має місце *різне* ставлення відповідача до етнічних росіян і до корінних українців та представників інших національностей.

Тільки подумати, засіб спілкування краю, що дав Україні літературну мову, так упосліджувати протягом років, і годі знайти законність!

Свого часу російський письменник Іван Тургенєв сказав: “Если бы я был украинцем, я бы свое личное безразличие к своей народности считал бы за преступление. Я бы не захотел быть русским”. Це про внутрішню окупацію та про перевертнів, яким “дайош общепонятный”.

Українська мова ні перед ким не винна. Винна влада України (я свідомо не написав “українська влада”), в тому числі й судова, в знущанні з солов’їної.

● **Григорій ШВЕД**, заслужений вчитель України, Полтавська обл.

у боротьбі з українством вистачало, і зараз не бракує. З якогось приводу в руках студентського гурту український прапор, без щогли, зшиті два полотна, — завідувач кафедри вириває з рук і топче на сходах головного корпусу КПІ. Він і сьогодні завідує кафедрою, та вже його діти — опертя Майдану, і він, до речі, цим щиро пишається. Діалектика.

Дехто з тумівців викладав українською і до створення Товариства, та більшість саме цим роком датують перехід на викладання державною мовою.

Претензії до мене декан зняв після того, як я запевнила його, що така воля студентів і підкріпила це результатами анонімного опитування. А щодо студентів з інших республік, то гострота питання була знята тим, що мій студент із Грузії дуже приязно, з усмішкою привітався зі мною у присутності декана “Доброго дня, Ольго Віталіївно!” Отже, анонімі опитування щодо мовної проблематики ми в КПІ почали проводити ще 1989 року. Я зберігаю поховклі сторінки з зошитів, на яких ті відповіді. Питання я формувала так.

1) Якій мові викладання Ви надали б перевагу при можливості вибору між українською і російською? 64 % висловилися за українську, 18 % відповіли, що їм однаково, бо вільно володіють обома і 18 % висловилися за російську мову. Такий результат давав підставу переходу на українську мову викладання.

Наведу також одне з висловлювань: “Для того, щоб Україна була щасливою, необхідно політичну і економічну свободу їй дати, а не вирішувати мовне питання”. У 1989 ім було по 17—18 років, до референдуму про Незалежність було ще 2 роки.

● Підготувала **Ольга ПУГАЧ**, голова КМО “Просвіта” ім. Т. Шевченка

ОБГОВОРЮЄМО “КОНЦЕПЦІЮ...”

ЯКБИ ВОСКРЕС ІВАН ФРАНКО...

Прочитавши “Концепцію державної мовної політики в Україні”, я вирішила написати і про своє ставлення до неї, бо, на мій погляд, всі негаразди в Україні від мовної проблеми, і не можна байдуже ставитися до цього.

Чому всім громадянам України треба вивчати і знати українську мову, літературу, культуру, історію, а мову не тільки знати, а й вільно володіти нею?

Тому що нашу історію забрала собі Росія, а Україні вигадала “окраїну” і цим обманула наше покоління, щоб Україна була бездержавною; залізла в колицку України і цим розпорошила українців по всьому світі.

Через літературу українських письменників українець відродить у собі своє “я”, свою ідентичність, те, що йому дане природою, Богом. А інші нації, громадяни України, дізнаються, хто ж такі українці, і поважатимуть їх на їхній рідній землі.

Українська мова збереглася в селі. Тож треба сільських громадян більше шанувати, бо вони носії національної мови й культури, бо “не хлібом єдиним живе людина”, а й Духом нації, а він у селі сильніший.

Українська мова обов’язкова по всій Україні, у Криму також, досить уже “автономнічати”, це відкине думки про “федералізацію”, бо вони й з’явилися через засилення російської мови, через відрив українців від рідної мови, історії, культури.

Українцям випала доля бути двомовними, бо був СРСР, а тепер і росіянам чи іншим націям, які живуть в Україні, треба бути двомовними і вчити нашу українську, бо це Дух Божий України, а він для всіх, хто тут живе.

Перехід на українську мову всіх російськомовних — це справа державного значення. Бо російська мова є дестабілізуючим чинником в Україні. “Регіони” поділили Україну на схід і захід за мовною ознакою, вигадали федералізацію.

Я впевнена, що мовна Концепція давно вже необхідна в Україні й хотілося б, аби вона негайно втілювалася в життя.

● **Надія НАУМЕНКО**, м. Дніпропетровськ

ЧИТАЧ ДОПОВНЮЄ

Моя думка щодо проекту Концепції державної мовної політики в Україні така: Концепція має стати Конституцією, засадничими постулатами мови, держави, нації.

Отже, “рушаймо, браття, з огнем завзяття за Україну всі впереді!”

Розділ І. “Загальні засади” пропоную записати зі значним скороченням. У велемовності зникає суть.

Абзац 1 записати так: “Концепція державної мовної політики — це система основоположних нормативних настанов, якими мають керуватися органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Реалізація Концепції відбувається на основі ст. 10 Конституції України.

Абзац 2 опустити.

Абзац 3. “Держава забезпечує розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. В Україні гарантується розвиток мов національних меншин”. Все.

Абзац 5 опустити.

7: від слів “...Не випадково... і далі, а також абзац 8 — опустити.

9: від слів “...який стане легкого здобиччо...” і до кінця опустити.

12: від слів “...особи, що зневажають...” і до кінця опустити.

14: від слів “...що історично мешкають...” і до кінця опустити.

Розділ ІІ. “Мовна ситуація в Україні” виписаний прекрасно, але в абзац 7 слова “...своїх іпостасях...” замінити “...її функціях...”

В абзаці 8 слово “примусово” виділити заголовними “ПРИМУСОВО”

В абзаці 10 слово “старої” опустити.

В абзаці 11 слово “чужоземними” замінити словом “російськими”

Абзац 14 виділити жирним, заголовним шрифтом.

● **Микола ЛЕЩЕНКО**, старший учитель історії, відмінник народної освіти, учасник бойових дій, с. Сергіївка Софіївського р-ну Дніпропетровської обл.

Прізвище козаків Лисянських ми зустрічаємо вже в “Реєстрі усього війська запорозького”, що був складений після Зборівського договору 1649 року. В Чигиринському полку в Олив’ятинській сотні служив Василь Лисянський, у Баклицькій сотні було вже троє Лисянських: Мисько, Юрко й Дмитро. Були Лисянські й у Корсунському полку. В XVIII ст. представники однієї з гілок роду Лисянських дослужилися до старшинських рангів і отримали на кінець століття російське дворянство. Дослідник життя й діяльності Ю. Лисянського, дійсний член Російського Географічного товариства, активний культурний діяч пetersburgської української діаспори О. В. Лисенков віднайшов в архіві мореплавця в Центральному Військово-морському музеї (С.-Петербург, РФ) “Виписку” з протоколу Чернігівської дворянської комісії від 7 січня 1785 року, в якій подано доказ дворянської гідності батька Юрія — Федора Герасимовича Лисянського та його братів: предводителя дворянства Березинського повіту бунчукового товариша Даміяна та військового товариша Івана Лисянських. Батько Юрія, як зазначено в документі, “перво служив при письменних указах справах в сотенній Ічнянській канцелярії й Прилуцькій полковій лічильній комісії декілька год”. Пізніше, вже канцеляристом при Київській духовній консисторії, він обрав духовну кар’єру і 1760 р. був рукопокладений у священники м. Ніжин і 1781 року став протопопом (стара назва протоієрея, старшого священника у православ’ї, настоятеля храму), “в якому протопопському чину й нині перебуває”. Підтвердження дворянства потрібне було синам протопопу — Ананію та Юрію (Георгію), які “як усіх благородніе прийняті на службу (на навчання — *авт.*) в Морський шляхетський кадєтський корпус, де і нині знаходяться кадєтами”.

Юрій Лисянський (народився 2, за іншими відомостями — 3 квітня 1773 р.) в 13-літньому віці (1786) стає гардемарином (про долю Ананія нічого не відомо), а 1788 р. закінчує Морський корпус другим за списком. У цьому випуску був і Іван Крузенштерн (Йоганн-Антон, рос. ім’я та по батькові — Іван Федорович), із німецьких естляндських дворян. Крузенштерн був на три роки старший за Лисянського (народився 6.10.1770 р.) і закінчив навчання 29-м за списком. Цього ж року починається їхня військово-морська служба: 1789 р. вони затверджуються в першому офіцерському чині — мічмана, проходять морське бойове хрещення під час російсько-шведської війни (1789—1790), беруть участь майже в усіх головних битвах зі шведами. Дружба Лисянського з Крузенштерном, що почалася ще в Морському корпусі, тривала й надалі. В 1793 р. Лисянський дослужився до чина лейтенанта флоту і серед 16 флотських офіцерів за наказом Катерини II був направлений до Англії служити волонтером на британському флоті. Потрапив сюди і лейтенант Крузенштерн.

Усе нібито йшло заведеним порядком, на молодих офіцерів чекало непогане службове майбутнє. Проте з Крузенштерном, ще коли він воював зі шведами на кораблі “Мстислав”, трапилася подія, яка через десять із гаком років докорінно змінить його життя і життя його друга Лисянського. Річ у тім, що командиром “Мстислава” був капітан першого рангу Г. І. Муловський. На цьому місці треба зупинитися, бо воно відсилає нас до передісторії першого навколосвітнього плавання, здійсненого Лисянським і Крузенштерном.

Росія у XVIII ст. не раз робила спроби здійснити навколосвітню подорож, але на заваді стояла її технічна недосконалість у побудові необхідних морських засобів. Ще за часів Петра I уряд намагався спорядити так звану Мадагаскарську експедицію, але з цього нічого не вийшло через погану якість російських суден. Далі був проект 1732 р. навколосвітнього плавання графа М. Головіна, що теж не був реалізований. Нарешті Катерина II 1786 р. підписала секретний указ про відправку двох кораблів, які повинні були йти з Балтики до Камчатки. Командиром цієї т. зв. “Східної експедиції” мав стати досвідчений та енергійний моряк, уже згадуваний Г. Муловський. Почалися приготування до подорожі, однак восени 1787 р. надійшов новий указ, за яким експедицію відклали у зв’язку з війною з Туреччиною та очікуванням війни зі Швецією. Під час російсько-шведської війни на кораблі Г. Муловського служив Крузенштерн, якому командир “Мстислава” від-

ПЕРШИЙ У РОСІЇ НАВКОЛОСВІТНІЙ МОРЕПЛАВЕЦЬ, НАЩАДОК УКРАЇНСЬКИХ КОЗАКІВ, — КАПІТАН ЮРІЙ ЛИСЯНСЬКИЙ

5 серпня 2006 р. виповнилося 200 років від закінчення історичного вояжу шлюпа “Нева”, яким командував нащадок українського козацько-старшинського роду Юрій Лисянський. Довгий час фігура керівника плавання Івана Крузенштерна, що прийшов до Кронштадта на два тижні пізніше, 19 серпня 2006 р., затьмарювала подвиг Лисянського, котрому російські історики флоту відводили другорядну роль у спільному навколосвітньому поході. Сьогодні стало можливим сказати правду про те, хто ж перший у Росії навколосвітній морепловець. Велика заслуга в подоланні усталеного стереотипу щодо нібито провідної ролі Крузенштерна в першій російській “навколосвітці” належить відомому санкт-петербурзькому морському історіку Віталію Доценку, який 2003 року видав книжку “Міфи і легенди російського флоту”, де справедливо стверджує, що “першим завершив навколосвітнє плавання не Крузенштерн, а Лисянський. Отже, Крузенштерн був керівником цього плавання й другим навколосвітнім мореплавцем після Лисянського”.

крив план “Східної експедиції”. Невдовзі Г. Муловський загинув в Еландському бою. Думка про навколосвітню експедицію запала в серце Крузенштерна.

Юрій Лисянський, як і Іван Крузенштерн, успішно проходять військову й навігаційну практику на кораблях флоту Британської імперії, наймогутнішого тоді флоту світу. Пробувши там 5 років, Лисянський здійснив декілька морських кампаній, зокрема до рогу Доброї Надії, Південно-Східної Азії, східних берегів Північної Америки; неодноразово брав участь у морських боях із французьким флотом. Був він декілька разів і в США, жив певний час у Філадельфії, відвідав Нью-Йорк і Бостон. У Філадельфії в жовтні 1795 р. відбулася його зустріч із першим президентом США Дж. Вашингтоном. Про це він із захопленням пише в своїх (ще, на жаль, неопублікованих) щоденниках: “Президент так ласкаво обійшовся зі мною, що я до кінця життя свого мушу залишатись йому вдячним і завжди казати, що не було ще в світі видатнішого за нього мужа. Простота його життя й доброзичливість у поведженні такі, що за одну мить захоплюють й дивують почуття”. Нашадок запорожців, що свого часу створили в Східній Європі першу демократичну республіку — славу Запорізьку Січ, не міг не схилити голови перед Вашингтоном, одним із “батьків-засновників” американської демократії, згадаємо сказані набагато пізніше слова Великого Кобзаря: *О роде суетний, проклятий, / Коли ти видохнеш? Коли / Ми діждемося Вашингтона / З новим і праведним законом? / А діждемось таки колись*.

Співзвучно з цими рядками Т. Шевченка Лисянський занотовує в щоденнику: “В Америці... майже не помітна сила цивільної та військової влади, проте мені не вдалося побачити якогось безладдя, що за подібних обставин могло б відбутись у Європі, причиною цього є, без сумніву, добрі закони й моральність”. Користуючись гостинністю простих американців, Лисянському особливо сподобалися філадельфійські квакери, яких він знайшов “значно привітнішими за інших у їх ставленні до чужеземців, а що ж до жіночої статі, то вона в приязності не тільки не поступається нікому, але навіть перевершує багатьох”.

Америка зворушила молодого українця, проте морська служба на британському флоті тривала. Вправний і сміливий моряк Лисянський не ховався від небезпеки морських боїв. 1796 року під час захоплення французького фрегата “Єлизавета” він був контужений у голову. В боях і морських кампаніях

промайнули п’ять років, і в 1798 р. він повернувся до Росії. Чином капітан-лейтенанта його призначено командиром фрегата “Автроїл”. Почалася буденна служба морського офіцера мирного часу. Водночас він узявся за переклад книжки англійського мореплавця Д. Клерка “Рух Флотів”, що по виході з друку 1803 р. стала першою працею російською мовою про стратегію і тактику морських баталій. У 1802 р. за 16 морських кампаній Олександр I нагородив його орденом Святого Георгія 4-го ступеня. Перед Лисянським відкривалася блискуча кар’єра. Але чи був він людиною, яку цікавила саме кар’єра будь-якою ціною? Таких кар’єристів серед українців на російській службі вистачало. Ніби саме тогочасне життя штовхало їх на відчайдушні пошуки кращих службових місць і високих рангів.

Справді, після знищення Гетьманщини та Запорозької Січі, ліквідації українських установ і козацьких полків Україна перетворилася на звичайну провінцію імперії. Українські урядовці та козацька старшина, що отримали російське дворянство, змінили козацькі ранги на імперські “Табелі про ранги”. Шлях на верхівку владних структур був для них відкритий, чим значна частина вдало скористалася.

На кінець XVIII—початок XIX ст. українців можна було побачити не тільки на нижчих і середніх ланках російського уряду і війська, а й серед її найвищих сановників. До високих постів дійшли: О. Безбородько — канцлер і мав титул найяснішого князя, П. Заводовський — міністр освіти з титулом графа, В. Кочубей — віце-канцлер і князь, Д. Трошинський — міністр уділів та юстиції тощо. Отже, імперія потребувала талановитих і енергійних діячів, які часто втрачали усякі зв’язки з батьківщиною, забуваючи або навмисно приховуючи своє українство. Зневіра в можливість повернення козацьких часів лягала тягарем на їхні душі. О. Безбородько щодо цього писав: “Чи знаєте ви, через що дух героїства в Україні пропав? Через те, що від деякого часу місце козацтва зайняло школярство, замість давніх героїчних постатей з’явилися кар’єристи, які шукають тільки посад та відзначень”. Канцлер лукавив, бо відомо, що саме він був одним із перших, хто значно посприяв тому, що він закладає іншим, не кажучи вже про властивий йому самому шалений кар’єризм. Хіба ж не він був запеклим противником гетьманської влади і вважав окремішність українського козацького війська та виборність козацької старшини вкрай небезпечними для імперії? Коли на кінець 80-х—початок 90-х рр.

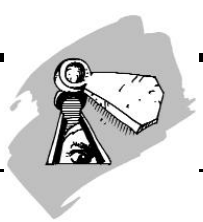
XVIII ст. в Україні знову заговорили про можливе поновлення козацького війська, а поет і громадський діяч Василь Капніст навіть підготував проект його організації, то першим, хто виступив проти цього, був О. Безбородько. Правда, Катерина II відразу зрозуміла небезпеку для себе в такому війську і попри сподівання В. Капніста і його однодумців, у січні 1790 р. призначила намісника Південної України Григорія Потьомкіна “великим Гетьманом козацьких Катеринославських та Чорноморських військ”. Однак навіть і таке вкрай урізане в своїх правах і можливостях козацтво викликало в О. Безбородька негативну реакцію. У листі до графа О. Воронцова він писав, що поновлення козацтва може “збурити свій власний народ, який пам’ятає часи Хмельницького й прихильний до козацтва. Тут створилась би військова нація і це ще тим небезпечніше, що й Малоросія (мається на увазі Гетьманщина — *авт.*) заразитиметься відразу тим самим духом, а за нею й його (Григорія Потьомкіна — *авт.*) губернія (Південна Україна — *авт.*); з цього вийшла б нового роду революція, в результаті якої, щонайменше, примушені будемо відроджувати гетьманство, дозволяти безглузді свободи та, одним словом, втрачати те, чим смиренно і тихо навечно володіли б.” Тут уже ні про якийсь “дух героїства” не йдеться, а відверто проповідується рабська психологія та національна зрада.

Юрій Лисянський не був із породи бездушних кар’єристів, він не шукав коротких і нечесних шляхів до вищих місць. І тому коли до нього звернувся Іван Крузенштерн, що повернувся, як і він сам, із англійського флоту, і вже був призначений керівником навколосвітньої експедиції, із пропозицією взяти в ній участь командиром другого корабля, він, не вагаючись, погодився. Про те, що він був широко людиною, свідчить документ першої половини XIX ст., знайдений авторами цієї статті в Російському державному архіві військово-морського флоту (в м. Санкт-Петербург, РФ). У ньому йдеться, що на момент пропозиції “Лисянський був старший за Крузенштерна чином, але з доброю душею прийняв це призначення”. У документі пояснюється, чому саме на Лисянському зупинив свій вибір Крузенштерн. Лисянський, пише невідомий автор, “служив з ним (Крузенштерном) на Англійському флоті і також був в Америці, Китаї й Ост-Індії; він визнавався зразковим морським офіцером флоту, що добре знав моря, в яких експедиції передбачалось плавати, й мав повне знання всіх удосконалень морської астрономії того часу”.

Зауважимо, що Крузенштерн не відразу добився царського дозволу на експедицію. Повернувшись із англійського флоту, він подав проект майбутньої навколосвітньої подорожі з Кронштадта на Аляску, що була, за словами В. Доценка, копією нездійсненого плану Г. Муловського. Це було в 1799 р. за Павла I, який не зацікавився проектом, визнавши його завчасним. Така відповідь віцепрезидента Адміралтейств-колегії адмірала Г. Г. Кушеля. Крузенштерн надій не втрачав і вже після вбивства Павла I подав раніше відхилений проект його синові, імператору Олександру I. Тепер він уже мав підтримку дуже важливого союзника — Російсько-Американської компанії (РАК), що була вкрай зацікавлена експедицією, яка вирішила б проблему забезпечення російських факторій у Північній Америці необхідними товарами і разом із тим підняла б авторитет самої компанії в Росії й за кордоном. Інтереси РАК при дворі лобював один із впливових акціонерів компанії, колишній гвардійський офіцер, комерсант і камергер імператорського двору, що раніше обіймав посаду обер-секретаря Сенату, Микола Резанов. Значно посприяли організації першого російського навколосвітнього плавання адмірал М. П. Мордвінов і тодішній міністр комерції граф М. П. Рум’янцева.

Далі буде.

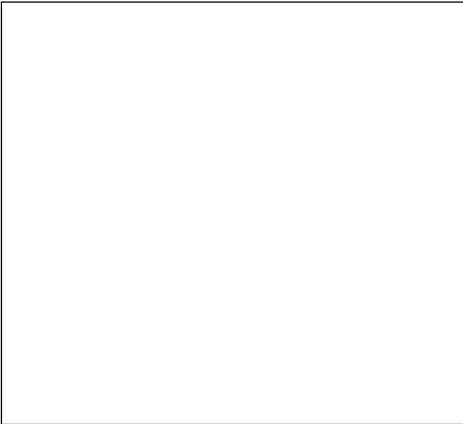
- **П. В. ГОЛОБУЦЬКИЙ**, кандидат філос. н., доцент, науковий редактор “Енциклопедії сучасної України” та “Енциклопедії Історії України”; **О. В. ЗОРЬКА**, кандидат пед. наук., доцент, перший проректор Київської державної академії водного транспорту

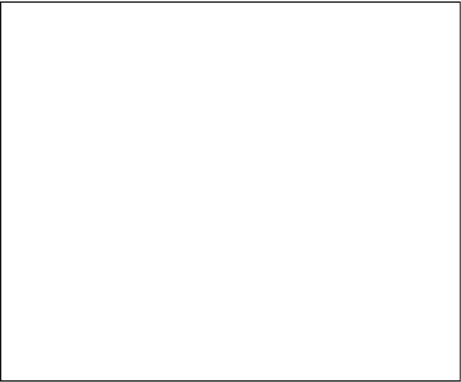
ЛИСТОПАД: БІРЮЗА

Figyzen — арабська назва каменя, від якої походить наше “бірюза”. Означає “переможна”, “даруюча щастя”. На Сході кажуть: “Нема на що покласти очі, дивіться на бірюзу”. Календар погодився. Присудив камінь небесної краси безбарвному меланхоліку — листопаду.

Людмила ДЕХТЯРЬОВА,
кандидат геолого-мінералогічних наук

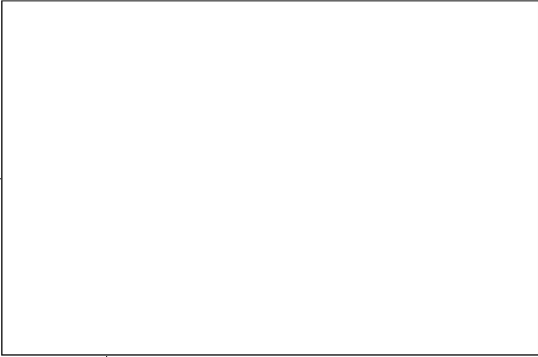

Різьблені бірюзові сережки індійської роботи. Празький музей

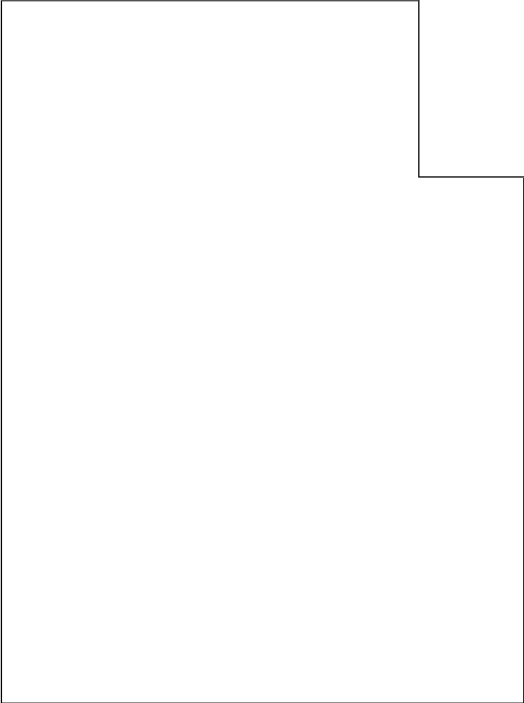

Тотемна маска ведмедя з зубами й очима із бірюзи. Північно-американське плем'я Хайда

ПРИКРАСИ ДЛЯ ЧАСУ

Браслет з бірюзою, перлинами та гранатом турецької роботи. Празький музей

Персидська різьба на бірюзі. Лондонський геологічний музей

Вивчення алгоритмів розвитку української державності, як і перших цеглинок у цій величній конструкції, слід починати в межах території сучасної Черкащини. Саме землі, розташовані по осі “Київ—Черкаси”, стали етнічною колыскою української нації, де в III ст. до н. е.—II ст. н. е. починала свій формотворчий відлік історія племен зарубинецької та черняхівської (III—V ст.) культур.

Доба Київської Русі позиціонує територію сучасної Черкащини як театр постійних військово-політичних змагань слов'янського світу з кочівницькою експансією — силою, перед якою трепетала вся тодішня Європа.

Український народ у складі Польсько-Литовської держави став активним суб'єктом відновлення і наступного розвитку власної державності, насамперед через створення передумов до появи та утвердження у соціально-верстовому статусі українського козацтва.

У цьому ключі перша половина XVI ст. явила низку добрих адміністраторів. Найвідоміші — черкаський і канівський староста Остафій Дашкович і Дмитро Байда-Вишневецький.

Відстоювання інтересів державності України не припиняється ні на мить. Так, у 1532 р. козацтво на чолі з Остафієм Дашковичем відстояло недоторканність міста Черкаси, котре за політичними імперськими планами Росії, Криму, Туреччини та Молдавії мало бути захоплене з метою руйнації військової могутності Польсько-Литовської держави і переходу частини її територій до загарбників (зокрема Київ і Черкаси планувалося передати під владу Росії).

Українське козацтво стало носієм державних ідей. Оскільки основні козацькі сили гуртувалися саме на Черкащині, то й імена багатьох провідних козацьких ватажків були пов'язані з цією землею. Тут 1678 року на території Канівського монастиря знайшов вічний спочинок Іван Підкова. Там же доживав свої останні роки Яків Шах. Із цим монастирем пов'язане й ім'я славетного Самійла Кішки, відомого своїми морськими походами на турецькі землі наприкінці XVI—на початку XVII ст.

У 1572 р. містечко Трахтемирів (нині — дно Канівського водосховища) стало столицею реєстрового козацтва: тут козаки зберігали свій військовий арсенал, суспільним коштом утримували шпиталь і монастир. Саме на Черкащині з'являються полки — Корсунський, Канівський і Черкаський, тобто маємо полкову систему, що лягла в основу адміністративно-територіального устрою України.

Будь-який край славлять люди, творять його історичний образ. Не випадково, що на той час у Суботіві (близько 1595 р.) у родині чигиринського сотника народився Богдан Хмельницький.

Чигирин стає першою гетьманською столицею українських земель з урядом новоствореної національної держави та дипломатією, що мала на меті усталення міждержавних зносин із країнами Європи і Азії.

Українська державність фактично за умов суцільного тамтешнього монархічного оточення розвивалася на засадах демократії: у різних козацьких містечках Черкащини життя облаштовувалося за принципом загальновійськових козацьких рад, зокрема у Чигирині, Корсуні та ін. Ці ради подекуди мали доленосне значення, саме тут вирішувалися найважливіші питання державної внутрішньої та зовнішньої політики. Приміром, 1667 р. на раді в Чигирині під час гетьманування Петра Дорошенка було ухвалено рішення про дотримання українських державних інтересів, а відтак і розриву союзу з Росією.

У 1664 р. територія Черкащини (Чигирин, Корсунь, Сміла та ін.) — це осередок формування таємної змови українських військових і політичних діячів з метою відновлення єдиної держави в межах Правобережної та Лівобережної України. Участь у ній узяли козацькі полковники І. Богун, І. Виговський, митрополит Й. Нелюбович-Тукальський, колишній гетьман-чернець Юрась Хмельницький та ін.

На початку XVIII ст. спроби гетьмана Пилипа Орлика відновити державність України на теренах Правобережної України шляхом здійснення військових заходів активізують населення Черкащини, яке підтримує ці наміри. В історії залишили слід сутички з

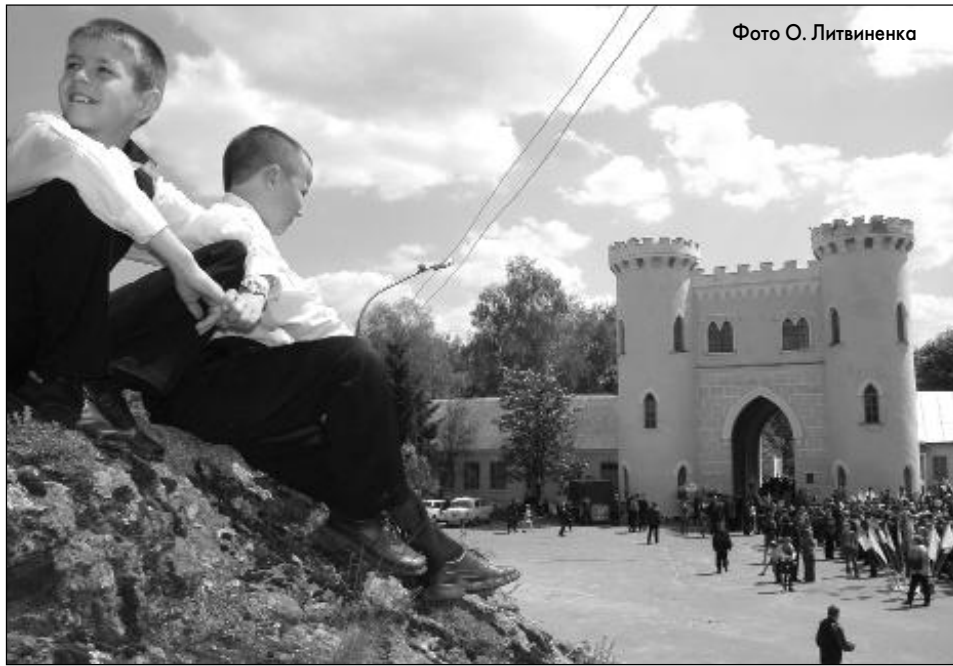

Фото О. Литвиненка

Корсунь-Шевченківська фортеця

ЯКІ Ж МИ ВСЕ-ТАКИ ПРАВНУКИ... ЧИ Й ДОСІ ПОГАНІ?

польським каральним загоном (1737 р.). 1743 року повстанці спалили панський будинок у Медведівці. У скаргах до сейму та короля (1749 р., 1751 р.) шляхта пише: селяни тікають до “розбійників”, громлять маєтки. Тож Середнє Подніпров'я аж до зруйнування Катериною II Запорозької Січі перетворюється на суцільну зону козацько-гайдамацько-селянських військових виступів, найпотужнішим із яких стала Коліївщина (1768 р.), придушена спільними діями царату та польської шляхти.

У часи чорної безпросвітної реакції Черкащина не перестає бути осередком повстань, серед яких селянське — “Чигиринська змова” (1873 р., охопило понад 50 сіл Чигиринського повіту), що мало на меті повернення магнатами козакам їхніх земель і прав та вольностей Україні. 1877 року — нова хвиля визвольного руху: народовольці починають активно залучати холодноярських селян у “Таємну дружину”, згодом викриту царатом і знищену. Серйозні селянські заворушення відбувалися тут і 1905 року, що увійшли в історію як “Чигиринські аграрні волненія”.

Однак лише під час революційних подій 1917 р. розпочався новий етап впливу Черкащини на розвиток державності України. У березні цього року на Звенигородщині в селі Гусаково місцеві селяни ініціювали створення Вільного Козацтва — організації військово-політичного характеру, котра взяла за мету оборону державності й визнавала владу лише Центральної Ради та Генерального Секретаріату. Вже до жовтня вона зросла до 60 тисяч членів. Цього ж місяця в Чигирині Вільне Козацтво провело свій загальноукраїнський з'їзд, завдячуючи вихідцям із Черкаських земель, не вщухав і серед вояків царської армії: приміром, під час Першої світової війни в 418-му Олександрівському полку солдат Іван Коваль (чигиринець) створив підпільну організацію “Холодний Яр” задля поширення серед солдатів української мови, пісень.

Під час різнобарвної інтервенції та громадянської війни на Черкащині широко розгорнувся селянсько-повстанський рух (найбільш стійкий і тривалий порівняно з іншими регіонами України — *авт.*). Козацький бунтівний дух, завдячуючи вихідцям із Черкаських земель, не вщухав і серед вояків царської армії: приміром, під час Першої світової війни в 418-му Олександрівському полку солдат Іван Коваль (чигиринець) створив підпільну організацію “Холодний Яр” задля поширення серед солдатів української мови, пісень.

І ось 1918 року “повіяв новий огонь з Холодного Яру”. Це брати Чучупаки з села Мельники (хутір Крисельці) підняли лицарів духу і хранителів козацьких вольностей на

жорстоку, нерівну і запеклу боротьбу за незалежність України.

Аж до початку 1922 року “Холодноярська республіка” наганяла жаж на окупантів і зайд. Жорстокою була розправа режиму після придушення цього всенародного руху опору. Василь Чучупака, відбиваючись від ворога, останню кулю залишив собі. На місці трагедії 28 жовтня 1995 року з ініціативи Всеукраїнського політичного об'єднання “Державна самостійність України” на в'їзді до урочища було відкрито меморіальну гранітну стелу, на якій викарбувано: “Тут, в Холодному Яру, в 1918—1922 рр. українці на чолі з отаманами Чучупаками підняли повстання за свободу українського народу. Вічна слава Холодноярським Героям!” У селі Мельники на кладовищі покоїться прах отамана Василя Чучупаки та братська могила героїв-холодноярців.

Неодмінно слід виокремити той зв'язок, що єднає з Черкащиною долі багатьох видатних особистостей — вкладників неоцінених скаргів у розвиток української духовності вже за часів відродження. Тут постає титанічна постать Т. Г. Шевченка (народився 1814 р. на Звенигородщині). Ця благодатна земля дала Україні відомому сім'ю Лебединцевих — духовних і наукових просвітників, фундаторів вітчизняної початкової школи та популяризаторів знань історії, етнографії, археології, фольклористики тощо (засновників наукового журналу “Київська старовина”).

У 1860-х рр. Смілянщиною і Корсунщиною здійснили наукові поїздки етнограф П. Чубинський та історик М. Костомаров. А у 1880—1910 рр. територія Чигиринщини, Канівщини, Смілянщини, Звенигородщини стала об'єктом інтенсивних археологічних досліджень відомого археолога О. О. Бобринського.

Родовід Грушевських, видатним вихідцем із якого був перший Президент України, історик і політичний діяч М. С. Грушевський, також переплетений із теренами Черкащини. А його троюрідний брат-священик із села Суботів на початку XX ст., після революції 1917 р., став одним із фундаторів Української Автокефальної Православної Церкви (відомий ще й низкою наукових досліджень з історії та етнографії Чигиринщини, зокрема написав працю “Гетьманське гніздо” (1912 р., про Суботів). У Чигирині 1872 року народився відомий історик, правознавець і громадський діяч Андрій Яковлев — активний учасник розбудови української державності у 1920 роках, творець Українського Вільного Університету в Празі. Помер на чужині, у США.

Лише тепер наукові праці іншого знаного у світі історика Бориса Крупницького (нар. 1894 р. в с. Медведівці на Чигиринщині, похований у Німеччині), добре відомі за кордоном (довгий час були недоступні українцям) повертаються до нас.

1918 року в Каневі деякий час керував Українською гімназією відомий учений Володимир Пархоменко. 1929 року засуджений у справі СВУ. Помер у блокадному Ленінграді.

Шевченків край, окрім генія Кобзаря, збагатив скарбницю світової культури шедеврами Івана Нечуя-Левицького, Семена Гулака-Артемовського, Михайла Старицького й Данила Нарбута.

На цій землі творив полум'яну поезію та публіцистику визначний патріот України Василь Симоненко.

Широю синівською любов'ю все життя складав подяку українській землі невтомний збирач і зберігач старожитностей, фундатор унікального хатнього музею народного мистецтва в Києві, художник, шевченкознавець — Іван Макарович Гончар, лауреат Державної премії ім. Т. Г. Шевченка, уродженець с. Лип'янка Шполянського району.

Черкащина подарувала світовій культурі ціле сузір'я видатних постатей: неперевершену співачку Діану Петриненко, і відомого кінорежисера, актора, хореографа — Василя Авраменка, і знаного бандуриста — Миколу Домонтовича, і всесвітньо відомого полігота — Агатангела Кримського, й видатного представника української академічної філософії Памфіла Юркевича, прихильника кардіоцентризму та академіка, археолога, мистецтвознавця М. Біляшівського.

Світанок свого життя на Золотонощині зустрів видатний український учений-біолог, історик, мовознавець, етнограф, філософ, перший ректор Київського університету Михайло Максимович.

Не можна обійти увагою і славетного композитора, співака і драматичного актора, автора першої української опери “Запорожець за Дунаєм” — Семена Гулака-Артемовського та чудового художника І. Іжакевича, що ілюстрував ювілейне видання “Кобзаря”, приурочене до 125-річчя з дня народження (1939 р.) Т. Г. Шевченка. А яка ще земля народжувала таких красенів, велетів духу і волі, якими були Іван Піддубний — видатний полководець II світової війни, двічі герой СРСР — Іван Черняхівський, народний комісар оборони УРСР — Василь Герасименко, генерал, селянський син — Кузьма Дерев'янко, який 2 вересня 1945 року підписував із боку СРСР Акт про безвідмовну капітуляцію мілітарискої Японії у II світовій війні.

Справедливо повертаються до нас імена репресованих митців: Івана Падалки, Кирила Гвоздика та Л. Перфещького (загинув в ув'язненні) — живописців-графіків; художниці — Оксани Павленко; поетів — Тодосія Осьмачки та П. Пилиповича (розстріляний у 1937 р.); літературознавця — С. Єфремова (загинув в ув'язненні); письменників — О. Журливої-Котової та М. Драй-Хмари (загинув у 1937 р.); письменниці, журналістки, громадського і політичного діяча — Надії Суровцевої.

Наступні віхи розвитку духовності України неможливо уявити без створення пантеону тих діячів, які зробили значний вклад своєю діяльністю і творчістю у її розвій. А відтак не втрачає актуальності й шевченківське: які ж ми все-таки правнуки... Чи й досі погані?

П'ятнадцять років незалежної України у цьому ракурсі має в підсумку жалюгідний вигляд. Тож мусимо поставити й інше питання: “Як навчить народ пишатися своїм воїстину неоціненим скарбом?”

Навчимося пишатися — позбудемося бездуховності і байдужості. Не навчимося — опинимося серед зниклих із “лиця землі” інків, майя та інших культур.

- **Олександра ВІНОГРАДОВА**, магістр державного управління, журналіст, політолог, науковий консультант проектів видавництва “Світ Успіху”; **Валерій ЛАСТОВСЬКИЙ**, кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника, професор кафедри цивільних і кримінально-правових дисциплін УАЗТ, член Українського історичного товариства

КРАПКИ НАД "І"

Свого часу в репортажі з Парижа нам показували, яку радість викликало у французів рішення МОК провести олімпіаду у Франції. Французи раділи з перемоги своєї країни, своєї нації. І ніхто, ні з-за Ла-Манша, ні з-за Алон не сичав на них: "Націоналісти!". А з якою радістю зустрічала кожна країна перемогу своєї збірної з футболу.

І це прояв націоналізму в тому значенні, в якому це слово вживається в цивілізованому світі, тобто в розумінні любові до своєї землі, свого народу і турботи про його інтереси.

Ось яке визначення дає тлумачний словник англійської мови Хорнбі: "Націоналізм. 1. Велика відданість своїй власній нації, патріотичні почуття, дії, принципи. 2. Рух за політичну і т. ін. незалежність (у країні, яка контролюється іншою)".

Дві цитати з книги М. Сенченко "Общество истребле-

ЩО ТАКЕ «НАЦІОНАЛІЗМ»?

нія" слугуватимуть ілюстрацією до цього визначення: "Герхерд Шредер виграв вибори, підписавшись під економічним націоналізмом"; "У новому тисячолітті холодну війну замінила війна патріотів кожної нації проти світового уряду, який мріє про те, щоб усі нації позбулися свого суверенітету і поступово зникли. Це війна націоналізму проти глобалізації".

А в радянській імперії націоналізмом вважалося прагнення "інородців" зберегти своє національне обличчя, свою неповторність. Це вважалося кривою і суворо каралося. Найбільше дісталося українцям. Кожний другий політв'язень —

українець. І ще й зараз це слово жахає обивателя.

Як казав Ю. Ілленко: "Спотворене в катівнях КДБ обличчя націоналізму лякає на смерть самих носіїв цього обличчя".

У книзі "Розмови про наболіле" А. Погрібний наводить визначення одного автора трьох ідеологій, основу яких складає патріотизм, велика любов до своєї землі, народу, національних традицій.

Націоналізм — активна позиція патріота щодо становлення, розвитку й оборони своєї держави в межах її кордонів.

Шовінізм — націоналізм, що "виходить за межі своєї держави з метою поневолення ін-

ших народів і загарбання чужих земель".

Фашизм — претензія окремої нації на свою біологічну зверхність над іншими народами, що для досягнення своєї мети передбачає геноцид для інших, що і здійснювали нацисти на практиці.

Із подачі П. Симоненка деякі наші співгромадяни почали ставити знак рівності між поняттями націоналізм і нацизм.

Щодо лідера комуністів, то від нього можна чекати чого завгодно після того, як він три роки тому в газеті "Коммунист" заявив, що "кримінальні елементи провозгласили незалежність України".

Дивує, що так багато громадян, які не отримують жодних подачок від Путіна, поділяють його погляди.

● **Галина САГАТЮК**, член "Просвіти", м. Іллічівськ Одеської обл.

Звертаюся до своїх ровесників (не тільки до тих "сміхунів" в автобусі). Ви не думали над тим, яке майбутнє чекає на Україну, якщо ми так добровільно шодня паплюжимо свою мову, свою культуру, свій народ, а значить, — і самих себе? Якщо занепаде мова, занепаде вся країна. А населенням такої країни легше керувати нашим "чесним" політикам. Саме такий електорат їм і потрібен. І тоді вони нас, як теля на мичці, поведуть не тільки в ЄС, а й навіть в Африку, якщо буде потрібно. Чи хочете ви такого майбутнього? Я, наприклад, ні. Тож давайте вчити українську, говорити нею, думати нею, поважати і любити її, свій народ і себе самих!

● **Настя ФЕДЧЕНКО**, с. Великоолександрівка Дніпропетровської обл.

МОВА ЄДИНА

Цей рік приніс мені досить важливу подію — я захищала честь школи і району на обласній олімпіаді з української мови та літератури. І мені було дуже прикро, коли чула з уст учасників... російську. Навіть запитання, які виникали до членів журі під час виконання роботи, вони ставили мовою північно-східного сусіда. І найголовніше — це всім здавалося абсолютно нормальним і природним.

Але хіба нормально, що в Україні, на олімпіаді з української мови та літератури я чула... російську.

Чому з української естради лунають російські пісні? Чому український КВК веде росіянин? Чому українські "кавешники" смішать нас російською

ДУМКИ ВГОЛОС УКРАЇНСЬКОЮ ПРО УКРАЇНСЬКУ

(мабуть, пристосовуються до ведучого — із ввічливості)?

А я ні до кого не пристосовувалася. І 1 червня цього року (саме в День захисту дітей), побувавши з делегацією району в Дніпропетровську на святі в нашу честь і побачивши мітингувальників біля Дніпропетровської міськради, приєдналася до них. І яке ж було моє здивування, коли я, викрикуючи "Україна для українців! Так! — українськй мові! Ні! — російській! Ні!

— брехні!" в очак "російськомовних" дніпропетровців була цілковито нормальною, а в очак наших делегатів (із українськомовних сіл) — таким собі доісторичним мамонтом. А ще більше здивувалася, коли середніх років чоловік, мешканець Дніпропетровська російською (!) сказав мені: "Девушка, а я ведь полностью с Вами согласен". А в автобусі делегати-селяни всю дорогу додому посміювалися і глузували з мене.

ПАМ'ЯТІ ДРУГА

Відійшов у вічність київський художник Віктор Шматок, так несподівано і до щемо неждано для рідних його, друзів, знайомих і земляків. Друзі та колеги пам'ятають митця як чудового майстра пейзажу, портрета, натюрмортів із квітами. Часто бачили його твори на День Києва та інші свята столиці України. Значну частку творчості художник присвятив храмовому живопису. Оздоблюючи храми, міг би ще чимало зробити, але — не судилося... Митець був у розквіті таланту, та доля неблаганна...

Народився Віктор Іванович у родині хліборобів Івана Даниловича та Ольги Митрофанівни Шматків у нелегкі повоєнні роки в давньому селі Євминці, що розкинулося на мальовничих придеснянських луках у дев'яти верстах від Остра. Щедра природа краю подарувала майбутньому художнику щире та широке вдача, талант митця. Друзі побували не один раз на малій батьківщині митця, про що згадують із вдячністю.

Поховали небіжчика за всіма християнськими звичаями на цвинтарі с. Євминки поруч із могилою батька. Земля тобі пухом, друже, Царство Небесне.

Відспівав похоронну процесію отець Іоан.

● **Микола СОМ**, художник

ВУЛИЧНИЙ ФОТОГРАФ

Спека... В місті повільно плине час, усі наче перечікують цю позначку — 30 градусів цельсія. І тільки дітлахи запам'ятають це літо в діамантах бризок фонтанів...

МИКОЛУ КОНОБРИЦЬКОГО ЗВІЛЬНИЛИ

ДОБРА НОВИНА

11 серпня 2006 року Апеляційним судом Донецької області скасовано незаконний вирок Краматорського міського суду та звільнено з-під варті директора-організатора першої Української Краматорської гімназії Миколу Миколайовича Конобрицького.

Політичний в'язень був звільнений з-під варті, однак, не дивлячись на всі докази невинності, які були в матеріалах справи, суд замінив термін ув'язнення три роки в місцях позбавлення волі на два роки умовно з позбавленням права на 2 роки займати керівні посади.

Громадські організації, які активно підтримували захист

політичного в'язня вважають цей вирок незаконним та ініціюватимуть касаційне оскарження, а також активно займуться тими особами, які сфальсифікували кримінальний процес за надуманими обставинами.

● **Марія ОЛІЙНИК**, заступник голови Донецької обласної "Просвіти"

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

ЦЕЙ ТЕРНИСТИЙ ШЛЯХ ДО ЄВРОСОЮЗУ

Ми так стрімко квапимось шляхом євроінтеграції, що забуваємо про таку просту істину: перш ніж тебе поважатимуть інші, навчися шанувати самого себе — свою мову, свою культуру, історію, своїх видатних і визначних особистостей. Наші намагання стати повноправним членом європейської родини зрозумілі й виправдані, однак не варто при цьому втрачати власного обличчя.

Напівсвідоме чи малосвідоме поклоніння всьому іноземному вже має і ще матиме той негативний вислід, що на догоду комусь губимо власну ідентифікацію. Погляньте, як заповнили наше мовлення — усне і писемне — слова іншомовного походження, які ми просто смакуємо, хизуємося ними, віддаємо їм перевагу в співбесіді. Замість міський голова — мер; замість голова облдержадміністрації — губернатор; замість Верховна Рада — парламент. Звичайно, для урізноманітнення мовлення потрібна синонімія, аби уникнути повторень. Але ж є українські відповідники цих словесних одиниць.

Не може тішити той факт, що у вітчизняному інформаційному просторі (рекламі, оголошеннях, назвах кафе, барів, кав'ярень, казино, салонів краси) перевага чомусь надається словам, які прийшли до нас із-за кордону. Ось короткий їхній перелік, які довелося побачити автору цих рядків: "Альфа", "Таверна", "Ковчег", "Ромсо", "Рандеву", "Клеопатра", "Афродіта", "Касандра", "Міраж". Цей список, звичайно, можна було б і продовжити. Видно, що власники цих закладів цікавляться і давньоримськими й давньогрецькими легендами. Але хай би краще вивчили спершу давньоукраїнську міфологію.

Вдивляючись у далекоглядні горизонти прийдешнього на шляху національного духовного відродження, варто на якийсь час зупинитися і заглянути в минуле. Вивчаючи львівську періодику часів, що передували нашій незалежності, я нарахував 12 (!) рубрик публікацій, що стосуються нашої минувшини. Ось їхній перелік: "Цікаво знати", "Стежка у давнину", "Люби і знай свій рідний край", "Карби віків", "Знайдено в архіві", "Музей у селі", "Скарби народу", "Свідчать архівні документи", "По виставочних залах", "Музеї", "З глибин віків", "По залах музеїв".

А зараз яке видання обласного рівня може похвалитися таким розмаїттям рубрик і такою увагою до історії батьківського краю?

Поважаймо свій родовід, що бере витoki з глибини віків, не забуваймо імен наших славних предків, шануймо мову своїх батьків — і тоді з нами рахуватимуться і наші сусіди, і європейська спільнота загалом.

● **Ігор БІДЮК**, с. Йосипівка Львівської обл.

ЦІКАВО ЗНАТИ

«СІДАЙТЕ» ЧИ «ПРИСЯДЬТЕ»?

У кабінетах, офісах, приймальнях державні службовці чинно кажуть: "Присядьте". Дуже рідко почуєш: "Сідайте". На моє зауваження мені пояснили: "Ви знаєте, сідайте, це ніби до біди, до криміналу, яке ще живе з радянських часів". Люди не знають, яка різниця між цими словами.

Значення цих слів знаходимо у "Словнику української мови" В. Грінченка, словнику "Наукової думки". Зрештою, є в Т. Шевченка: "Просимо сідати, будьте гостями", Б. Грінченка: "Сідайте, щоб старости сідали", П. Мирного: "Чого ви стоїте? Сідайте. Сідайте то побалакаємо" і т. д. Щодо слів присісти, "присядьте" у М. Коцюбинського: "Остап з Соломією присіли на мішках", З. Тулуб: "Настя присіла біля хати гапувати гаманець Сагайдачному", Б. Грінченка: "...по нотах, щоб присів".

Не біймося говорити слово "сідайте", воно давнє, як наша мова. Діди, прадіди, ми з вами так кажемо, коли з пошаною ставимося до людини, сусіда, родича, гостя чи подорожнього. "Присідають" хіба скраю на лаві, у танці, ховаючись за кущем.

● **Степан БОЙКО**,

ПРОБЛЕМА

— Очевидно, що в Україні шоу-бізнес не процвітає, він — така химерно-хирлява приправа з дуже запутаними правилами гри. За п'ятнадцять років незалежності наш шоу-бізнес мав би досягти якогось певного рівня, хоча б такого як у Польщі. Складається враження, що ми повністю відірвані від європейського контексту. Чому так? Є величезна кількість проблем і питань у цій галузі, які держава мала б вирішувати, але не вирішує. Дехто стверджує, що в нас узагалі ця сфера відсутня. Наявність існує кафедра менеджменту шоу-бізнесу. Чи немає тут парадоксу?

— Я частково погоджуюсь із тезою, що шоу-бізнесу в нас не існує. Образно кажучи, шоу-бізнес — це такий собі “кентавр”, складений із мистецтва й комерційної доцільності. Якщо баланс одного й другого не порушений, то цей “кентавр” уже нагадує якогось мутанта, потвору. Проблеми шоу-бізнесу в нас лежать за межами шоу-бізнесу. Тут усе залежить від стану суспільства, а його духовна складова — постколоніальна. І мистецька — також. Але процес вибіркового громадянського суспільства вже відбувається, він іде на рівні спонтанних громадських рухів, одним із яких був Майдан 2004 року. Ми здивували себе й світ. Усе це свідчить про процес розкріпачення душі, звільнення себе на рівні духовному і шлях у напрямі того, щоб наш народ став тим, ким він є насправді. Фактично це шлях до себе. І тоді є сенс існування шоу-бізнесу в Україні, тому що мистецька й духовна складова отримує сенс. Якщо прибрати мистецьку складову, то це вже буде не шоу-бізнес, а “індустрія розваг”. У шоу-бізнесі важливим чинником є масовість і популярність мистецького твору. Якщо твір стає масовим, він комерційний. І тут від мистецької складової шоу-бізнесу ми переходимо до пошанування національних цінностей. Для споживача-покупця важливо слухати саме ту музику, де звучить його мова, рідні музичні інтонації. Пам'ятаю, як говорила моя бабуся: “Іж, що дають”. Це була психологія радянської людини з її невибагливістю, повною покірністю. Саме про такий ринок мріють не лише російські та американські бізнесмени. Про нього мріють і наші бізнесмени, які байдужі до долі свого народу, які ставляться до нього як до “сировини”, з якої можна заробляти гроші. Але сподіваюся, що процес духовного оздоровлення незворотний, хоча й суперечливий. Суспільство все-таки рухається в напрямку усвідомлення своїх цінностей, своєї гідності й до пошуку своєї унікальності. Шоу-бізнес — частина культури, охоплює якийсь сегмент духовної сфери. Але парадокс шоу-бізнесу в тому, що він також спира-

Кирило СТЕЦЕНКО: «ПРОБЛЕМИ ШОУ-БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ЛЕЖАТЬ ЗА МЕЖАМИ ШОУ-БІЗНЕСУ»

Кирило Стеценко — це вихор. Вихор ідей, яскравих новацій, незвичних поглядів на звичайні, здавалося б, речі. З розрізнених фактів він миттєво створює аналітичну й струнку конструкцію явища. Він — бажаний гість багатьох радіо- й телеканалів, змістовність і переконливість його поглядів у царині сучасної культури безперечні, а харизма — заворожуюча. Він може вразити і навіть шокувати екстравагантністю, але це продумана й стильна екстравагантність. Наш гість — жива легенда сучасної української музики, відомий скрипаль, композитор, педагог. Він очолює кафедру менеджменту шоу-бізнесу в Національному університеті культури й мистецтва, а також веде активну концертну й громадську діяльність.

ється на матеріальну сферу. Іншими словами, тому, хто виробляє диски або проводить концерти, має бути вигідно це робити. Поки що, на жаль, середньомісячна заробітна платня пересічного українця не забезпечує нормального функціонування шоу-бізнесу, який у нас має не ринково-капіталістичні риси, а феодально-адміністративні. Якщо ми порівнюємо вартість одного компакт-диска, враховуючи не лише вартість носія, а й працю всіх, хто створював продукт, то його ціна мала б складати гривень 40—45. На Заході вартість диска складає десь 75—100 гривень, а це приблизно півпроцента чи процент від середньої американської зарплатні. Це означає, що якщо середня зарплата по Україні складає 700 гривень, то диск у магазині має коштувати 7 гривень... Саме стільки коштує піратський диск на базарі “Петрівка”. Але в наших магазинах ліцензійні й легальні компакт-диски коштують утричі дорожче, порівняно з тим “одновідсотковим” західним стандартом. Якщо легально продавати компакт-диски по 7 гривень, їхнє виробництво стане збитковим. І навпаки — якщо підняти ціну до вигідної позначки в 40 гривень, диски купуватимуть одиниці. Тут конфлікт між масовістю і комерційністю. Тобто головна проб-

Фото О. Литвиненка

лема нашого шоу-бізнесу — в стані українського ринку, в неплатоспроможності покупця. А покупець має бути масовим. Ось таке зачароване коло. У нас “зірки” виживають так: стаючи популярними для мас, вони стають привабливими для окремих “феодалів”, багатіїв із розряду бізнесменів чи політиків, які їм платять добрі гроші за так звані корпоративні вечірки. Цей “бренд” “зірки” привабливий для тих, хто замовляє музику для вузького кола своїх друзів. Таким чином “зірка” розвивається далі, записуючи нові пісні, знімаючи відеокліпи. Є ще одна форма утримування “на плаву”: бути жінкою, коханкою або коханцем цих людей. Але все це заперечує головну формулу шоу-бізнесу, яка засвідчує, що споживач має бути масовим, а не елі-

тарним. Важливий економічний аспект. І ще одне. Для артиста, аби стати масово-популярним, ще один бар'єр. Цей бар'єр — засоби масової інформації. Тут ми знайдемо відповідь на питання “чому не розвивається шоу-бізнес в Україні”. Річ у тім, що наші електронні ЗМІ трактують артистів як рекламодавців. Вони привчили всіх, що кожне звучання пісні по радіо або в телебаченні — це ротація реклами артиста. Виконавець сприймається як рекламний продукт, а телеканал — як організація, що надає послуги з просування його на ринок. До речі: це абсолютно незаконно і тут наявні подвійні стандарти. З юридично-правової точки зору таку тінюву схему діяльності ЗМІ дуже легко розвінчати й ліквідувати. Але цього не відбувається. І тут найбільший парадокс українського шоу-бізнесу. А відтак — не все гаразд у нашому королівстві, тому що в інших країнах, які не належать до пострадянського простору, цього немає. Там мас-медіа заробляють на рекламі, а не на артистах. У нас телеканали й радіостанції заявляють, що не будуть “крутити” молодого виконавця, тому що він невідомий, а “крутитимуть” “зірку”, тому що “зірка” підвищує рейтинг і відповідно притягує капітал рекламодавця. Але “зірка” не буде платити каналу, тому що її і так будуть “крутити” через її “зоряний” статус. Тож платити за ротацію мусить найбідніший — молодий виконавець. Причому чималі кошти, аби про нього хтось щось знав і щось чув. Без втручання держави неможливо розв'язати цей гордіт вузол. У нас є закон, згідно з яким кожна радіостанція зобов'язана транслювати не менш 50 % національного музичного продукту. У Франції франкомовний продукт складає 60 %, з яких 20 — це твори молодих і невідомих артистів. Така динамічна ротація наповнює ринок новими іменами. У нас проблема з прохідністю нових імен на ринок. Починаючи з 1998 року, в нас цей процес оновлення дуже загальмувався. Інша проблема в тому, що власники більшості крупних мас-медіа не українці, які розглядають Україну як територію для просування продукту інших країн. Ведеться така гра, аби не пускати на ринок український продукт, а якщо й пускати, то на дискримінаційних умовах. Це пояснення того, чому на українському ринку домінує російська попса. Якщо ми будемо пасивними, а держава не захищатиме свого виробника національного продукту, це загрожуватиме повним витісненням із ринку всього українського. Поки що тут домінують російські бізнесмени, але коли середня зарплата українця сягне 800 доларів, тут миттєво з'являться американці, аби проштовхувати свої інтереси.

Далі буде.

Позаторік “Вася Club” несподівано викликав справжній бум: у жоден із клубів, де грав цей гурт, пробитися було неможливо через суцільні аншлаги. Під час виступу “Вася Club” якимось шостим чуттям розумієш — усе, що відбувається на сцені, оце містеріально-кумедне шоу, безліч напівдворових, напіврок-н-рольноблюзових, напівфолькових пісень — УСЕ ЦЕ ПРАВДА. Не полишає відчуття, що весь цей вихор дотепного гумору, драм із трагедійними нотками, — то не вигадане, то все справді пережито і не має жодного стосунку до якихось високочолних рефлексій, не є наслідком свідомої стилізації “під життя без гриму”. То є життя, яким воно є, яким, власне, і живе людина на ім’я Василь Гонтарський — лідер гурту. “Якось один мій близький приятель, — згадує Василь, — подарував мені пальто. Справжнє, добротне, картате стильне англійське пальто. І ось ми йдемо з другом вулицею, а назустріч нам — Арсен Савадов і Олександр Харченко (обидва — відомі київські художники-постмодерністи — *авт.*). Арсен бачить на мені нове пальто і голосно так каже: “Дивіться — “Вася Club!” Із тієї миті я вже знав, як назвати гурт...” Ще коли пісні не мали назв і якісного аранжування, а звучали просто під гітару на кухнях і в майстернях друзів, Василя представляли саме так: “Вася Club”.

Музиканти цього гурту — випускники Донецької консерваторії, котрі вкрай серйозно ставилися до занять музикою. Саме вони забезпечили міцний музичний фунда-

ТРИ ЖИТТЯ ВАСИЛЯ ГОНТАРСЬКОГО

мент дебютного альбому “Хіпан”, названого так за однією із найпопулярніших пісень, що вже “блукала” по різних студентських тусовках на “саморізах” (так називають власноруч записані диски). Запис вони зробили дуже швидко на одній із кращих столичних студій “Крун-Рекордз” у режимі, максимально наближеному до концертного виступу, з усім можливим драйвом цілковито живого бенду. Гуртом тоді

займався Юрій Пилип, який водночас був басистом, аранжувальником Агенції “Mia” Марії Бурмаки. Успішно записавши перший диск, Гонтарський разом із Пилипом протягом року не могли викупити у студії той запис — не вистачало коштів. Допоміг новий лейбл “Максі-М”, який щойно виник і намагався укріпитися на аудіоринку. “Максі-М” був організований Юлією Міщенко — солісткою гурту

“Таліта Кум”. У Юлії не було сумніву в комерційній доцільності випуску накладу “Хіпану”. У часи, коли артисти “першої ліги” до виходу альбому прагнуть відзняти й запустити в ротачію два-три відеокліпи (а це за розмірами бюджетів дорівнює запису двох-трьох альбомів), і ще витрачають шалені гроші на супутні промоційні акції, “Вася Club” нічого такого не робить, але “циганське щастя” досить жваво працює на них. Варто було виступити Гонтарському і компанії на фестивалі “Mazepa-Фест” у Полтаві, як одразу на місцеві радіостанції посипалися заявки на пісні “Вася Club”. Куди б не потрапляли записи гурту, вони моментально отримували там популярність. Отже, чи потрібно витрачати гроші, яких немає, на “цяцьки”, які непотрібні. Навіщо життя підмінати “іллюзіоном”? У Гонтарського є свої “козири”. Передусім —

кілька хітів, які він встиг прожити. Звідси його харизма, яка або притягує як магніт, або відштовхує. Як Андрій Серeda (“Кому вниз”), Олег Лапоногов (“Табула Раса”) і частково Олег Скрипка — Василь Гонтарський має театральну освіту. Він із великою вдячністю згадує Миколу Миколайовича Рущковського — свого педагога, дружину, яку зустрів на своєму ж курсі і з якою прожив у шлюбі шість років. “Тепер

вона живе в Італії, а тоді була красунею-розумницею. Вона терпляче зносила увесь мій “рок-н-рол” із заморочками і нічного Кастанеду, але терпіння не буває безкінечним, — підкреслює Гонтарський. — Після розлучення на мене чекав вакуум. Повна порожнеча. Із нею я воював по-своєму — подорожував і мандрував. На півострові Ямал влаштувався в бригаду, якраз тоді з материкової Росії тягнули залізницю до Північного океану. Звісно ж, гітара була при мені. І були пісні. Частково ті, які грав на фестивалі “Червона Рута-91” у Запоріжжі як бард, частково — “російський рок”. Бувало, прибуваємо в селище, а там питають: А хто з вас Вася з Києва? Він класно співає... “А йшлося про весілля. Уяви собі — через брак музикантів у тій місцевості — ми грали на весіллях, і я скрізь співав своє, яке сприймали як народне...”

“Був у мене період, який я не люблю згадувати, — з боєм говорити Василь. — Моя особиста психоделічна революція. Йдеться про досвід і експерименти, які я ставив на власній психіці. Я перепробував усі види наркотичних речовин. Особливо — опіати і галюціногени. Мені навіть згадувати страшно про те, що до мене приходило й говорило зі мною. Немає слів, щоб розповісти це... Після усього я збагнув одне. Цей шлях — суцільний обман, точніше, самообман. Усе, що ми являємо собою, — це наша чиста свідомість та її зміст. Без додатків...”

У найближчий час з’явиться другий альбом, який матиме назву “Конокрад”. Цікаво, з якого життя ця історія? Невдовзі почуємо.

«ВОАНЕРГЕС»

У цього гурту небанальна музика, незвична назва, унікальний стильовий напрямок — “госпел-рок”. “Християнський рок” — ось як можна перекласти англійський термін “госпел”. У світі чимало госпел-гуртів, у нас це явище нове. Створений зусиллями двох ідеологів-музикантів (це — Геннадій Беня та Роман Макогон), гурт “Воанергес” існує шість років, активно концертує, має дебютний альбом “Вертепно”. Роман грає на клавішних, на сопілці, на екзотичному інструменті під назвою “бугай” і співає. Геннадій грає на трубі, флюгергорні, ріжку, співає. Назву взято з Євангелії. Коли Ісус вибирав учнів, Симона він назвав Петром, Іоанна і Якова — Воанергес, що в перекладі з грецької означає “Сини грому” або “Сини Енергії Небесної”. Перші три роки

пішли на пошук однодумців, наступні три — на пошук стилю. Продюсерські функції узяв на себе Влад Паламаренко. Стиль “Воанергес” кристалізувався у поєднанні потужного етнобазису з елементами арт-року, джазу й хіп-хопу. Але стрижень гурту — Християнський Дух, який просвічує кризь дотепні оригінальні тексти пісень. На питання про те, як поводитися музиканти, коли вони грають у нічних клубах, Роман відповів: “Там ми використовуємо музику як засіб, як гачок, що чіпляє увагу публіки — інколи дуже різношерстої — і навертає її до тих цінностей, які ми кладемо у свої тексти. А цінності загальнолюдські є у Священному Псалмі, у нас вони існують у вигляді притч”. Альбом “Во-

анергес” має назву “Вертепно”. Тобто музика в душі вертепу — народного різдвяного театру. Кожен трек в альбомі — своєрідна притча. Балада “Три брати” могла б називатися “Три дороги”, оскільки йдеться про три типи стосунків між людьми. Пісні “Воанергес” майже неможливо почути в радіоефірі, не кажучи про ефіри телебачення. Є на диску композиція “Золоті ворота”, написана церковнослов’янською, розповідає про Київ кожної історичної доби і сприймається як саундтрек до театральної вистави. Творче і моральне кредо “Воанергес” сформулювали в останній пісні альбому під назвою “Додому”, суть якої в тому, що окремі релігії роз’єднують людей, а духовність — об’єднує.

ПОРТРЕТ

Юрій Здоренко — колись лідер-гітарист і шоумен знаменитих “ВВ” після болісної розлуки з Олегом Скрипкою на початку 90-х створив “ЯЯЯ” — досить міцну глем-рокову команду. Гурт одразу потрапив на екрани телебачення завдяки “Таврійським іграм”, дав кілька яскравих аншлагових концертів і так само раптово зник. Через деякий час виник знову, але зовсім з іншою романтично-солодкою музикою під назвою “Індіго”. Увесь час щось “гальмувало” старт “Індіго”, внаслідок чого проект припинив своє існування. Але Юрій Здоренко підтримував сусідсько-приятельські контакти зі своїм шкільним другом Олександром Піпою — бас-гітаристом “ВВ”. Із ним Юрій грав ще до “ВВ” у хеві-металевій банді “S.O.S.”. Якось вони вдвох вирішили відновити й зафіксувати дуже давні “вешні” пісні, аби вони не забулися й не зникли. Для цього потрібен був як мінімум барабанник — ним став Вітольд Корженко, барабанник “Танка На Майдані Конго”. Однак новосторене тріо не обмежалося лише старим матеріалом, оскільки ба-

РЕЦЕПТИ БОРЩУ

Моторні хлопці з “Борщу”: Юрій Здоренко та Олександр Піпа

жання зробити щось нове не давало спокою обом музикантам. А Піпа, до речі, писав дуже фактурні гострі тексти, зберігаючи вірність

традиційній панківській естетиці “ВВ” кінця 80-х. Усе робилося виключно в режимі “наживо”: пісні аранжувалися безпосередньо на

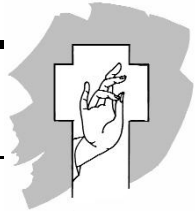
репетиціях. Точнісінько так само цей “турбо-панківський триголовий дракон” давав жару на концертах. “Борщ” за драйвом, енергетикою і світосприйняттям нагадував старе “ВВ”, точніше, “ВВ” першого глибоко-андеграундного періоду. Водночас з’явилося й щось інше: неабияка виконавська майстерність, що межує з віртуозністю, тонка іронія та безмежні буфонада й гротеск.

Відтак “третя спроба” Юрія Здоренка пробитися до свого слухача виявилася успішною. Та залишилося кілька “але”. Передусім Піпа і Корженко “прив’язані до своїх основних місць роботи”, а це означає “накладки” концертних графіків. Інше “але” — дивне, м’яко кажучи, звучання першого CD-сингла, який видав “Борщ”. Звук виявився надто електронно-комп’ютерним, що насправді суперечило живому концертному звучанню гурту. Сьогодні перше “але” ще викликає певні труднощі, та з другим покінчено на завжди: вийшов друком повноформатний альбом під кумедно-шокуючою назвою “Падло”. Вийшов під “патронатом” аж двох “лейблів” — “Мун-Рекордз” (Україна) та “Містерія звуку” (Росія), що вказує на те-

риторії розповсюдження альбому. Вихід диска супроводжував цілий музичний фільм, а точніше — відеомонтаж концертних зйомок, на фестивалях, у клубах. Стрічка, яка ідеально передає живу атмосферу на концертах “Борщу”. А це — головне, оскільки всі 20 пісень записувалися в умовах, максимально близьких до живих виступів. Але важко було б уявити “Уругвай”, “Будьмо”, “Дулю” або “Кураре конкуренту” (хіти “Борщу”) без шалу, веселощів і драйву.

На питання про особистий рецепт борщу Юрій Здоренко відповів так: “Спочатку я скажу, як не треба готувати борщ. Не треба купувати концентрати в пакетах. Це не борщ, і це не наш рецепт. Наш передбачає обов’язковий ритуал, коли ви отримujete задоволення від самого процесу. Буряк, цибуля, картопля й обсмажені шкварочки — це обов’язково. Гарно очищений самогон до борщу гармонійно доповнить вашу улюблену страву. Ще важливіше те, щоб за столом сиділа гарна компанія. Тоді борщ утричі смачніший”.

● Матеріали підготував
Олександр ЄВТУШЕНКО

ВОЗБУДИСЯ, ДУШЕ МОЯ (Піснь про ікону¹⁾)

Закінчення. Початок на с. 11

разу; силу природи-Творця в цьому образі змальовано мовою “іконного” символізму, прочитавши його, людина розкривається як двоєдина істота — син землі й син Божий. Гармонія між ними має ще кілька вимірів, кожен із яких доступний лише людині чутливій і неспокійній до природи-Творця. Ці виміри мовби вві сні переносять нас у віки, розкриваючи суть минулих днів і сенс історичного досвіду, коли гинули цивілізації — во ім’я чого? — і коли про них було майже нічого невідомо. Але якщо захотіти, можна все це побачити і без коментарів, яких ікона не потребує; *покаянній* людині вона завжди дає свою силу й духовне багатство. Ікона — це глибоко духовний початок, звідки душа постіпно п’є оживлюючий бальзам, і якщо ми, наситившись світом фізично, впадаємо в дрімоту (сплячку, нудьгу), то необхідно знову побачити ікону, відкрити її в собі — і тоді життя зануриться духом в її “божественне миротворіння”, в її потаємну сховку, де світло гасить темінь і настає вічне прозоріння, воскресіння сплячої плоти — і тоді душі відкривається світ-вимір — світ-буття, в яких вона перебуває в постійній *радості*, а в цьому реальному світі душа лиш страждає, *плаче*. Тому й потяг до гола світу (“небуття”) був всенародний — люди хотіли наблизитись до нього, щоб побачити справжню реалію-сенс. Язичник усвідомлював цю “реалію” у різних природних стихіях: блискавках, громах, грозах, буреломах, у морських безоднях і небесних просторах, коли, мовби вві сні, відбувалися різні пророцькі дива, що спонукали психіку людини до якогось певного відкриття: углядіти вічних богів, котрі карають *живих* за непокору, за дикість до всевишніх сил; побачити примару-двійника, відьму, яка стає людиною, а людина чортом. Такі страсті видавалися язичнику взаємопов’язаними, тому і вірив у гармонію між людьми й богами й поклонявся останнім, приносячи жертву. Отже, віра й поклоніння відбувалися через певні ритуали, магію, а отже, і кров¹⁵. Чи не тому, боячись “вічної крові” (починаючи від Каїна, який убив свого рідного брата Авеля), “язичницька магія” (магізм) змусила людей (народи) повернутися до іншої віри, хоча паралельно проти “магії” вже виступали духовні думателі у різних країнах (згадаймо грецьких філософів). І тому магію згодом потіснила етика — наука, що розвивалась через пізнання. Духовні думателі відкрили “ідею Абсолюту”, яка в кінцевому підсумку стверджувала, що “Божа таємниця” надто далека від реального практичного життя. Крім того, світові релігії утвердили ще “ідею вічного повернення”. Десь між ними й пролягла ідея-вість старого Ветхого Завіту, який разом з індійськими, китайськими і грецькими філософами мертвив ідею (віру) в язичницьких богів (стихійних — Богів природи). І тоді людина вже виступала в союзі з “єдиним Богом”, брала участь у “розбудові” світу, а отже, й у конкретному розплідненні людей на Землі і таким чином разом із Творцем — Батьком світу — створювала повноту буття. (Хоча насправді буття¹⁶ бу-

ло там, за невидимим світом, і вона того також прагнула, подумки звертаючись до Бога). Таке “спасіння” приносило людині повну гармонію, що вона й справді живе в союзі зі своїм Творцем-Богом, а отже, має право й на потойбічне існування. Ось чому ікона так наставляє нас на шлях до істини, до Царства Божого¹⁷, в якому закладені всі замисли Батька світу. Прагнучи в помислах наблизитись до нього, людина почала бачити той “драматичний діалог” між плоттю і духом (плоть — земна рабіня, дух — небесна цариця), в процесі якого й народилась вона, щоб потрапити у третій вимір. І тільки в цьому “третьому вимірі” (“болісному прозорінні”) людина, переживши Содом, Гоморру, Ніневії, Вавілон, Рим, зможе побачити свого Батька-Творця. Це й буде та найбільша “радісна вість”, яка, очевидно, може настати через сприйняття Бога, зображеного на іконі. Радісна вість про спасіння душі. Але чи кожний може сягнути глибини цього “дива”? Алже ікона дається лише тому, хто її бажав, хто не може бути без неї жодного дня. Стоячи перед іконою, людина думає: “А чи завжди я маю те, що шукає душа моя?” Апостоли бачили Духа Святого, що сховався вогненних язиках, а ми відчуваємо його в собі — тому й чутливі до ікони¹⁸, перед якою настає ясність і розуміння чогось великого, значимого. Тому й бачимо в її ликах щось дуже близьке й зрозуміле, коли, придивляючись, услуховуємось у своє глибоке, внутрішнє, до початку якого торкаємось порухом думки, завдячуючи писанням старих малювань¹⁹, тому й думка наша незвично пульсує, мовби автор її — ця енергетика, що сходить зі святих ликів моєї деревлянської хати і летить у цей шалений бундючний світ.

Тому я так заповзато думав про неї — вельми по-церковному зайшла вона в мою будучність, назавжди оселившись і заповнивши простір, куди могло устрибнути будь-яке лихо; я завдячую їй, що зацікавилася мною, моїми життєвськими гараздами чи негараздами, — я навіть сам, при всій суперечливості й драматургії моєї смерті²⁰, моєї відсталості думки прихилию до ширості, аби розмова з нею була корисливою не мені, пастухові й рабові, а вам, оскільки ікона просвітлює не мій, а ваш (наш) розум, виводячи з нетрів спорожнілі душі, мов Господь із пустелі.

Амінь.

● **Микола ЗАКУСИЛО**

Про автора
Микола Закусило — “етнічний письменник-монах”, який пише свої твори, дбаючи насамперед про духовну велич і зростання людської душі. Його “бібліотека для душі”: романи “Книга плачів”, “Грамотка скорблячих”, “Норинчанка і пах”, “Деревлянин і янголиця”, п’єси “Ковдуні”, “Глина світу” та інші, закорінені на глибокій польській мітології і демонології, відображають дух наших предків, котрі жили у давнину. Відродженню втраченого присвячено і його нове есе “Возбудися, душе моя (Піснь про ікону)”.

На Маковія пану Миколі виповнилося півстоліття. До свого ювілею письменник-художник підготував персональну виставку живопису “Архетипи Полісся”, яка відбудеться восени в Музеї книги і друкарства (Києво-Печерська лавра). Ми щиро вітаємо ювіляра-іконописця і зичимо йому нових творчих успіхів.

тим, екх народ на шляху до істини сфантазував у образі янголів Божих, що збужує у нас постійно запотаємнене диво: откуль беремоса; а іконописец помечає на іконі янголів Божих ек светло вранешне — наше благоговенне надей і великих сподеванок про Царствіе Божє. Тож, даючи нам свежи екземпляр (детку крилату), Господь Бог наче постійно каже нам: незапаскудьте чисте, ояснене, непорочне, побережежт — тогде перед вами одкриєшца Царствіе Божє.

¹⁸ Не все ікони серце вчуває одразу, але одна ікона заходить в жилище (осветилище) назавжди воспевати й ісполняти сладостія духовния коло живое душі.

¹⁹ Хто берешца светильничат (малюват) ікону, той не дондуже думат, що сотворена нимже ікона — це вже його вместилище (власність). На іконах ініціялов не ставет. Маляр-іконописец далекий од спокуси, що лише серце заздросною пихою: це моє. Жуодна ікона не належит ни тебе, ни мне. Вона приходить яко божественни дух з думкою іконописца, які освячає фарби і пензля, аби й тут не согрішити; за дошку вуон сідає чисти, як день, і ясни, мов небо. Куожна ікона стукєє в серце церковного маляра, котрі не може йойи не одчинити простор душі Божое, щоб молились к ньой ниші, убогі, рабі земні — ікона заходить у двері душі всіх, у кого вона не пуста і не заповнена мислями про Людину і Бога, Землю і Небо.

²⁰ Нагадаю ще й це: “Смерті немає, — казав св. Августин, — оскільки минуло минуло”.

АРИСТОКРАТИ ДУХУ

“На сцену увірвався вітер безкінечності, безкрайності та таємничої реальності, який оточував театр”.

Унамуно

Завершився III міжнародний фестиваль моно-вистав актрис “Марія”, який проходив у приміщенні Національного драматичного театру ім. І. Франка 23—27 вересня.

Фестиваль присвячений першій народній артистці України Марії Костянтинівні Заньковецькій. 4 серпня виповнилося 152 роки від дня народження неперевершеної української актриси емоційного, духовного, інтелектуального складу, корифея української сцени.

Берегиня і засновниця єдиного в Україні фестивалю моновистав народна артистка України **Лариса КА-**

ДИРОВА: “Це наша біда, що ми згадуємо наших акторів, великих аристократів духу України тільки в день їхнього народження чи в дні ювілею. Ми згадуємо, ми пам’ятаємо нашу Марію. Особливо двох велетень сцени — Заньковецької та Садовського, — пару, яку об’єднувало кохання. Для нас важливо знати, що є ця пара на сцені, і тому з Москви приїхали Корнев і Константинова, зіркова російська пара, яка все життя разом на сцені. Цілий рік ми добирали актрис, гарно, що склалася така географічна карта. Всі актриси єднає величезна концентрація духу й емоційної енергії, яка поєднана з мінімальним просторовим, візуальним розширенням. Під час вистав був сконцентрований позитивний струм до глядачів, ми чули мову українську, англійську, латину, італійську, польську, білоруську, російську. Все спліталось у вінок культур, діалог, те, що я пропоную всім своїм життям. Тільки діалог, ніякої боротьби...”

Фестиваль відбувся за сприяння Міністерства культури і туризму України, Національного академічного драматичного театру ім. І. Франка, “Міжнародного інституту театру”, Всеукраїнського товариства “Просвіта”, Музею М. Заньковецької, благодійного фонду “Наш дім — Україна”.

У роботі фестивалю взяли участь не лише видатні артистки своїх країн, а й режисери, журналісти, молоді актори, шанувальники театру. За допомогою волонтерів із Могилянки та співробітників театру Франка фестиваль справді мав неперевершений успіх і для організаторів залишив шмат для творчої перспективи на наступний рік. Програма фестивалю була напроцуд насиченою та цікавою.

У перший день фестивалю відбулася прес-конференція, на якій акторки та організатори розповіли

про ідею створення і творчий ореол “Марії”. Богдан Ступка, художній керівник театру ім. І. Франка, народний артист України, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка привітав акторок і побажав завоювати сцену, доносячи велич патрона фестивалю. За матеріалами фондів музею Марії Заньковецької глядачі мали можливість побачити виставку “Дует. М. Заньковецька і М. Садовський”.

Відкрила фестиваль господиня Лариса Кадирова виставою “Сара Бернар — наперекір усьому” (режисер З. Хшановський, художник-постановник Т. Соловйова). Відсутність стра-

ху знати і бути собою, любов як війна за серце рідної душі, жіноча сутність-примха свободи, подорож у життя, яке запитує і відповідає, всі ці закони існування Сари Бернар Л. Кадирова намагалася зрозуміти і донести через виставу. Цей переліт у французький порядок тієї епохи зачарував кожним елементом. Повен фантазій уявний світ Сари Бернар штовхав її до роздумів про заперечення, хибу існуючого. Напроцуд захоплююча вистава заповнювала залу театру паризьким ароматом ніжної і сильної жінки.

Наступного дня актриса з Білорусі (Мінськ) Галина Дзягілева представила виставу “Зачекай, сонце!”, — це музично-драматична моновистава за романом у віршах Ліни Костенко “Маруся Чурай” (переклад з української Ніни Матяш), творами європейської поезії з книги “Перебираю самоцвіти”, сонетів “Бабине літо” Ніни Матяш. Білоруський поетичний театр “Зьніч” (“Смолоскіп”), засновник і художній керівник якого Галина Дзягілева, створений 1989 року при Білоруській державній філармонії, єдиний білоруський театр, що працює у жанрі моновистав.

Актриса з Росії (Москва) Наталя Заякіна, Театр Ленкому з моновиставою “Недоторканий запас” вразила одразу. Емоційне наповнення вистави схопило, зосередило і незрозуміло було, чи в тобі реальність, чи ти в реальності. У Н. Заякіної поєднані і письменницькі, і драматургічні, і акторські таланти, цей сплав і створив її неперевершену моновиставу.

Німеччину (Кіль) представляла відома актриса Театру “Ех-Ре” Йоланта Козак-Зутович із дуже специфічною виставою “Ароcalypsis” (Rara Avis), за творами Розвіци фон Гандерсхайм, яка виконувалася латинською мовою. Розві-

ца фон Гандерсхайм — перша німецька поетеса, монахиня, перший драматург християнського часу. Її монодрама “Апокаліпсис” була створена за віршами про видіння Іоанна, які були написані під впливом 14 фресок. Основне наповнення вистави — тема кінця світу, боротьби добра і зла.

Уперше в Україні театр “Кропка” Австралія (Сідней) із монодрамою “Елліда”. За класичним твором Ібсена “Жінка з моря”, де Елліда — Іоланта Юшкевич, ув’язнена на землі, своїм сумом за морем вражає глядачів. Історія про русалку, яка, за легендами, живе на узбережжі

Балтійського моря, прагне повернутися до свого природного середовища. Однак за своє перебування на землі вона пізнає найбільшу істинну радість і трагізм людського кохання...

Експресією заповнила залу полька Барбара Дзекан (Варшава) із виставою “Театр — це Жінка”. Досконала пластика, тембр голосу, колорит мюзикі охопив на коротку мить кожного присутнього. Унікальна гра дозволила відчувати містерію театру і проїнятися його тонкими забавками і екстраординарними відчуттями.

Останньою була монодрама “Очі, що дивляться у небеса” італійки (Рим) Соні Антінорі, з якою глядачі здійснили експрес у світ, повен таємниць. Ця вистава про острів Пасхи та його завалувану історичну спадщину. “Країна велетнів” гостинно приймає мандрівників, які найвпевніше, що розчулять її. Гортаючи записник, глядачі ніби відчуває таємничість острова, яка навіюється легендами.

По завершенні відбувся “круглий стіл” “Сучасні виміри акторської майстерності”, присвячений 150-річчю видатного українського актора Миколи Садовського.

Утретє фестиваль наповнив атмосферу театру Франка камерною партитурою, співзвучною з кожним рухом актрис. Протягом чотирьох днів у кулуарах “великої” театральної сцени для глядачів поставила відвертість жіночих уст. Дивовижні й такі різні за характерами актриси доносили своєю грою елементи сучасного пасеїзму, який перегукувався з любов’ю, пристрастю, жагою, надією, гнівом, розчуленням, відвагою, радістю, душевною безприступністю.

Фестиваль залишив по собі глибокий слід для роздумів. Мистецтво зіграло чергову п’єсу і віддало шматок свого цілого кожній актрисі, яка повезла його на батьківщину. До зустрічі наступного року...

● **Ярина МИХАЛЬОНОК,**
студентка НаУКМА

¹³ Жуонка лесникова нарожувала, й вуон позвав бабу-пупорезку, пришла вуона, костигу поставила в кучережник, а сама до ікони: благослови, Мати Божє, оце невинне, шо йде од тебе, — а та вжуо крутица в луожку, реве ек корова, а те роздирає їє, дорогу шукає себе, зве пупорезку, пупорезка миє руки, полоше рота вуодою з травою, цолує ікону, а посла зубами розкушує і язиком зализує, а ночу до сход сонца вуоди принесе, нагрєє в природі і купає породєло тріо рази напроти ікони і новородка купає в туй вуоде, ше туда траву хрестом порубає, а потім ллє, і вуода дзорить по нагненому телі, пупорезка пий, каже, породєля ротом хап, пупорезка ше укликне, породєля ковть, а после пупорезка, хапнувши губами, оббрызкує хату, цолуєца і вколо ікони обхрєщуєца, шоби дитя росло хутко і невхилим.

¹⁴ Воистину: горить і не згорає.

¹⁵ У мойом селе “язичники” ше й дощоль забивають швайками хропучу скотину (свиноматок, кабанов, кнуров, рохачов-безплідников), вичерпують з неї кров і виймають міхура і, викотячи в попелі, висушують, а потім губами сильнейши “язичник” надовує і сочиняє дєтям “празник міхура” — дєти граюцца тим міхуром у розни грища. Такі празник, токо зо своїми обрядами, є і в одалєних народоь — див. про це у “Короткій історії культури” Джека Ліндсея.

¹⁶ Буття — це небуття, а небуття — це буття — вслухайтєся.

¹⁷ Садитель жизни нашое — Господь Бог истину приховав од разумных і одкрив єя деткам крила-

Закрийте вуха, генії, світ вас почує. Розплющте очі, пророки, безсмертя виграв я. Душа це учуяла й поселилась на кінчику плоти. І душа щаслива. Добре, що хоч душа є безплотною і нікому її розп'ять. Один лиш Бог відає, тому й щаслива, що поселилась у мене. І як тільки нічка темненка, я кладу її на спочинок, думаю, що оддише, а потім воскликну радість мою², розведу руками: батько мій — небо, мати — земля, а я — церква.

Во ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа.

Раніше я не знав, що ж таке хвора душа моя, але тепер минув час і мене ще більше мучає: чому ж примхливою вона стає з літами. Після ранкової літургії мені пораяв священник: якщо ти будеш щодня боротися з гріхом і мати над головою ікону — душа очуняє³.

Але пишу я це не тому, що заволоділа серцем моїм ікона Божя, в якій я маю надію богомолитися. Ікона — молитвениця людей, до неї молитися весь світ, і вона мовби омиває живою водою грішні душі. Якщо з глибокою вірою услухатися (вмолюватися) в ікону, то вона тобі може повідати багато чого. Навіть більше — може явити тобі вищі сни, які справдяться в реальному житті. Але “услухування” (бачення) має бути цілком самотнє, у присутності лише своєї душі, у надвечірній час, після заходу сонця, коли вже й пташки полягали спати. Все залежить від того, наскільки ти віруюча людина, і яка віруюча, і в що ти віриш. Ікона може явити тобі чийсь голос, чийсь образ, який ти хотів би бачити, чути, за яким ти постійно сумуєш у радості своїй. Через ікону ти можеш побачити своїх спочилих батьків, поспілкуватися з рідними — все залежить від тебе, і не гнівайся, якщо такого спілкування не відбудеться, ти сам у цьому будеш винний; роби так, щоб воно відбулося потім — попереду ще багато днів, щоб *пізнати ікону*, вдосконалюючи свою сутність перед лицем світу.

Радуйся, яко небесная срадуются земним: радуйся, яко земная слюбуются небесным. Радуйся, Наречена Ненареченая⁴.

Ікону я бачив у цвітучому саду, у траві, у біжучій воді, у польовій дорозі, у дрімучому лісі, на хатньому згарищі, у соломі на возі, у житніх колосках, у буслиному гнізді, в могилі пастуха, у тракторі орача, у батьковій робітні, у маминих очах (коли народжувався), на сестрининому лиці (коли помирав), на бабусиних грудях (коли хоронили), в арцабі, що звала безвісти пропавших, на старому лежку батьківської хати, в засторонку, де телілася королева, в курнику, де неслися кури, в смородині, де ховалася лисиця, на призьбі, де грілися жучки, у хатній стрісі, де зимували горобці, в шибиці, що віддзеркалювала вогонь у печі, у скрині, де лежали ватянки померлих родичів, у черепиці Насті Дякової, до якої приходив муж-покійник⁵, у хриплому голосі діда Миха-

їла, старости церкви, який розказував, що ікона плаче, ікона сумує, тужить, опечалює, освітлює і просвітлює, врівноважує і скорбить, дає енергію жити в злагоді із самим собою, владноє тривогу про смерть⁶, вигонить бісів, чортів, упирів, вовкулак, вільом, які, знекровлюючи тіло, грабують його, а потім, умертвляючи, спопеляють; але й за небіжчиком ікона стежить: якщо покласти образ в труну під голову небіжчика, то душа його в злагоді залишить тіло, не сумуватиме по ньому.

Отже, ікона є вічна радість душі нашої, вона гармонізує природу, очищає її енергетику, стежить за нами, коли ми ще в утробі ма-

ВОЗБУДИСЯ, ДУШЕ МОЯ (Піснь про ікону¹)

Фото О. Литвиненка

тері, ікона приймає у світ немовля, злучає душу з тілом, хрестить, оберігає в просторі: проводить в школу, військо, на службу, сповідує, вінчає, прибавляє розуму (освітлює), знаходить місце, де покаяться цій окаянній душі⁷, щоб знову не грішити, не лукавити, не богохулити, не робити того, чого не бажаєш, заповнити пусточе місце любовію, щоби не вселилась якась сатана чи інша напасть⁸.

Ікона стежить за родами, і родами, і за народами. Її мали мудреці й пророки, сячі й пастухи, музиканти й художники. Вона надихала творців ікон, фресок і мозаїк, майстрів соборів і церков. І тільки “революціонери” скося зирили на “Божий лик”, погляд якого відчували на собі, але не розуміли (хоча десь на краєчку душі якийсь порух думки таки ворухив здогад⁹. Ікона хвилювала, ікона надихала, ікона й лікувала¹⁰. Зв'язки з іконою коригуються тими почуттями і тим світлом, яке

і вічний-вічний діалог між людиною й Богом. Ікона — це хорал сприйняття, хорал бачення і хорал розуміння. В іконі показано вічну драму, історію *здійснення*. Та все ж ікона — це передусім *вічна людина*, без людини ікона не живе, вона твориться нею і призначена тільки їй. Ікона мовби живий апостол, вона послана по всій землі проповідувати радісну вість — спасіння¹¹.

Ще мої далекі прашури-пастухи брали з собою на пасовисько ікону, яка б охороняла овець і корів від грому та блискавки; цей “новий завіт” спасає не тільки живих, а й мертвих, їхні “оселі”, де покоїлись раби земні, присвятивши всього себе історичному поклонанню — творити світовий процес за небесним покликом-волею. Голос Вічності звучить з ікони, віддзеркалюючи лик Божий від лику людини, які у свідомості мають одне злиття для прийдешніх поколінь; через ці по-

коління й епохи в іконі “зображено” ріст людського і Божого духу, єднання, яке єднань не заради з'єднання, а заради місії-єднання, яку покликані чинити Людина і її Творець — Батько світу, поступово розкриваючи їй-таки найвищу таїну буття, призначену для неї ж таки. Кожний етап (покоління, віки, епохи) такого “єднання” може “вітлити” в себе тільки ікона, аби розкрити певний “рівень” майбутнього “народу-нації”. Таке призначення ікони возвеличується над усіма святими книгами, оскільки сторінки їхні можуть вміститися в одному лише ликові старої ікони. Отже, віки знадобилися, щоб створити першу ікону. І вона через віки-епохи продовжує хвилювати нас, проникаючи у глибину людського розуму. Перед нею стоять тисячі грішників, до неї моляться мільйони бідних і багатих, яких вона супроводжує від початку і до кінця їхніх днів. Але навколо неї ведеться й напружена боротьба. Навіть великі митці, спостерігаючи за тяжкою злиденною працею

людей, проклинали ікону, вбачаючи в ній Бога. Ікона піддавалася нищівній знищувальній атаці “зверху” і “знизу”. Її (лика Божого) не розуміли “ідеологи”, її не розуміли й прості ратаї (селяни) через свою убогість і нужду, особливо в період голоду і війни-розрухи. Лише згодом збагнули: ми рубаєм¹² ікону — рубаєм тіло своє, ми палим ікону — спалюєм душу свою. Та все ж “проклята ікона” продовжувала жити, прокладаючи собі дорогу до всіх країн і континентів. Що ж за святість така — неоціненний образ, над яким моляться, який знищують, а він переживає цілі віки, народи-нації, величезні імперії. Яке величне диво і яка велична сила, що виявив її Господь через людину, заховавши найбільшу таїну в цьому образі — покаяння через смерть. І лише думаючи над цим, людина обдумує і свій життєвий шлях: куди і звідки, і для чого? З такими почуттями вона стоїть перед іконою, де — жод-

них правил, жодних повчань, жодних знань, жодних тлумачень, але дуже багато життєвої сили, що орошає й омиває дошовими потоками сторозтерзану душу¹³ на всесильних вітрах. Ця “неопалима купина”¹⁴ вічна як день, як небо, як повітря, що ковтає його перед початком трудного спекотного дня. Ікона — мовби сонце, вона висвітлює людині шлях до провидіння, через неї осмислюються всі дороги, що відводять до істини. Ікона має свою мову, свої символи й образи, які не кожному дано знати; тільки глибоке заглиблення і сприйняття ікони може розкрити ці символи, проллявши світло до пізнання, читання ікони вимагає певної підготовки від сплячої душі, яка, пізнавши ці “законо”, може багато чого усвідомити, збагнути, розвіявши туман століть, який затуляв від нас справжній текст об-

Закінчення на с. 12

¹ Ікона жила у мене з молоком матері, коли пришов на землю. Але одного разу я отшов од світлого образу, а теперечки знов пришов. А голос той мине ще й дощоль учуваєща: “Синочку, не малюй на осіці ікону, бо на ній повісився Іуда”. І вже по тому, в часі, замолюючи своє гріхи, я сев писати сей *народний образ*, екі постійно виказує мене той драматичний діалог між небом і землею. А ночу бачив, як листя на осіці червонило: то виходила кров земна, пролита за людей.

² Хто молишся, прийді і узри.

³ Але ж коли хворь внутрі, то яке ж це блаженство — одчуват своє в'януче тело листком землі, до екого вже смерть хилишся, що вже й свято мовби якесь учуваєш, що й несе тобі таку приємну радостну вість.

⁴ Встань ото сна, остав себе здесь я перекладі своєю душою на самоте в тишині животней сяже. Непознаване, неузнаване не повинно быть непознаним.

⁵ Ця жуонка мине розказувала, що ікона заговорила до їе мужа, нехотячого вмирати, щоб той познав Бога в собі. После вуон умер і почав приходит до своє жуони у вигляді Бога. Господи, утврди, вразум і помилуй падших.

⁶ Кожна ікона просвітлена Богом, його думками. Тому вона постійно говорить з душею, вона приносить мужу й жуоне силу думки й силу прозріння. В іконі все просто, почти “примітивно”, але за цюю “примі-

тивністю” odkриваєща глибокі духовні простор, куди й потрапляємо ми, познаючи ікону. Отож постійно глядя на ікону, пропольйте свого розуму думку, що зо смертю вашого тела вмираєте й Ви. Не диветеса на смерть зо страхом, смерть така ж радість і нежность, як і життя, вона може ошасливити душу, якщо Ви доростете до позитивного “чуття” Вечності. Хоча, безсумнітельно, ввойти в тесне ворота Вечності не все зможут. Попервах треба буде скинуть із себе нелегкі мішок “греха”: очистища ото зла, задрості, егоїзму, ненависті, духовного і телесного рабства. Еслі же не зможете, моленнем попросіте цього у свого Наказія. Защититель нищих допоможе Вам. Але це не означатиме, шо Ви навучитеса *любити*. Любов — найбільша животворяща сила. Пророки виділи як багато коїща на земле зла, тому вони отрочо верили в моральну светобудову общества, в моральні светопорядок, у вишу волю й любов. Того й *одкривали* себе. Отож — остав мислі земні й “одкрой себе”. Нехай із тебе затемкає светло любви. Одкрой себе і зречиса себе, свойого егоїзму (егоцентризму), оскільки любов — Царство Божіе. А оскільки любов — це ми, то і Царство Божіе — це ми. Познаймо себе.

⁷ Коли лягаю на спочинок і руки кладу на живот, шо живит мене, глядя на ікону, вчуваю дефект думки, то вони чомото саміе бежат на груди і легают навхрест, мовбито обхрещуют усе тело й душу. Тогде

я думаю себе: “Тело — це храмина моего духу. Есби тебе не тре було твоє тело, то ти би його не мав, твоє тело — це орудіє твоє душе й духу. Ось потому є великим грехом, коли ти сам забираєш у свойого тела житіє — покладаєш на його своє руки. Не ти народив себе, не ти маєш право розпоражатися собою. Бог дав — Бог забрав, отняв. Твоє назначенне в цьому светі только виконать (ек слуга) найбільше завданне Творца”. Того охрестиса собою й осудиса собою.

⁸ У плотском, тварном светі постійно є розбишак, а в духовном їх ма. Того й думаю про ікону.

⁹ Даже очманиение застенение и задріпаніе на селе і в городі атеїсти (чув і бачив особисто в свойому присутствії), вмощуючися на спочинок, потай переводили подих: “Ох, Боже, Боже”, — і з цими словами склепывали повеки.

¹⁰ У Господньому леті 1739-му священник Охтирської приходської церкви во ім'я Покрови Богоматері, людина благочестива і чеснотлива, вийшов косити на свойому подвор'ї. Махнув два разочки коуосою й побачив у траві освітлену ікону Богоматері, молящуюся перед розп'яттем Господа. Священник у благоговейном страсті окрив себе хресним знаменем і, широко помолвивши, взяв св. ікону думою. Родина його поместила, шо в кюмнаті, де висела ікона, був екіся страх перед сном. А через три годочки з дня пришестья ікони, в празник Покрови,

священник вшов у кюмнату й восторгса от незвичного ея светла. Явление ікони повторалоса вельми часто, але священник нікому про це неказав, убо благоговейно моливса. Одиножди в дремотте вуон побачив Богоматір і почув ея повеление очистит од пилу й омити чистою водою ікону. Священник, пробудивши, поспешив выполнити ея повеление, очистив і омив, і вуоду іконну хтев однести в реку. Але опосля знов заснув і в дремотте побачив ек вуон іде рано до реки й несе вуоду, екою омив ікону, а на путі к реке почув голос Богоматері: “Возвратиса думою й храни цю воду, вона буде ісцелят всех страждущих лихоманкою”. У священника була дочка, давно вжуо боляща лихоманкою і, пробудивши, вуон дав йой поптити цюо вуоди, і дочка його отодуже оздоровилася. Опосля цього все страждущие лихоманкою почали молитовно звертацца до сеї ікони, і свята ікона давала їм чудесное ісцеление. Бача чудесное ісцеление од ікони, священник забрав ея із свойого дому в приходську церкву і здеся-го вона просіяла багатощими ззеленнями. Празнуєцца 2 липня. Сюже моли, і спасе душі наша.

¹¹ Коли свет хитає, ікона в кождом серці сприяє.

¹² В моему залессі (Полессі) живут три чловені, екі рубали ікони: один з них онемев, другому после хворачки одтяли голову, треті же на свою покарю.